

Regional analyse

Sogn og Fjordane 2013

Næringsutvikling, attraktivitet og innovasjon

KNUT VAREIDE OG MARIT NYGAARD

TF-notat nr. 35/2013

Tittel: Regional analyse Sogn og Fjordane 2013
Undertittel: Næringsutvikling, attraktivitet og innovasjon
TF-notat nr: 35/2013
Forfatter(e): Knut Vareide og Marit Owren Nygaard
Dato: 15. januar 2014
ISBN: 978-82-7401-656-9
ISSN: 1891-053X
Pris: 180.- (Kan lastes ned gratis fra www.telemarksforskning.no)
Prosjekt: Regionale analyser 2013
Prosjektnr.: 20130140
Prosjektleder: Knut Vareide
Oppdragsgiver(e): Sogn og Fjordane fylkeskommune

Spørsmål om dette notatet kan rettes til:

Telemarksforskning
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf: +47 35 06 15 00
www.telemarksforskning.no

Resymé:

Arbeidsplass- og befolkningsutviklingen i Sogn og Fjordane fylkeskommune har blitt analysert gjennom å ta i bruk attraktivitetsmodellen. Vi har også analysert data for innovasjon og utdanning og lagt inn et kapittel om NæringsNM.

Knut Vareide er utdannet sosialøkonom (Cand. Oecon.) fra Universitetet i Oslo (1985). Han har arbeidet ved Telemarksforskning siden 1996.

Marit Owren Nygaard er utdannet samfunnsøkonom (M.Sc. Economics) fra Universitetet for miljø- og biovitenskap i Ås (2012). Hun har jobbet ved Telemarksforskning siden 2013.

Forord

Denne rapporten inngår i en serie analyserapporter for kommuner, regioner og fylker i Norge som er utført av Telemarksforskning i 2013, og som er utgitt i januar 2014. Det er benyttet en modell for attraktivitet som er utviklet med støtte fra Oslofjordfondet i forbindelse med prosjektet *Attraksjonskraft gjennom stedsinnovasjon*. Analysene av innovasjon bygger på et empirisk arbeid som er gjennomført og finansiert i forbindelse med Norges Forskningsråds VRI-program der Telemarksforskning og AFI har et felles forskningsprosjekt i VRI Telemark. Kapitlet om NæringsNM omhandler resultatene fra det arbeidet vi har gjort årlig for NHOs NæringsNM.

De regionale analysene er svært verdifulle for forskningen, i det at vi får anvendt modeller og empiriske metoder for ulike geografiske områder. Gjennom dette arbeidet får vi også testet relevans og kvalitet gjennom dialog med mange forskjellige og kompetente oppdragsgivere som arbeider profesjonelt med regional utvikling i praksis.

Telemarksforskning har laget slike regionale analyser i en årrekke. Tidligere var analysene i stor grad deskriptive, og nøyde seg stort sett med å beskrive en rekke indikatorer for befolknings- og næringsutvikling. Etter hvert har vi lagt mer vekt på å finne sammenhenger, gjennom å koble de ulike trekkene i en region sammen i stadig mer helhetlige modeller. De fleste oppdragsgiverne etterspør slike rapporter fordi de skal brukes i en strategisk sammenheng. Da er det ikke tilstrekkelig kun å beskrive ulike utviklingstrekk hver for seg. For at utviklingen på et sted skal kunne påvirkes gjennom bevisste strategier, er det nødvendig å forstå sammenhengene og avdekke årsaker og drivkrefter til den faktiske utviklingen. Først da blir analysene virkelig nyttige i det strategiske arbeidet. Dynamikken i den regionale utviklingen er imidlertid ganske kompleks, og våre modeller og forståelse av dem er ikke på langt nær ferdig utviklet. Det er dessuten en utfordring å presentere så mange tema og ulike analyser i en rapport av dette formatet, som er ment å være kortfattet og enkel.

Bø, 31. januar 2014

Knut Vareide

Prosjektleder

Innhold

SAMMENDRAG	5
1. ARBEIDSPLASSER	7
2. ATTRAKTIVITET FOR BEDRIFTER OG BESØK	31
3. BEFOLKNING	39
4. BOSTEDSATTRAKTIVITET	44
5. NÆRINGS-NM	54
6. INNOVASJON	63
7. UTDANNING	74

Sammendrag

Sogn og Fjordane har lavest arbeidsplassvekst og tredje lavest befolkningsvekst av fylkene i 2012. Analysene i denne rapporten viser at det verken skyldes at næringslivet er udyktig, eller at stedene i fylket er spesielt lite attraktive. Det er de strukturelle forholdene som har vært ugunstige de siste årene.

Sogn og Fjordane har hatt den laveste arbeidsplassveksten av alle fylkene etter 2000. Utviklingen i næringslivet betyr mest, fordi det er flest arbeidsplasser her. Men utviklingen har blitt ganske mye forverret fordi det har vært nedgang i statlige arbeidsplasser i fylket, mens andre fylker har fått vekst. Svak befolkningsvekst rammer også sysselsettingen i kommunal sektor.

Den svake veksten i næringslivet henger for en stor del sammen med at mye av næringslivet er i bransjer med generell nedgang. De bransjene som Sogn og Fjordane har mye av, er landbruk og fiske, industri og transport, og det er bransjer med nedgang eller stagnasjon. Basisnæringene i Sogn og Fjordane, som for det meste består av landbruk, fiske og tradisjonell industri, har dermed hatt vanskelige kår for å oppnå vekst. Den andre næringen som genererer inntekter til Sogn og Fjordane er besøksnæringene. Besøksnæringene blir påvirket negativt av den svake befolkningsveksten, og har dermed også svak vekst i Sogn og Fjordane. Besøksnæringene har hatt en helt normal utvikling når vi korrigerer for befolkningsutviklingen. Sogn og Fjordane har dermed ganske normal attraktivitet både for basisnæringer og besøksnæringer, men de strukturelle forholdene har vært negative og ført til at veksten i antall arbeidsplasser har blitt svak. Det er faktisk færre arbeidsplasser i næringslivet i fylket i 2012 enn det var i 2000.

Hvis vi ser på andre trekk ved næringslivet i fylket enn arbeidsplassutviklingen, er det lettere å finne positive trekk. I NæringsNM, som måler næringslivets prestasjoner med hensyn til lønnsomhet, vekst og nyetableringer, kommer næringslivet ganske godt ut. Sunnfjord ble nummer fire av 83 regioner i NæringsNM, og hadde det mest lønnsomme næringslivet av samtlige regioner i landet. Førde kom på femteplass i NæringsNM for kommuner. Nordfjord gjorde det også ganske godt på en 19. plass. Sogn falt imidlertid ganske mye tilbake og havnet på en 70. plass, til tross for at Sogndal ble 7. beste kommune på landsbasis.

Næringslivet i Sogn og Fjordane er forholdsvis innovativt. Det er en forholdsvis stor andel av bedriftene som er innovative, ved at de har introdusert nye produkter, produksjonsmetoder eller måter å markedsføre bedriftene på. Særlig Nordfjord og Sogn gjør det bra på flere av innovasjonsindikatorerne. Næringslivet i fylket er flinke til å samarbeide om innovasjon med hverandre. Næringslivet i Sogn og Fjordane er også internasjonalt orientert. Eksporertilbøyeligheten er høyest av alle fylkene.

Utdanningsnivået i Sogn og Fjordane, målt som andel som har høyere utdanning, er blant det laveste av fylkene, både i befolkningen og i næringslivet. Det henger for det meste sammen med at det er en liten andel av sysselsettingen som er i kompetansekrevede bransjer. Når vi korrigerer for dette, har regioner som Sogn og Nordfjord ganske høyt utdanningsnivå.

Det er klart at den svake arbeidsplassveksten har påvirket flyttetallene negativt for fylket, og dermed også befolkningsutviklingen. Sogn og Fjordane har for øvrig landets høyeste fruktbarhet, men en stor andel eldre i befolkningen fører til at fødselsoverskuddet likevel blir forholdsvis lavt.

Den negative flyttebalansen blir ikke helt forklart av den svake arbeidsplassutviklingen. Utflyttingen er noe høyere enn hva den svake arbeidsplassutviklingen skulle tilsi. Igjen er det strukturelle forhold som er forklaringen til at Sogn og Fjordane får en svak utvikling. Sogn og Fjordane består av mange små og isolerte arbeidsmarkeder. Det er generelt lavere innflytting til slike små og isolerte arbeidsmarkeder, selv om arbeidsplassveksten er lik. Bostedsattraktiviteten, som vi måler gjennom å se på nettoflyttingen på bakgrunn av arbeidsplassvekst og strukturelle forhold, er ganske normal. Omtrent halvparten av kommunene har positiv bostedsattraktivitet, mens halvparten har negativ bostedsattraktivitet. Sogn har ganske høy bostedsattraktivitet når vi trekker inn alle kjente forklaringsvariabler for flytting.

Dermed er hovedforklaringen til den svake veksten i befolkning og arbeidsplasser i Sogn og Fjordane at de strukturelle forholdene har vært ugunstige de siste årene. Det er ingen automatikk i at dette fortsetter, men det er mer sannsynlig at de strukturelle trekkene fortsetter enn at de reverseres. Dermed er det dessverre mest sannsynlig at fylket vil slite med en ugunstig struktur også i de kommende årene. Utviklingen er imidlertid ikke bare et resultat av strukturelle forhold. Det er alltid steder som gjør det bra og skaper vekst selv om de strukturelle forholdene tilsier noe annet. Den framtidige veksten i Sogn og Fjordane må skapes gjennom at mange av stedene greier å bli attraktive for folk og næringsliv gjennom egen kraft.

1. Arbeidsplasser

Arbeidsplassutviklingen er en viktig indikator for regional utvikling, og er kanskje den mest sentrale forklaringsfaktoren for flyttemønstrene. Arbeidsplasser finnes i både offentlig og privat sektor, men det er ofte sterkest interesse for arbeidsplassene i privat sektor, som en forsøker å påvirke gjennom næringsutvikling.

1.1 Antall arbeidsplasser

På slutten av 2012 var det 34 460 arbeidsplasser¹ i privat sektor i Sogn og Fjordane, mens det var 19 830 arbeidsplasser i offentlig sektor.

Offentlig sektor har hatt en vekst på over 1 500 arbeidsplasser siden 2000, mens det private næringslivet har hatt en nedgang på rundt 300 arbeidsplasser.

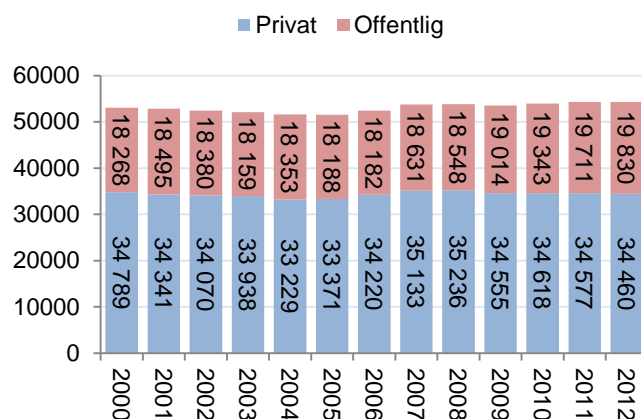
Det var en liten oppgang i antall arbeidsplasser i det private mellom 2005 og 2007.

I figur 2 ser vi hvordan utviklingen i antall arbeidsplasser i fylkene har vært siden 2000, når vi sammenlikner utviklingen med veksten nasjonalt. Den svarte streken viser Norges vekst fra 2000 til 2012, og den er indekset til å være lik 100 hvert år. På den måten ser man hvordan veksten i fylkene har avveket fra veksten nasjonalt.

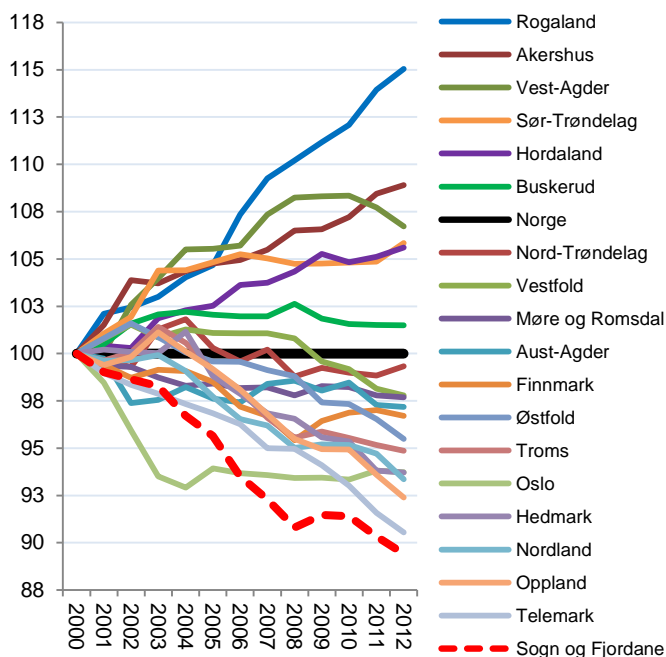
Det er seks fylker som har hatt en høyere vekst i antall arbeidsplasser enn veksten nasjonalt. Dette er folkerike fylker, hvis positive arbeidsplassutvikling har trukket til seg mange mennesker. Rogaland, Akershus og Vest-Agder har hatt den høyeste relative veksten.

Sogn og Fjordane er fylket med svakest relativ arbeidsplassutvikling. Avviket mellom arbeidsplassutviklingen i Norge og i Sogn og Fjordane har vokst, og spriket var på over 10 prosentpoeng i 2012.

Vi så i figur 1 at det har vært en svak, men positiv arbeidsplassutvikling i Sogn og Fjordane siden 2000. Figur 2 viser at utviklingen i andre fylker i Norge i samme periode har vært langt bedre.

Figur 1: Antall arbeidsplasser i Sogn og Fjordane fra 2000 til og med 2012.

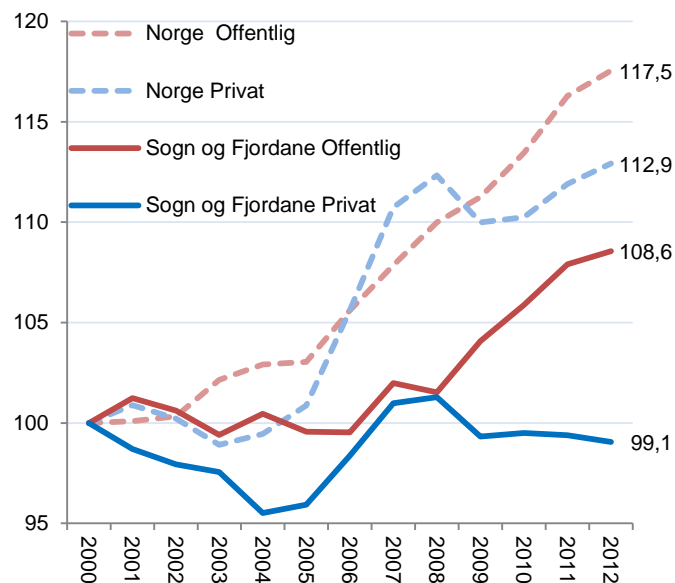
Figur 2: Utvikling i antall arbeidsplasser i fylkene, i forhold til utviklingen i Norge fra 2000 til og med 2012.

Utviklingen i antall arbeidsplasser i privat og offentlig sektor er vist i figur 3, der vi har sammenliknet veksten i fylket med veksten på landsbasis.

Det var tilnærmet like mange arbeidsplasser i privat sektor i 2012 som i 2000 i Sogn og Fjordane. Antall arbeidsplasser gikk ned med nesten 5 prosent fram mot 2004, for så å stige fram mot 2008. Deretter har utviklingen gått tilbake til 2000-nivået. I Norge økte antall arbeidsplasser i privat sektor med 12,9 prosent mellom 2000 og 2012.

Antall arbeidsplasser i offentlig sektor har økt med 8,6 prosent i Sogn og Fjordane. I Norge økte antall arbeidsplasser med 17,5 prosent.

Den relative forskjellen i arbeidsplassutvikling er størst i privat sektor. Sogn og Fjordane har hatt en utvikling i privat sektor som er 13,8 prosentpoeng lavere enn landsgjennomsnittet.

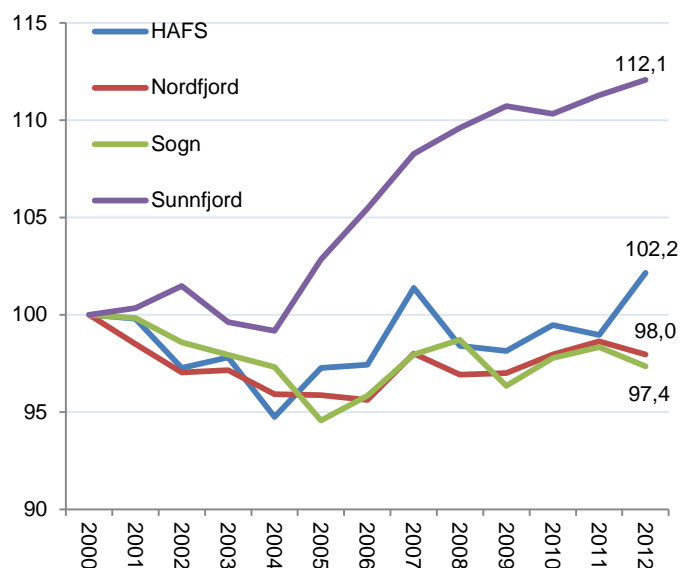
Figur 3: Utvikling i antall arbeidsplasser, alle sektorer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

I figur 4 ser vi hvordan arbeidsplassutviklingen har vært i de enkelte regionene i Sogn og Fjordane. (Regioninndelingen er vist bakerst i rapporten.)

Sunnfjord har hatt den beste arbeidsplassutviklingen med en øking på 12,1 prosent. Spesielt mellom 2004 og 2009 var det sterk vekst i antall arbeidsplasser i denne regionen.

HAFS har hatt en øking på 2,2 prosent. Antall arbeidsplasser i denne regionen var lenge under 2000-nivået, men en sterk vekst etter 2011 har kompensert for dette.

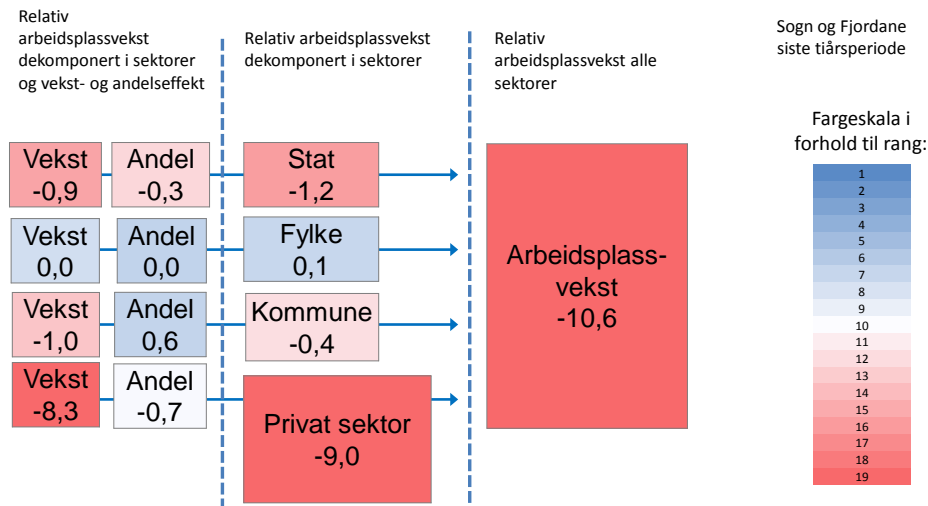
I Nordfjord var det 2 prosent færre arbeidsplasser i 2012 enn i 2000. Sogn hadde 2,6 prosent færre arbeidsplasser i 2012 enn i 2000. Antall arbeidsplasser i disse regionene har vært under 2000-nivået i hele perioden fram til 2012.

Figur 4: Arbeidsplassutviklingen (alle sektorer) i de enkelte regionene i Sogn og Fjordane, indeksert slik at nivået i 2000 = 100.

1.2 Oppsummering sektorer

Vi kan oppsummere utviklingen i antall arbeidsplasser i de ulike sektorene i Sogn og Fjordane med følgende modell:

Figur 5: Avvik mellom arbeidsplassveksten i Sogn og Fjordane og i Norge de ti siste årene. Alle tallene viser hva avviket utgjør som prosent av samlet sysselsetting i Sogn og Fjordane. Fargene viser hvordan kommunen rangerer blant de 19 fylkene i landet for det spesifikke avviket. Avviket for hver av de fire sektorene er dekomponert i en veksteffekt og en andelseffekt. Veksteffekten viser hvordan sektoren ville ha bidratt til samlet vekst dersom sektorens andel hadde vært den samme som på landsbasis. Andelseffekten viser hvordan sektoren ville bidratt dersom veksten hadde vært den samme som på landsbasis.

Diagrammet over illustrerer hvordan arbeidsplassveksten (målt som andel av sysselsettingen) i Sogn og Fjordane har avveket fra arbeidsplassveksten i landet i den siste tiårsperioden. Veksten i antall arbeidsplasser i Sogn og Fjordane har vært tilnærmet uendret siden 2003, men siden veksten ellers i landet har vært stor, har den relative arbeidsplassveksten i Sogn og Fjordane vært 10,6 prosentpoeng lavere enn veksten nasjonalt i samme periode. Fargen på boksen som viser arbeidsplassveksten er mørk rød. Det betyr at Sogn og Fjordane rangeres blant fylkene med lavest relativ arbeidsplassvekst.

Vi dekomponerer denne relative veksten i sektorer, statlig, fylkeskommunal, kommunal og privat sektor. Privat sektor utgjør det største bidraget til den relative nedgangen (-9,0 av -10,6). Boksen som viser privat sektor er mørk rød. Det betyr at den relative utviklingen i antall arbeidsplasser i privat sektor rangeres som en av de laveste i Norge. Vi dekomponerer bidragene fra sektorene i en veksteffekt og i en andelseffekt. Veksteffekten i privat sektor har vært spesielt lav i den siste tiårsperioden (-8,3).

Arbeidsplassutviklingen i fylkeskommunal sektor har bidratt positivt (0,1). Vekst- og andelseffekten er like store. Statlig og kommunal sektor har bidratt negativt til den relative arbeidsplassutviklingen i Sogn og Fjordane. Begge sektorene har en negativ veksteffekt, men kommunal sektor har hatt en positiv andelseffekt (0,6).

Det kan være verd å merke seg fargene i figuren. Dersom fargen på boksen er hvit, er nivået likt som for medianfylket. Dersom den er blå, er den over medianverdien, og dersom den er rød, er den under medianverdien. Dersom tallverdien er negativ, er verdien lavere enn landsgjennomsnittet. Dersom den er lik null, er det likt landsgjennomsnittet, og dersom tallet er positivt, er verdien bedre enn landsgjennomsnittet.

1.3 Utvikling i næringslivet

Vi har sett hvordan de ulike sektorene har bidratt til arbeidsplassutviklingen i Sogn og Fjordane. Det er utviklingen i privat sektor som er mest interessant å analysere, fordi den er størst, fordi den svinger mest, og fordi det gjerne er næringsutviklingen som er målet for regionalt utviklingsarbeid.

Når vi skal sammenlikne veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet mellom ulike områder, er det praktisk å bruke relativ vekst, som er differansen i den prosentvise veksten i antall arbeidsplasser på stedet vi analyserer og veksten i antall arbeidsplasser i Norge. Da filtrerer vi bort konjunktursvingningene, og vi kan se hvordan veksten i de enkelte fylkene er i forhold til andre fylker i landet over tid.

Tabell 1: Relativ vekst, målt som differanse mellom prosentvis vekst i fylket og veksten på landsbasis, i antall arbeidsplasser i næringslivet i fylkene.

Fylke	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	prog snitt	Trend
Rogaland	3,4	0,4	0,2	0,6	0,3	2,8	2,4	0,9	0,7	1,3	2,4	1,0	1,4	0,1
Akershus	1,2	3,8	0,3	0,8	0,6	-0,5	0,3	1,3	0,1	1,3	1,1	0,3	0,6	0,1
Hordaland	0,9	1,0	1,1	0,5	0,6	1,3	0,6	-0,2	1,1	-0,2	0,3	0,4	0,4	-0,1
Vest-Agder	0,0	2,5	1,5	1,1	0,4	1,6	1,5	1,8	0,5	-0,4	-1,1	-0,8	0,2	-0,3
Sør-Trøndelag	5,9	-3,2	0,8	-0,7	0,6	-0,3	-0,6	-0,1	0,4	0,1	-0,1	1,1	0,2	0,0
Finmark	-2,1	1,2	1,1	-0,8	0,3	-0,7	-0,7	-1,1	1,7	0,2	0,7	0,1	0,1	0,0
Oslo (Fylke)	-1,5	-3,7	-2,1	-0,2	-0,2	-0,1	-0,6	-0,1	0,3	-0,5	0,6	0,8	0,1	0,2
Buskerud	0,3	0,8	1,1	0,8	0,0	-0,5	0,1	1,2	-1,8	0,8	0,6	-0,7	0,0	-0,1
Nord-Trøndelag	-0,7	0,4	2,9	0,4	0,0	-0,7	0,8	-1,4	0,5	-0,2	0,0	-0,6	-0,1	-0,2
Møre og Romsdal	-1,0	-0,4	-0,6	-0,8	0,8	0,0	0,2	0,0	0,5	0,1	-1,0	-0,5	-0,1	0,0
Aust-Agder	-1,3	-1,3	-0,6	1,6	0,3	1,2	1,1	0,1	-0,6	0,3	-1,6	-1,2	-0,2	-0,2
Vestfold	-0,2	1,4	-0,7	0,9	-0,5	-0,6	0,5	-0,6	-0,9	-0,5	-1,9	-0,6	-0,7	-0,1
Nordland	-1,3	0,9	0,1	-0,5	-1,2	-1,0	0,0	-0,8	-0,4	-0,4	-0,8	-1,8	-0,8	-0,1
Troms	-1,8	1,3	1,8	-0,8	-1,7	-1,8	-1,3	-1,2	0,0	-1,3	-0,8	-0,4	-0,9	-0,1
Østfold	0,2	1,6	-1,0	-1,1	-0,3	-0,2	-0,1	-1,3	-1,4	-0,7	-0,9	-1,8	-1,0	-0,1
Sogn og Fjordane	-2,1	-0,2	0,9	-2,6	-1,1	-2,1	-2,1	-1,2	0,2	-0,1	-1,6	-1,3	-1,1	0,0
Telemark	-1,8	0,0	-0,8	-0,8	-0,7	-0,4	-2,2	-0,2	-1,1	-1,2	-1,9	-0,9	-1,1	-0,1
Hedmark	-1,3	0,7	0,6	-0,4	-1,9	-1,4	-1,8	-0,8	-1,5	-1,3	-1,9	-0,7	-1,3	-0,1
Oppland	-1,7	0,9	1,0	-0,9	-0,6	-1,3	-0,6	-2,7	-0,5	-0,4	-1,7	-2,4	-1,3	-0,2

Fylkene er rangert etter såkalt progressivt gjennomsnittⁱⁱ for de ti siste årene. Det er et gjennomsnitt der en i økende grad vektet siste års utvikling høyere. Rogaland, Akershus og Hordaland har hatt den beste utviklingen de siste årene. Innlandsfylkene Hedmark og Oppland har hatt den svakeste utviklingen.

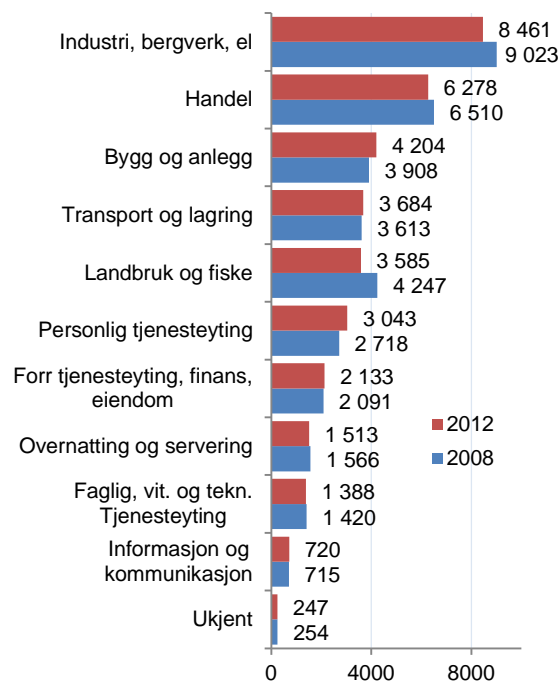
I snitt har den årlige arbeidsplassveksten i Sogn og Fjordane vært 1,1 prosentpoeng lavere enn veksten nasjonalt i den siste tiårsperioden. Tre fylker har hatt en relativt dårligere arbeidsplassutvikling i det private næringslivet enn Sogn og Fjordane. Trenden for Sogn og Fjordane er nøytral. Det betyr at det ikke har vært en spesiell retning på verdiene i de senere årene.

1.4 Bransjer i næringslivet

Vi kan se på næringslivets sammensetning i bransjer, og bruker da den bransjeinndelingen som er mest vanlig, og som også SSB bruker i sine framstillinger.

Industri og bergverk er bransjen som sysselsetter flest personer i Sogn og Fjordane. Det var 8 461 personer sysselsatt i denne bransjen i 2012. Det er en nedgang fra 9 023 personer i 2008. Handelsbransjen er den nest største, og den sysselsatte 6 278 personer i 2012. Dette er en svak nedgang fra 6 510 i 2008. Bygg og anlegg, transport og lagring og landbruk og fiske er også forholdsvis store bransjer, som hver for seg sysselsatte over 3 500 personer i 2012.

De fleste bransjene har hatt et tilnærmet like stort antall sysselsatte i 2008 som i 2012. Industrien og landbruk og fiske har hatt nedgang. Dette er bransjer som opplever stor nedgang på landsbasis.

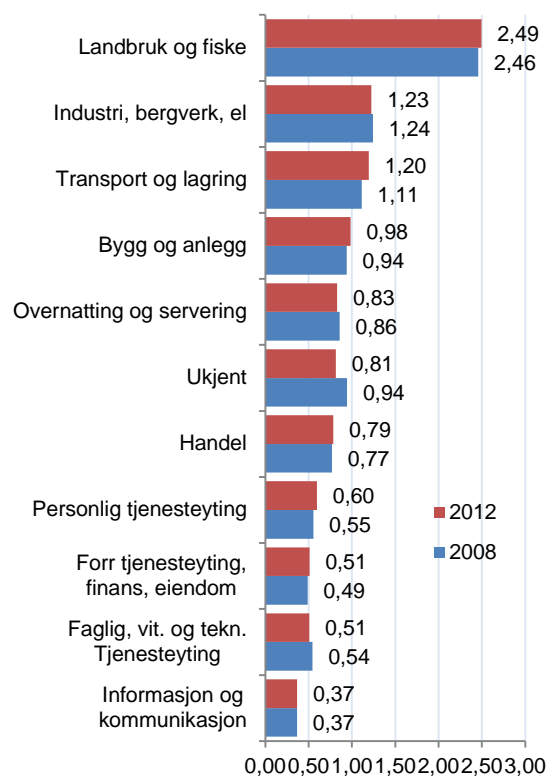

Figur 6: Antall sysselsatte i ulike bransjer i Sogn og Fjordane i 2008 og 2012.

1.5 Bransjer og lokaliseringkvotienter

Vi så antallet sysselsatte i de ulike bransjene i figur 6, men det er også interessant å vurdere om Sogn og Fjordane har høye eller lave andeler i forhold til andre fylker. I figur 7 ser vi lokaliseringkvotientene til de ulike bransjene. Antall sysselsatte i bransjen er delt på totalt antall innbyggere, og andelen er delt på tilsvarende andel for landet. Når tallet er 1 er andelen i fylket den samme som andelen i Norge.

Sogn og Fjordane har mer enn dobbelt så høy andel sysselsatte innen landbruk og fiske enn landet ellers. Den relative andelen har økt litt siden 2008. Industrien og bergverk, som er den største bransjen i Sogn og Fjordane, sysselsetter relativt litt mer enn landsgjennomsnittet. Vekstbransjer, som forretningsmessig tjenesteyting, faglig, vitenskapelige og tekniske tjenester og informasjon og kommunikasjon, har relativt lave sysselsetningsandeler i Sogn og Fjordane.

Figur 7: Andel arbeidsplasser i forhold til folketallet i Sogn og Fjordane i forhold til tilsvarende andel på landsbasis.

1.6 Næringstyper

Noen deler av næringslivet kan vi karakterisere som *basisnæringer*. Basisnæringer er de delene av næringslivet som genererer inntekter utenfra. Eksportnæringer er basisnæringer, men vi kan også legge til næringer som selger sine produkter eller tjenester ut av regionen, selv om salget ikke er til andre land. Alle primærnæringene og stort sett all industri kan regnes som basisnæringer. Vi kan også ta med tjenester som konkurrerer i et nasjonalt eller internasjonalt marked, som IT, telekom- og ingeniørtjenester. Basisnæringene sysselsatte 484 666 personer på slutten av 2012. Utviklingen i basisnæringene påvirkes kraftig av konjunkturer og har gått i bølger. De siste to årene har veksten vært ganske sterk.

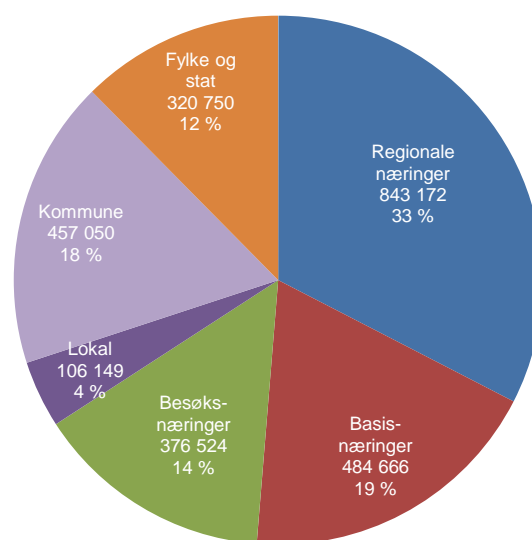
Besøksnæringer er de delene av næringslivet hvor kunden må være personlig til stede. Butikkhandel (men ikke internetthandel), servering, overnatting, opplevelser og personlige tjenester er bransjer som vi regner som besøksnæringer. Årsaken til at vi ønsker å isolere besøksnæringene, er at de vil reflektere om et område er attraktivt å besøke. Områder som trekker til seg besøkende fra andre områder vil normalt få høyere etterspørsel, og dermed også flere arbeidsplasser i besøksnæringene. Det vil være ulike stedskvaliteter som gjør et område attraktivt for besøk og for bedrifter i basisnæringene. Besøksnæringene sysselsatte 376 524 personer i 2012. Besøksnæringene i Norge vokste raskt fra 2000 til 2007, men har stagnert etter det.

Den tredje og største gruppen kaller vi *regionale næringer*. Denne kategorien inneholder bransjer som bygg og anlegg, engros- og agenturhandel, transport og forretningsmessige tjenester. Dette er store bransjer, som ofte er knyttet til regionen, men som er ganske ujevnt fordelt mellom enkeltkommuner.

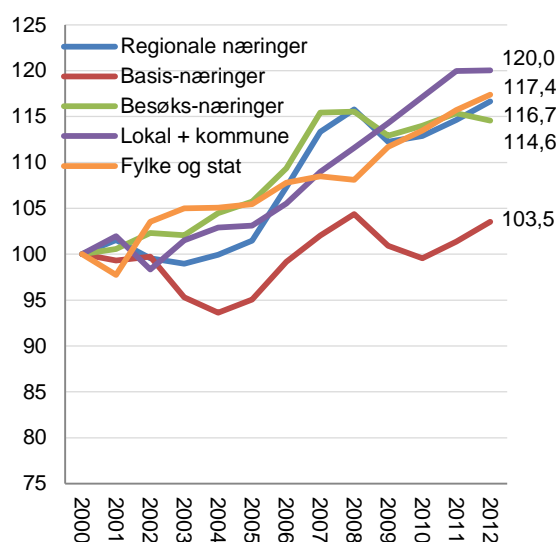
Til *lokale næringer* regnes privat virksomhet innenfor primærhelsetjenester, skoler, avfallshåndtering og barnehager. Dette er tjenester som er knyttet til lokalbefolkningen, og som i mange tilfeller er substitutter til de kommunale tjenestene. De lokale næringene kan vi derfor se i sammenheng med kommunal

sektor. Det er de lokale næringene som vokser raskest i Norge, og de er samtidig ganske upåvirket av konjunktorene.

Stat og fylkessektoren utgjør den siste delen av arbeidslivet, og hadde 320 750 sysselsatte i 2012. Veksten i antall arbeidsplasser i stat og fylke har vært litt høyere enn veksten i den totale sysselsettingen.

Figur 8: Antall arbeidsplasser i de ulike sektorene og næringstypene i Norge i 2012.

Figur 9: Utviklingen i antall arbeidsplasser i de ulike sektorene og næringstypene i Norge fra 2000 til og med 2012, indeksert slik at nivået i 2000=100.

1.6.1 Næringstyper i Sogn og Fjordane

I Sogn og Fjordane fordeler arbeidsplassene seg forholdsvis jevnt mellom de regionale næringene, kommunal sektor og basisnæringene.

Det var 14 052 arbeidsplasser i de regionale næringene i 2012. Andelen på 26 prosent er lavere enn tilsvarende andel for Norge, som er på 33 prosent.

Basisnæringene sysselsatte 11 996 i 2012, og utgjorde 22 prosent av arbeidsplassene. Besøksnæringene sysselsatte 7 497 i 2012, og andelen sysselsatte i denne næringen er like stor som i Norge.

Kommunal sektor sysselsatte 12 822 personer i 2012. Dette utgjør 24 prosent av arbeidsplassene. Andelen er høyere enn tilsvarende andel for Norge.

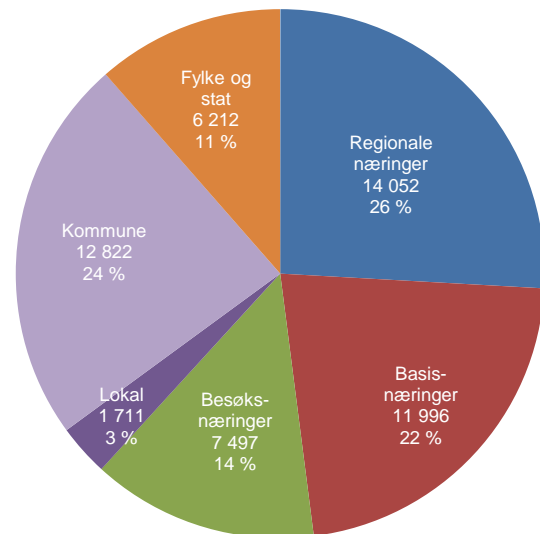
Både statlig og lokal sektor er litt mindre enn i landet for øvrig.

I figur 11 ser vi hvordan de ulike næringstypene i Sogn og Fjordane har utviklet seg siden 2000. 2000-nivået på antall arbeidsplasser er indekset til å være lik 100.

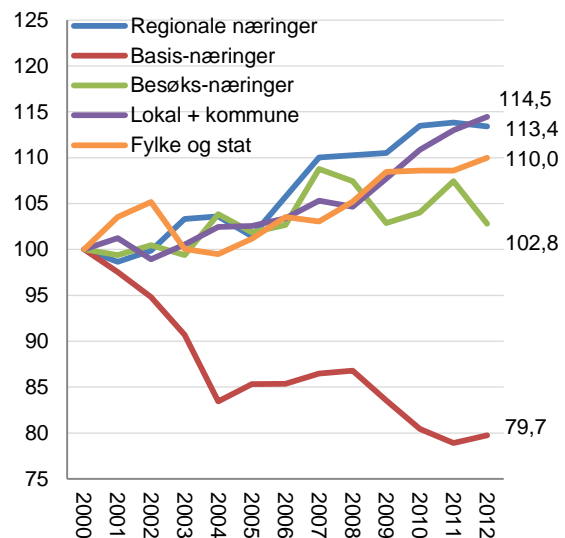
Basisnæringene hadde en kraftig nedgang på mer enn 15 prosent fra 2000 til og med 2004. Deretter stabiliserte utviklingen seg, men så har antall arbeidsplasser igjen avtatt siden 2008. I 2012 var det 20 prosent færre arbeidsplasser i basisnæringene enn i 2000.

De andre næringene har hatt vekst. Størst vekst har det vært i lokale næringene og kommunal sektor, som har vokst med 14,5 prosent. De regionale næringene har vokst med 13,4 prosent, mens statlig og fylkeskommunal sektor har vokst med 10 prosent.

Besøksnæringene har vokst med på 2,8 prosent.

Figur 10: Antall arbeidsplasser i de ulike sektorene og næringstypene i Sogn og Fjordane i 2012.

Figur 11: Utviklingen i antall arbeidsplasser i de ulike sektorene og næringstypene i Sogn og Fjordane fra 2000 til og med 2012.

1.7 Basisnæringer i Norge

Basisnæringene kan deles opp i tre ganske forskjellige næringer: Industri, teknologiske tjenester og naturbaserte næringer.

Vareproduserende industri er den klart største næringen, som sysselsatte 264 217 personer på landsbasis i 2012. Industrisyssetningen var på nesten 300 000 i 2000. Antallet arbeidsplasser i industrien har vært nedadgående i flere tiår. Denne nedgangen skyldes i stor grad at industrien har hatt muligheter til rasjonalisering, og dermed har verdiskapingen per sysselsatt kunnet øke ganske mye. Noe av dette skyldes også såkalt strukturrasjonalisering, ved at industribransjer med lav verdiskaping per sysselsatt har blitt lagt ned.

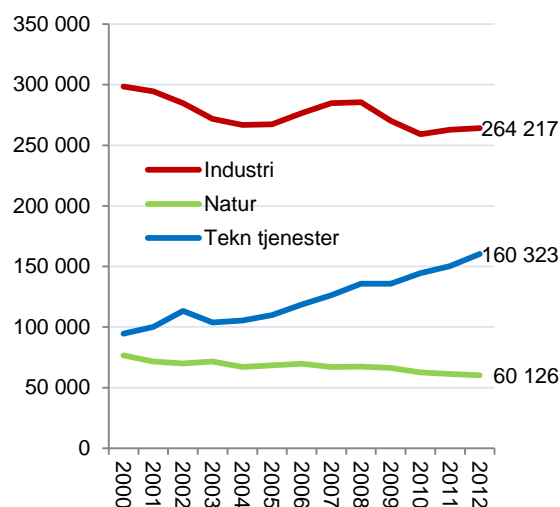
Naturbaserte næringer er primærnæringer som landbruk, fiske og gruvedrift. Antallet arbeidsplasser i primærnæringene har falt jevnt de siste årene, og utgjorde 60 126 arbeidsplasser på slutten av 2012.

De teknologiske tjenestene har etter hvert vokst seg store. Det er tjenester som IT, telekom, engineering, teknisk konsulentarbeid og forskning. Dette er bransjer som konkurrerer nasjonalt og internasjonalt. I 2000 var det under 100 000 arbeidsplasser i de teknologiske næringene i Norge, i 2012 hadde antallet økt til 160 323 arbeidsplasser.

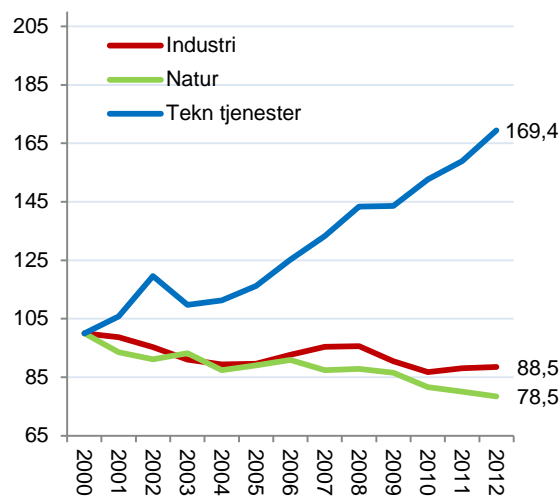
Vi kan se den indekserte utviklingen i de tre basisnæringene i figur 13. De teknologiske næringene har vokst med nesten 70 prosent siden 2000, og veksten ser ikke ut til å avta.

Industrien har hatt en nedgang på 11,5 prosent siden 2000. Nedgangen har ikke vært jevn, men fulgt konjunktorene.

De naturbaserte næringene har hatt en nedgang på 21,5 prosent av arbeidsplassene siden 2000. Nedgangen er jevn og sterk, og viser ingen tegn til å avta.

Figur 12: Antall arbeidsplasser i tre underkategorier av basisnæringer i Norge fra 2000 til og med 2012.

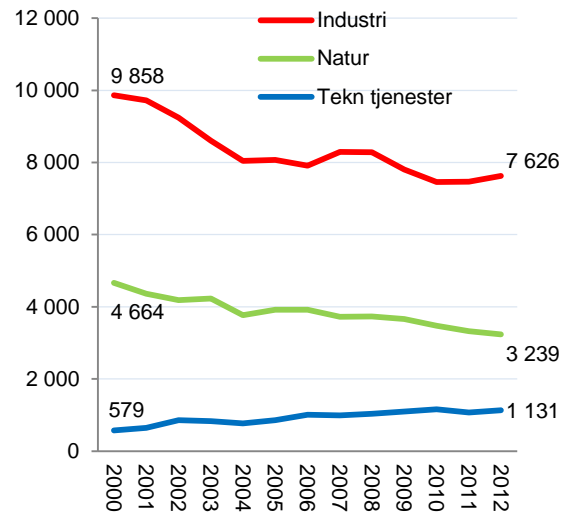
Figur 13: Indeksert utvikling i underkategoriene av basisnæringer i Norge fra 2000 til og med 2012.

1.7.1 Basisnæringer i Sogn og Fjordane

Utviklingen i antall arbeidsplasser i industrien har fulgt et mønster som likner på Norges mønster i samme periode. Det betyr at utviklingen av antall arbeidsplasser har fulgt konjunktorene tett. Det har vært en nedgang i antall arbeidsplasser i industrien fra 9 858 i 2000 til 7 626 i 2012.

Som på landsbasis har det vært en jevn nedgang i antall arbeidsplasser i de naturbaserte næringene. Antallet har blitt redusert med over 1 400 siden 2000. Det var 3 239 arbeidsplasser i de naturbaserte næringene i 2012.

Antall arbeidsplasser i de teknologiske tjenestene har nesten doblet seg, fra 579 i 2000 til 1 131 i 2012.

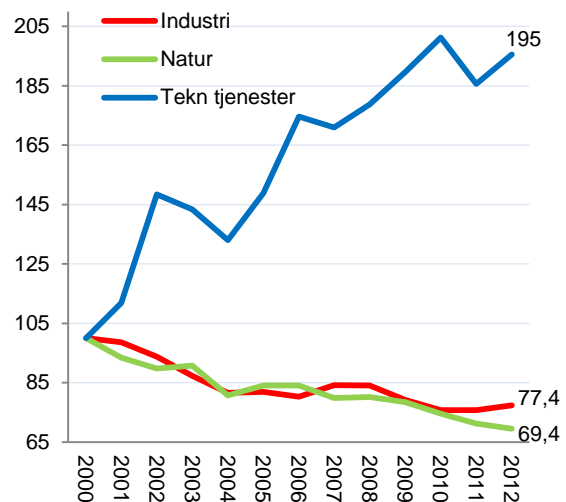

Figur 14: Antall arbeidsplasser i de tre typene av basisnæringer i Sogn og Fjordane fra 2000 til og med 2012.

I figur 15 ser vi den relative utviklingen av veksten i de tre kategoriene siden 2000. 2000-nivået på antall arbeidsplasser er indeksert til å være lik 100.

Nedgangen i antall arbeidsplasser i industrien har vært på 22,6 prosent. Nedgangen i de naturbaserte næringene har vært på 30,6 prosent.

Siden antallet arbeidsplasser i de teknologiske tjenestene i utgangspunktet var lavt, blir den relative utviklingen veldig stor. Veksten i de teknologiske tjenestene har vært på hele 95 prosent.

Figur 15: Indeksert utvikling i de tre typene av basisnæringer i Sogn og Fjordane fra 2000 til og med 2012.

1.7.2 Basisnæringer - nivå

Basisnæringene blir tillagt stor betydning for regional utvikling. Dette er næringer som selger sine varer og tjenester til et nasjonalt eller internasjonalt marked, og som bringer inntekter inn til regionen. Basisnæringene skaper ringvirkninger til andre næringer, gjennom å kjøpe varer og tjenester fra bedrifter i andre bransjer. Basisnæringene har også større svingninger enn andre næringer. Etterspørselen avgjøres av nasjonale og internasjonale konjunkturer, og konkurransevnen kan også svinge ganske mye.

Tabell 2: Nivå for basisnæringene i regionene på Vestlandet, målt som andel av samlet sysselsetting. Rangering med hensyn til nivå blant regionene i Norge i 2012 helt til venstre.

Rang	Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
3	Storfjord	45,5	44,0	43,4	42,1	41,8	41,1	40,1	40,2	39,2	36,6	36,7	35,6	35,3
5	Stavangerregionen	28,0	30,6	30,3	29,1	28,5	27,9	29,6	29,9	30,1	30,0	29,7	30,9	31,9
7	Søre Sunnmøre	32,7	30,9	30,7	28,6	27,8	28,2	29,2	28,9	29,3	29,8	29,4	29,0	28,9
9	HAFS	28,9	28,6	27,6	27,3	23,8	26,3	27,5	26,0	26,5	25,2	25,4	25,0	25,5
10	Sunnhordland	28,6	28,5	27,8	26,8	25,6	24,9	26,5	26,5	26,6	26,2	24,9	24,8	25,4
12	Nordfjord	32,9	31,7	30,7	30,1	28,3	28,4	26,9	27,3	26,9	26,4	26,0	25,0	25,0
13	Dalane	32,0	32,5	30,9	31,0	29,6	30,1	29,7	28,4	26,9	25,9	25,7	25,5	23,8
14	Romsdal	23,8	24,4	24,3	22,5	22,0	22,4	22,6	23,0	23,4	22,6	21,9	22,4	22,5
15	Haugesundregionen	24,1	24,5	24,6	23,4	22,7	22,9	23,4	23,3	23,2	22,7	22,3	22,0	22,4
16	Sogn	27,8	28,2	29,7	29,9	28,4	25,5	25,2	24,6	25,2	23,9	22,8	21,7	22,1
17	Nordmøre	26,9	25,8	25,1	24,5	24,1	23,8	23,9	23,0	23,8	22,9	22,0	22,3	22,0
18	Ryfylke	24,7	23,7	22,8	23,7	23,0	23,1	22,7	21,8	21,0	21,0	21,3	21,9	21,7
20	Hardanger	26,2	25,1	25,9	26,0	25,1	23,4	23,3	22,7	22,9	21,9	21,5	20,8	20,9
23	Ålesundregionen	25,5	24,9	24,4	22,7	22,1	21,9	21,5	21,3	20,8	20,4	20,3	20,5	20,5
27	Nordhordland	22,7	22,5	22,3	22,0	21,2	21,1	21,7	22,4	23,1	23,5	22,2	20,7	19,9
28	Osterfjorden	29,4	27,9	26,2	25,1	25,0	23,3	23,8	23,1	22,8	22,1	20,7	20,1	19,9
29	Bergen	18,6	19,3	19,6	18,9	18,8	19,0	19,6	19,2	19,2	19,2	19,0	19,3	19,8
55	Sunnfjord	21,0	19,9	20,0	18,1	15,8	16,8	17,1	16,6	16,3	16,5	15,1	15,3	15,7
58	Hordaland Vest	12,6	12,8	13,5	13,1	12,7	13,1	13,1	13,6	13,2	13,6	13,7	14,3	15,3
70	Bjørnefjorden	18,1	17,9	17,6	17,9	18,1	17,4	17,6	17,7	17,4	16,3	14,9	13,6	13,2
78	Voss	15,8	14,4	13,9	13,6	12,0	12,7	12,4	11,9	12,4	11,6	10,9	11,3	10,9

Storfjord er regionen på Vestlandet med høyest andel arbeidsplasser (som andel av sysselsettingen) i basisnæringene. HAFS har tredje største andelen med 25,5 prosent av arbeidsplassene i basisnæringene i 2012. Dette rangerer HAFS som nummer ni av alle regioner i Norge. HAFS har fått redusert sin andel fra 2000 til og med 2012.

Nordfjord og Sogn har også forholdsvis store andeler arbeidsplasser i basisnæringene, med henholdsvis 25 og 22,1 prosent i 2012. De rangeres henholdsvis som nummer 12 og 16 av alle regionene i Norge. Begge har hatt en nedgang fra 2000 til 2012.

Sunnfjord hadde 15,7 prosent av arbeidsplassene i basisnæringene i 2012. Det er en nedgang på 5,3 prosentpoeng siden 2000. Sunnfjord rangeres som nummer 55 av de 83 regionene i landet.

Samtlige regioner i Sogn og Fjordane har fått en lavere andel arbeidsplasser i basisnæringene fra 2000 til 2012.

1.7.3 Vekstimpulser fra basisnæringene

Vi måler vekstimpulserⁱⁱⁱ som endringer i antall arbeidsplasser i basisnæringene som andel av samlet sysselsetting. Ofte måles vekst som prosentvis endring fra år til år, men da blir det ofte sterk vekst i regioner som i utgangspunktet hadde en liten basisnæring. Med dette målet får vi bedre fram hvordan utviklingen i basisnæringene bidrar til samlet vekst i regionen.

Tabell 3: Vekstimpulser fra basisnæringene, målt som bidrag til samlet sysselsetting i prosent. Rangering blant regionene i Norge med hensyn til progressivt gjennomsnitt helt til venstre.

Rang	Region	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prog snitt
5	Hordaland Vest	0,4	0,7	-0,1	-0,2	0,6	0,6	1,2	0,0	0,4	0,4	1,1	1,3	0,7
6	Bergen	0,9	0,1	-0,5	0,1	0,7	1,4	0,4	0,5	0,0	0,0	0,7	1,0	0,5
12	Søre Sunnmøre	-1,7	-0,9	-2,6	-0,9	1,0	1,9	1,1	0,7	0,3	0,1	-0,2	0,2	0,3
13	Haugesundregionen	0,5	0,3	-1,2	-0,3	0,4	1,5	1,0	0,4	-0,8	-0,3	0,2	0,6	0,2
16	Romsdal	0,7	-0,1	-2,1	-0,5	0,8	0,9	1,1	0,6	-1,1	-0,7	0,8	0,4	0,2
17	Sunnhordland	0,2	-0,5	-1,4	-1,1	-0,4	2,5	1,1	0,7	-0,5	-1,4	0,2	0,8	0,2
18	Ålesundregionen	-0,6	-0,6	-1,9	-0,3	0,1	0,4	0,8	-0,1	-0,3	0,1	0,6	0,2	0,2
29	Nordhordland	0,0	-0,2	-0,3	-0,6	0,3	1,6	1,7	1,1	0,5	-1,0	-1,3	-0,6	0,0
30	Sunnfjord	-0,8	0,2	-2,2	-2,4	1,5	0,7	0,1	-0,1	0,2	-1,5	0,4	0,6	0,0
40	Nordmøre	-1,3	-0,7	-0,4	-0,5	-0,1	0,8	0,0	0,6	-1,1	-0,9	0,4	-0,1	-0,1
41	HAFS	-0,5	-1,3	-0,5	-4,0	3,1	1,5	-1,1	0,2	-1,9	0,3	-0,5	0,5	-0,1
47	Voss	-1,7	-0,3	-0,3	-1,8	0,8	0,1	-0,3	0,6	-0,9	-0,5	0,6	-0,5	-0,2
62	Bjørnefjorden	0,0	-0,2	0,6	0,3	-0,2	0,9	0,9	-0,1	-1,2	-1,1	-0,9	-0,3	-0,4
66	Hardanger	-1,7	0,2	-0,3	-0,9	-1,8	0,4	0,1	0,2	-1,4	-0,3	-0,7	0,1	-0,4
67	Nordfjord	-1,5	-1,5	-0,8	-1,9	0,0	-1,3	1,2	-0,5	-0,7	-0,3	-0,7	-0,3	-0,4
70	Osterfjorden	-1,3	-1,8	-1,1	0,3	-1,7	1,2	-0,1	-0,2	-0,7	-1,8	-0,2	-0,1	-0,4
79	Sogn	0,3	1,1	-0,2	-1,6	-3,1	0,3	0,0	0,8	-1,8	-0,9	-0,9	0,3	-0,6
81	Storfjord	-1,3	-1,2	-2,5	0,3	-0,6	-0,6	0,9	-0,8	-3,7	0,7	-0,8	-0,3	-0,7

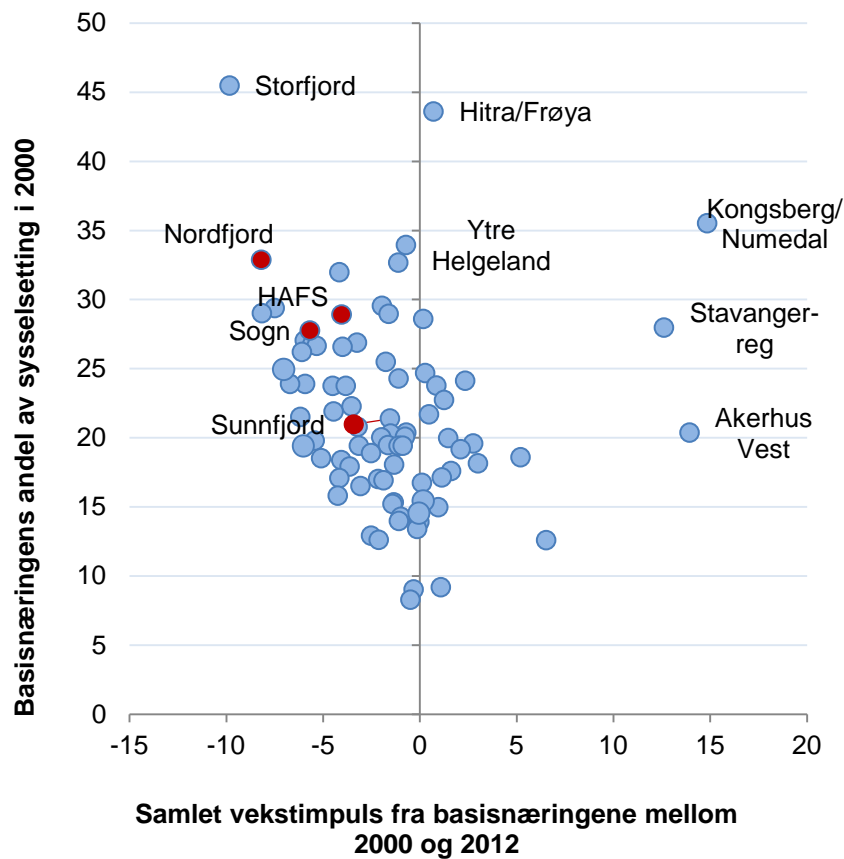
Når vi rangerer regionene etter såkalt ti års progressivt gjennomsnitt, teller også trenden med, ettersom de siste årene blir gitt større vekt enn de første. Hordaland Vest og Bergen er regionene på Vestlandet med klart størst vekstimpulser. Deres antall arbeidsplasser i basisnæringene som prosentvis andel av sysselsettingen økte med over ett prosentpoeng fra 2011 til 2012, og begge regionene rangeres blant de øverste i landet.

Sunnfjord er regionen i Sogn og Fjordane med høyest vekstimpulser i basisnæringene. Det progressive gjennomsnittet er lik null, og det indikerer at arbeidsplassutviklingen i basisnæringene har vært stabilt de senere årene, og at andelen verken har gått vesentlig mye opp eller vesentlig mye ned. Andelen arbeidsplasser i basisnæringene i Sunnfjord økte med 0,6 prosentpoeng fra 2011 til 2012.

HAFS har et svakt, negativt progressivt gjennomsnitt, og det betyr at andelen arbeidsplasser i basisnæringene er noe avtakende. Det var derimot en øking på et halvt prosentpoeng mellom 2011 og 2012.

Andelen arbeidsplasser i basisnæringene har vært avtakende i Nordfjord og Sogn. De rangeres blant regionene i landet med sterke nedgang i disse næringene.

1.7.4 Nivå og vekst basisnæringer

Figur 16: Basisnæringsenes andel av sysselsettingen i 2000 samt endring i nivå fram til 2012.

Et mindretall av regionene har hatt positive vekstimpulser fra basisnæringsene fra 2000 til 2012. Regioner som Kongsberg/Numedal, Stavangerregionen og Akershus Vest skiller seg markant ut i diagrammet, gjennom å ha hatt sterk vekst i basisnæringsene. Dette er regioner med mye leverandørnæringer til olje- og gassutvinning. Regioner med stor nedgang har stort sett sitt tyngdepunkt i tradisjonell eksportindustri. Den såkalte todelingen av norsk næringsliv er dermed ganske synlig i dette diagrammet.

Når man ser på plasseringen til de andre regionene, er det tydelig at det har vært en ulempe med en stor basisnærings på begynnelsen av tusenårsskiftet. Dess større basisnærings, dess større nedgangsimpulser.

Storfjord, som hadde den høyeste andelen arbeidsplasser (som andel av sysselsettingen) i basisnæringsene i 2000 har også fått den største nedgangen. Storfjord er kjent for sin møbelindustri.

Nordfjord hadde en stor andel arbeidsplasser i basisnæringsene i 2002, og har også opplevd en sterk nedgang i disse næringene.

Av regionene i Sogn og Fjordane hadde Sunnfjord den laveste andelen arbeidsplasser i basisnæringsene i 2000. Sunnfjord har også opplevd svakest nedgang i disse næringene.

1.8 Besøksnæringer

Besøksnæringene kan vi dele opp i fire ulike næringer. Den første og desidert største er handel, og da har vi tatt med butikkhandel, men ikke f.eks. internetthandel som ikke er avhengig av personlig tilstedeværelse. Det var 246 808 arbeidsplasser i butikkhandelen i 2012. Antall har gått ned siden 2008, da det var over 254 000 arbeidsplasser i handelen. Antallet arbeidsplasser i handelen har gått spesielt mye tilbake i de største byene, mens distriktene har hatt en vekst. Overgang fra butikk- til internetthandel kan ha vært en faktor i denne utviklingen, samtidig som det har blitt flere kjøpesentra med kjedebutikker i distriktene. Det har kanskje blitt mindre behov for å «dra til byen» for å handle?

Aktivitetsnæringene består av forskjellige bransjer innen underholdning, kultur, fritidsaktiviteter og sport, og inkluderer også bransjer som frisører og drosjer. Aktivitetsnæringene har samlet 57 877 arbeidsplasser i 2012.

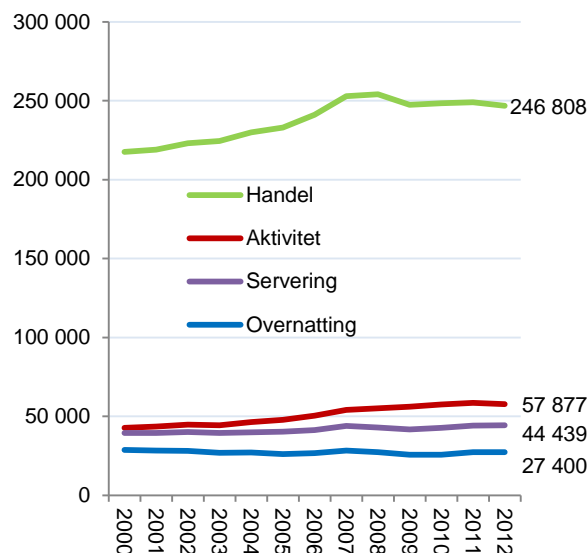
Serveringsnæringen, dvs. kaféer, restauranter og barer hadde 44 439 arbeidsplasser i 2012, mens overnattingsnæringene, hoteller, hytteutleie og campingplasser hadde 27 400.

I figur 18 ser vi den indekserte utviklingen i de ulike næringene på landsbasis siden 2000.

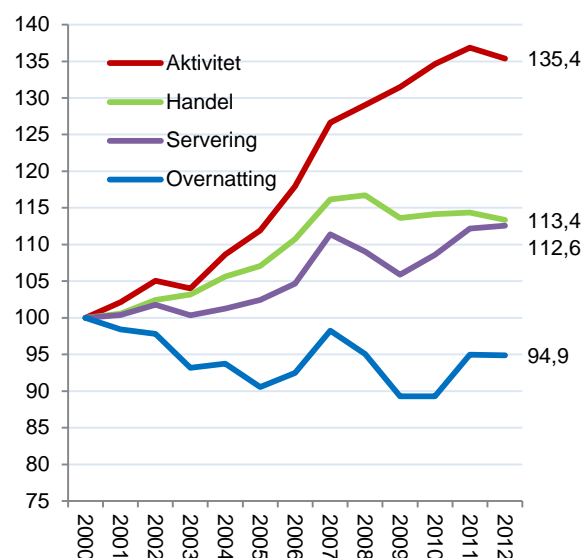
Aktivitetsnæringene har hatt en kraftig vekst, med 35,4 prosent økning i antall arbeidsplasser siden 2000. Det siste året var det imidlertid en noe overraskende nedgang.

Overnattingsnæringene har 5,1 prosent færre arbeidsplasser i 2012 enn i 2000. Antall overnattinger har økt, så det har nok skjedd en rasjonalisering i overnattingsnæringene på samme måte som i industrien.

Servering og handel har økt omtrent i samme takt som resten av økonomien.

Figur 17: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Norge fra 2000 til 2012.

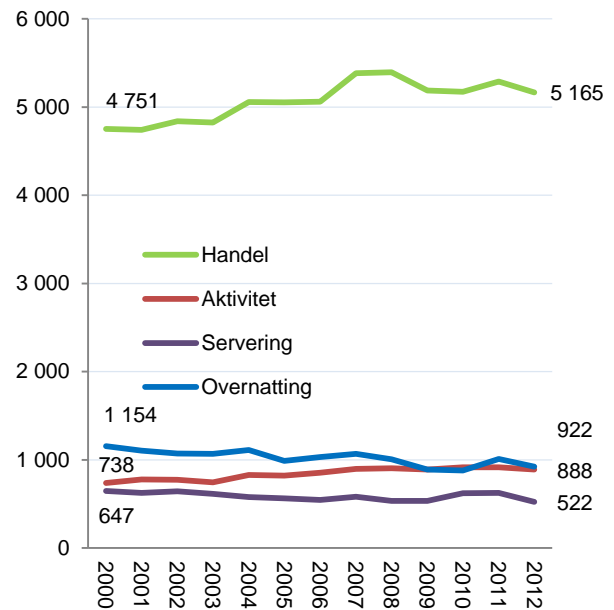
Figur 18: Indeksert utvikling i antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Norge fra 2000 til 2012.

1.8.1 Besøksnæringer i Sogn og Fjordane

Som på landsbasis er det handelsnæringen som har flest arbeidsplasser. Det var 5 165 arbeidsplasser i handelsnæringene i Sogn og Fjordane i 2012. Dette er en oppgang fra 4 751 i 2000.

Overnattingsbransjen sysselsatte 922 personer i 2012. Dette er en nedgang på 232 arbeidsplasser siden 2000. Som nevnt på forrige side har det nok vært en rasjonalisering i overnattingsnæringene.

Mens antall arbeidsplasser i serveringsnæringene har avtatt noe, har antall arbeidsplasser i aktivitetsnæringene økt. Som vi så på forrige side har aktivitetsnæringene hatt en stor egenvekst på landsbasis.

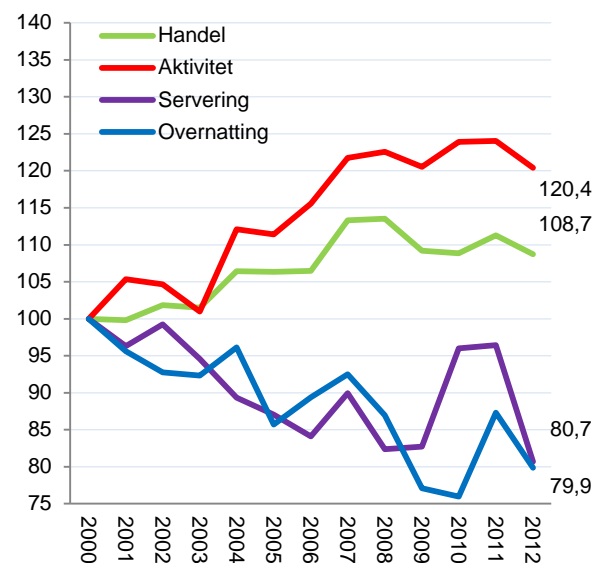

Figur 19: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Sogn og Fjordane fra 2000 til 2012.

I figur 20 ser vi den indekserte utviklingen i antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Sogn og Fjordane. 2000-nivået er indeksert til å være lik 100.

Aktivitetsnæringene økte med 20 prosent i perioden 2000 til 2012. Handelsnæringen har hatt en øking i antall arbeidsplasser på drøye åtte prosent.

I både serveringsbransjen og i overnattingsbransjen har antall arbeidsplasser blitt redusert med omkring 20 prosent.

Figur 20: Indeksert utvikling i antall arbeidsplasser i Sogn og Fjordane i besøksnæringene fra 2000 til 2012.

1.8.2 Besøksnæringenes utvikling

Vi har sett utviklingen i besøksnæringene i Sogn og Fjordane på de forrige sidene. Der kom det fram at veksten har vært lavere enn på landsbasis. Mens Sogn og Fjordane har hatt en vekst i antall arbeidsplasser på 2,8 prosent, har Norge hatt en vekst på 14,6 prosent.

Besøksnæringene omsetter imidlertid ikke bare til besøkende, men i stor grad til den lokale befolkningen. Befolkningsveksten påvirker derfor utviklingen i besøksnæringene direkte. Det må vi justere for, for å få fram det vi kan kalle for besøksoverskuddet. En enkel og direkte metode er å bruke antall arbeidsplasser i besøksnæringene på landsbasis som andel av folketallet, og trekke fra denne andelen for stedet vi analyserer.

Tabell 4: Besøksoverskudd målt som prosent av sysselsettingen i regionene på Vestlandet, rangert etter nivået i 2012. Endringen fra år 2000 til 2012 vises i siste kolonne.

Rang	Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Endring
3	Voss	4,2	3,8	5,1	5,4	4,7	4,5	4,6	4,3	5,0	5,4	5,8	5,6	5,1	0,9
10	Bergen	2,4	2,9	2,8	2,7	2,9	3,0	2,8	2,7	2,7	2,5	2,7	2,6	2,8	0,4
18	Sunnfjord	1,0	0,9	0,7	0,9	1,1	1,1	1,1	2,3	2,0	1,8	1,8	1,6	0,8	-0,2
21	Ålesundregionen	0,9	0,3	0,3	0,3	0,5	0,5	0,3	0,5	1,0	1,2	1,0	0,9	0,6	-0,2
28	Haugesundregionen	0,2	-0,2	-0,1	-0,1	-0,2	-0,1	-0,1	0,4	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1	-0,1
40	Romsdal	-0,3	-0,8	-0,8	-0,4	-0,5	-0,6	-0,5	-0,6	-0,6	-0,1	0,3	-0,3	-0,7	-0,4
42	Hardanger	-0,9	-1,0	-1,1	-0,9	-0,4	-1,1	-1,2	-0,6	-0,7	-1,0	-0,8	-0,1	-0,9	0,0
45	Nordfjord	-0,9	-1,1	-1,1	-1,3	-0,7	-0,8	-1,4	-1,5	-1,5	-1,7	-1,4	-0,6	-1,0	0,0
53	Sogn	-1,3	-1,6	-1,4	-1,4	-1,2	-1,8	-1,8	-2,3	-2,3	-2,3	-2,2	-1,6	-1,6	-0,3
59	Nordmøre	-3,3	-3,3	-3,2	-3,3	-3,1	-3,0	-2,5	-2,3	-2,3	-1,9	-2,1	-2,2	-2,3	1,0
61	Søre Sunnmøre	-3,7	-3,9	-4,2	-4,1	-4,3	-3,9	-3,6	-2,9	-2,8	-3,0	-2,7	-3,0	-2,7	1,0
65	Storfjord	-3,5	-3,3	-3,3	-4,0	-4,0	-3,8	-3,5	-4,5	-3,8	-3,4	-3,2	-2,9	-2,9	0,7
71	Bjørnefjorden	-3,8	-3,3	-3,3	-3,3	-3,4	-3,2	-3,2	-2,6	-3,1	-3,2	-3,7	-3,7	-3,9	0,0
72	Sunnhordland	-4,0	-4,4	-4,2	-4,0	-4,0	-4,2	-4,2	-4,2	-3,5	-3,4	-3,4	-3,6	-3,9	0,2
78	Hordaland Vest	-6,8	-6,4	-6,7	-6,6	-5,9	-5,6	-5,8	-5,9	-5,9	-5,6	-5,3	-5,4	-5,1	1,7
81	Nordhordland	-5,2	-5,8	-5,3	-5,2	-5,4	-5,4	-5,5	-5,5	-5,6	-5,1	-5,0	-5,3	-5,6	-0,4
82	HAFS	-8,2	-8,0	-7,7	-7,6	-7,7	-8,1	-8,4	-8,6	-7,7	-7,4	-7,3	-7,4	-7,0	1,2
83	Osterfjorden	-9,0	-8,3	-9,8	-9,4	-9,5	-9,8	-9,8	-10,4	-10,1	-9,9	-10,4	-9,8	-9,7	-0,7

Voss er regionen på Vestlandet med klart størst besøksoverskudd. Voss rangeres som den tredje største regionen i landet med hensyn på besøksoverskudd.

Sunnfjord har mest besøksoverskudd i Sogn og Fjordane. Besøksoverskuddet har vært positivt i alle årene mellom 2000 og 2012. Veksten i besøksnæringene i Sunnfjord har vært høyere enn i landet som helhet etter at vi har justert for befolkningsveksten.

De andre regionene i Sogn og Fjordane, Nordfjord, Sogn og HAFS, rangeres under medianregionen i besøksoverskudd. Arbeidsplassveksten i besøksnæringene har vært lavere enn på landsbasis etter å ha justert for befolkningsveksten. HAFS rangeres nest nederst. Det er kun Osterfjorden som har hatt et lavere relativt besøksoverskudd i 2012. HAFS har derimot en positiv endring på 1,2 prosentpoeng. Cellen der endringen vises er blå, og det betyr at endringen er bedre enn endringen til de fleste andre regioner.

1.8.3 Vekst i besøksnæringenes overskudd

På forrige side så vi hvordan besøksnæringenes overskudd har utviklet seg. Vi så da på besøksnæringenes nivå, eller besøksnæringenes konsentrasjon i de ulike regionene. I tabellen under ser vi på utviklingen i besøksoverskuddet fra ett år til et annet.

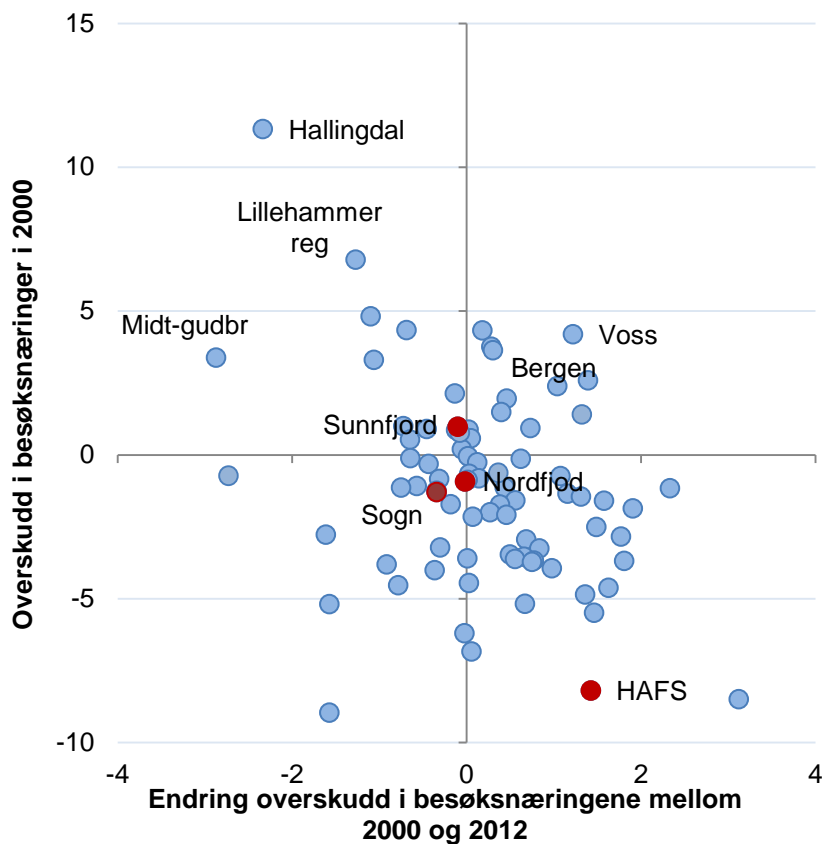
Tabell 5: Årlig endring i besøksnæringenes sysselsettingsoverskudd. Regionene er rangert med hensyn til progressivt gjennomsnitt. Den siste kolonnen viser samlet vekstimpuls mellom 2000 og 2012.

Rang	Region	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prog snitt	Samlet impuls
8	HAFS	0,2	0,4	0,1	0,1	-0,6	-0,4	-0,3	1,0	0,5	0,0	-0,1	0,4	0,2	1,4
16	Storfjord	0,2	0,1	-0,6	0,0	0,1	0,3	-1,1	0,6	0,6	0,1	0,3	0,0	0,1	0,7
19	Søre Sunnmøre	-0,3	-0,1	0,2	-0,2	0,3	0,2	0,6	0,1	-0,2	0,3	-0,3	0,3	0,1	0,8
23	Bergen	0,5	-0,1	-0,1	0,3	0,1	0,0	0,0	0,1	-0,3	0,2	-0,1	0,3	0,1	1,0
30	Voss	-0,5	1,4	0,2	-0,7	-0,1	0,2	-0,2	0,8	0,3	0,4	-0,1	-0,5	0,0	1,2
33	Nordmøre	0,0	0,1	-0,1	0,2	0,1	0,5	0,1	0,0	0,5	-0,3	-0,1	-0,1	0,0	0,8
34	Nordfjord	-0,1	0,0	-0,2	0,6	-0,1	-0,6	-0,1	-0,1	-0,1	0,2	0,8	-0,4	0,0	0,0
40	Sogn	-0,3	0,2	0,0	0,3	-0,7	0,0	-0,6	0,0	0,0	0,1	0,6	0,0	0,0	-0,3
43	Haugesundregionen	-0,4	0,1	0,1	-0,2	0,1	0,0	0,5	-0,2	-0,1	0,2	-0,1	0,0	0,0	-0,1
45	Ålesundregionen	-0,6	0,0	0,0	0,3	0,0	-0,2	0,2	0,5	0,2	-0,1	-0,1	-0,2	0,0	-0,1
51	Hordaland Vest	0,4	-0,3	-0,1	0,5	0,2	-0,4	-0,4	-0,2	0,3	0,2	-0,3	0,1	0,0	0,1
53	Hardanger	-0,1	-0,1	0,2	0,6	-0,7	-0,2	0,6	-0,2	-0,3	0,2	0,7	-0,7	0,0	0,0
57	Sunnhordland	-0,5	0,2	0,2	0,0	-0,3	-0,2	-0,1	0,6	0,2	0,0	-0,2	-0,3	0,0	-0,4
59	Osterfjorden	0,6	-1,4	0,4	-0,2	-0,3	-0,3	-0,8	0,2	0,2	-0,4	0,5	0,0	0,0	-1,6
61	Romsdal	-0,5	0,0	0,4	-0,1	-0,2	0,1	0,0	-0,1	0,5	0,4	-0,6	-0,4	-0,1	-0,4
68	Sunnfjord	0,0	-0,2	0,2	0,3	0,0	0,1	1,3	-0,3	-0,2	0,0	-0,2	-0,9	-0,1	-0,1
74	Nordhordland	-0,6	0,5	0,1	-0,3	-0,1	-0,4	-0,3	-0,3	0,6	0,0	-0,4	-0,3	-0,1	-1,6
80	Bjørnefjorden	0,5	0,0	-0,1	-0,1	0,1	-0,1	0,4	-0,5	-0,1	-0,5	-0,1	-0,2	-0,2	-0,9

HAFS er regionen i Sogn og Fjordane med best utvikling i besøksoverskuddet. Vi så på forrige side at HAFS har et lavt relativt besøksoverskudd, men at endringen er positiv. Det kommer tydelig fram her. Det er kun syv regioner i Norge som har hatt en mer positiv endring i besøksoverskuddet de siste ti årene.

Sunnfjord, som rangeres høyt i besøksoverskudd, har derimot hatt en negativ utvikling, og rangeres som én av regionene med svakest vekst i besøksoverskuddet. Nordfjord og Sogn presterer noe over medianregionen i å øke sitt besøksoverskudd.

1.8.4 Nivå og vekst

Figur 21: Nivå i 2000 og vekst fra 2000 til 2012 i besøksnæringene i regioner i Norge.

Figur 21 viser hvordan regionene plasserer seg i forhold til overskudd i besøksnæringene i 2000 og endring i overskudd i besøksnæringene fra 2000 til 2012.

HAFS, som hadde lavt besøksoverskudd i 2000, har hatt vekst i besøksoverskuddet.

Sunnfjord, som lå over gjennomsnittet i besøksoverskudd i 2000, har hatt en marginal negativ endring i besøksoverskuddet.

Med unntak av HAFS ligger regionene i Sogn og Fjordane nær landsgjennomsnittet i både besøksoverskudd og i endring i besøksoverskuddet mellom 2000 og 2012.

1.9 De regionale næringene

De regionale næringene er de som ikke regnes som basisnæringer, besøksnæringer eller lokale næringer. De består av bransjer som bygg og anlegg, forretningsmessig tjenesteyting, transport, agenturhandel, finans og eiendom.

De regionale næringene får ofte lite oppmerksomhet i regional utvikling, der det som oftest fokuseres på basisnæringer og på reiseliv. Årsaken er antakelig at en regner med at det er basisnæringer og turisme som er motorer i utviklingen, og at de regionale næringene påvirkes av hva som skjer i basis- og turistnæringene.

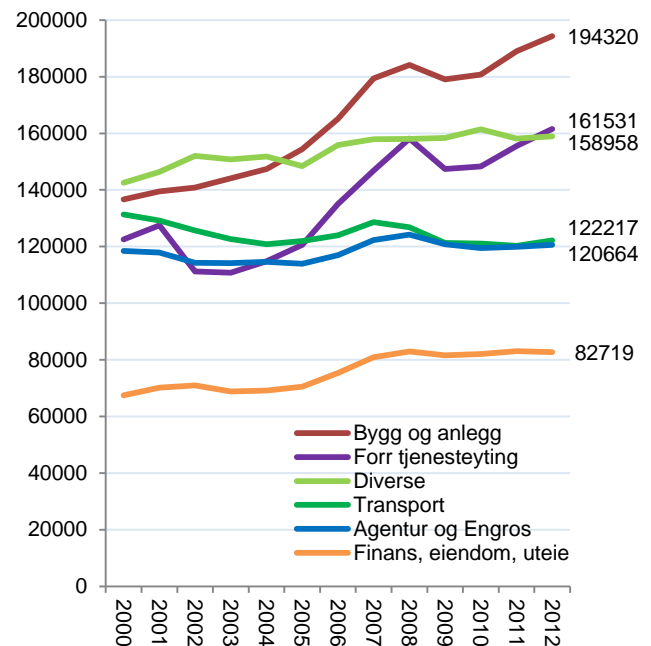
De regionale næringene er imidlertid store, og utgjør omtrent like mange arbeidsplasser som basisnæringene og besøksnæringene til sammen. Vi må dermed også ta med utviklingen i disse næringene for at bildet av næringsutviklingen skal bli komplett.

I 2012 var det bygg og anlegg som var den største enkeltbransjen innenfor de regionale næringene. Antall arbeidsplasser innen bygg og anlegg har vokst mye siden 2000, fra under 140 000 i 2000 til nesten 200 000 i 2012. Veksten har vært på nesten 60 000 arbeidsplasser, og den prosentvise veksten er også høyest av de regionale næringene, som vi ser av figur 23. Bygg- og anleggsnæringen er ganske spredt, og er viktig for mange av de små og perifere kommunene.

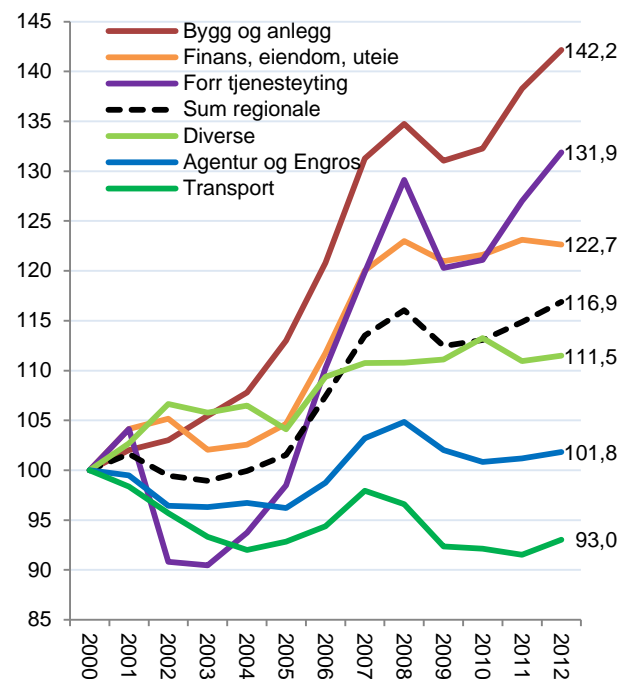
Forretningsmessig tjenesteyting, som er regnskap, revisjon, utleie av arbeidskraft etc., har også hatt sterk vekst siden 2000, men er ganske følsom for konjunktorene. Det samme gjelder finans, eiendom og utleie. Disse bransjene er typiske by-bransjer, som har størst konsentrasjon i de store byene.

Agentur og engroshandel har ikke hatt særlig vekst etter 2000.

Transportbransjen har hatt fallende sysselsetting i Norge. Dette er bransjer som buss, tog, fly, sjøfart, posttjenester og lagertjenester. Drosjenæringen er ikke med her, ettersom vi har kategorisert denne næringen som en besøksnæring.

Figur 22: De regionale næringene, antall arbeidsplasser i Norge fra 2000 til 2012.

Figur 23: Relativ utvikling av de regionale næringene i Norge fra 2000 til 2012, utvikling indeksert slik at antall arbeidsplasser i 2000=100.

1.9.1 De regionale næringene i Sogn og Fjordane

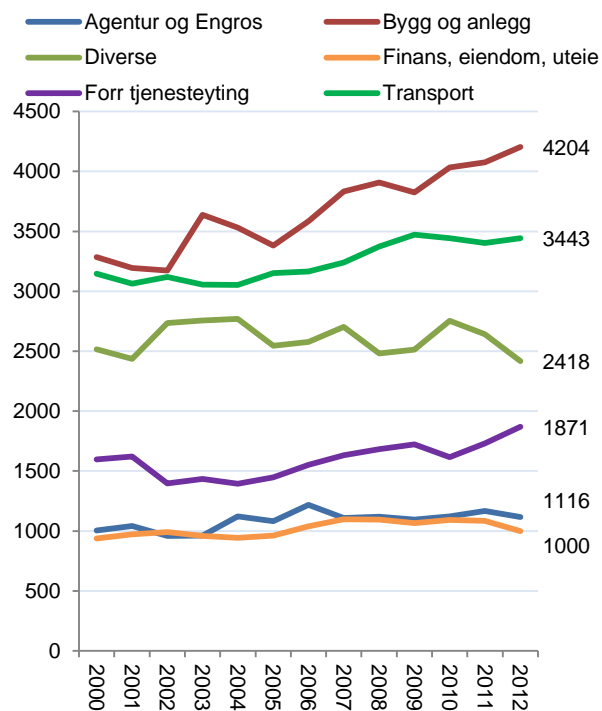
Som på landsbasis er bygg- og anleggsbransjen den største med hensyn til antall arbeidsplasser. Det var 4 204 sysselsatte i denne bransjen i 2012, og antallet har økt forholdsvis jevnt siden 2005. Av figur 25 ser vi at antall arbeidsplasser i bygg- og anleggsbransjen vokste med 32,5 prosent mellom 2000 og 2012.

Transportbransjen, som har hatt nedgang på landsbasis, har hatt en øking i Sogn og Fjordane. Det var 3 443 arbeidsplasser i denne bransjen i 2012. Mens det har vært en nedgang på syv prosent i transportbransjen på landsbasis, så har denne bransjen vokst med 11 prosent i Sogn og Fjordane.

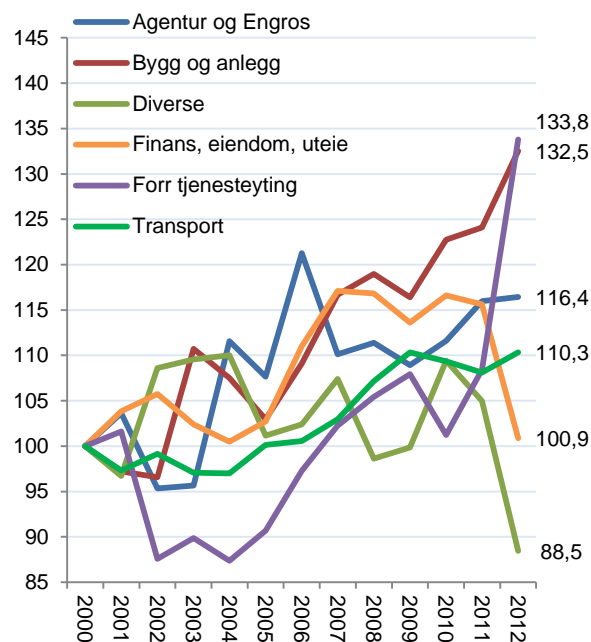
Forretningsmessig tjenesteyting hadde 1 871 arbeidsplasser i 2012. Dette er en næring som opplever sterk vekst på landsbasis, og i Sogn og Fjordane har næringen vokst med 33 prosent fra 2000 til 2012. Spesielt etter 2010 har det vært en sterk vekst.

Antall arbeidsplasser i finans, eiendom og utleie-bransjen har holdt seg stabilt på omkring 1 000. Siden veksten i denne næringen har vært på 22 prosent på landsbasis, så er den relative forskjellen mellom Sogn og Fjordane og landet som helhet stor.

Kategorien «diverse», som fanger opp andre arbeidsplasser utenom de andre nevnte kategoriene, har hatt en nedgang på 12 prosent. Det var 2 418 arbeidsplasser i denne kategorien i 2012.

Figur 24: Antall arbeidsplasser i de regionale næringene i Sogn og Fjordane fra 2000 til 2012.

Figur 25: Relativ utvikling i de regionale næringene i Sogn og Fjordane fra 2000 til 2012, indeksert slik at nivået i 2000=100.

1.9.2 De regionale næringene - nivå

De regionale næringene har en viss tendens til å konsentrere seg i regionale sentra, det gjelder spesielt innenfor bransjer som forretningsmessig tjenesteyting, finans og eiendom. Andre bransjer innenfor de regionale næringene, som bygg og anlegg og transport, er ganske jevnt fordelt. Nivået, målt som antall arbeidsplasser i de regionale næringene som prosentvis andel av samlet sysselsetting, er vist i tabellen under.

Tabell 6: Nivå på de regionale næringene i regionene på Vestlandet. Endringen mellom nivået i 2000 og 2012 vises i siste kolonne.

Rang	Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Endring
2	Bergen	40,3	40,0	41,0	40,6	40,3	40,2	42,3	43,4	42,8	41,6	40,9	41,1	41,5	1,2
9	Sunnfjord	28,9	28,9	29,0	29,0	29,2	28,5	29,1	28,6	29,6	30,0	30,8	30,2	30,6	1,6
11	Ålesundregionen	29,6	30,2	29,5	29,8	29,1	29,7	30,3	30,6	31,3	30,2	30,1	29,5	30,1	0,6
18	Voss	23,3	23,2	23,7	23,1	25,4	23,8	23,8	23,8	23,7	25,8	25,6	25,4	28,5	5,2
28	Romsdal	23,6	24,3	24,0	26,1	25,4	24,9	26,6	27,2	26,9	27,0	26,5	26,3	26,3	2,7
30	Haugesundregionen	24,5	25,2	24,8	25,2	25,7	25,4	25,8	25,9	25,8	25,7	25,6	26,1	26,1	1,6
32	HAFS	20,6	19,4	19,4	19,5	19,6	19,1	19,4	22,2	21,4	22,5	23,7	23,4	25,9	5,2
37	Søre Sunnmøre	19,5	21,0	20,3	20,8	21,2	21,9	22,7	23,5	23,7	23,1	22,6	23,5	25,3	5,8
40	Nordmøre	21,8	22,9	22,8	22,9	23,0	23,6	23,7	24,1	24,6	24,4	25,4	25,0	25,0	3,2
55	Nordfjord	20,4	20,6	21,0	21,9	22,2	22,0	23,1	22,6	22,4	22,6	22,7	22,5	22,7	2,3
61	Storfjord	16,6	17,5	18,8	19,8	20,0	19,8	20,5	20,8	20,7	21,8	22,6	23,0	22,0	5,4
66	Sunnhordland	19,5	20,0	19,6	19,8	20,8	20,9	20,9	21,3	21,4	21,5	21,3	21,4	20,8	1,3
73	Sogn	19,4	18,7	19,0	21,6	21,5	20,4	20,7	21,3	20,6	20,7	21,3	21,8	20,2	0,8
75	Hardanger	21,6	19,5	19,4	20,0	20,3	20,5	20,4	21,1	21,5	21,3	21,6	21,3	19,8	-1,8
79	Hordaland Vest	16,8	18,1	17,7	18,1	18,4	18,7	18,9	18,6	19,5	19,3	19,6	18,8	19,2	2,4
80	Nordhordland	15,2	16,0	15,1	15,3	15,5	15,5	15,8	16,7	18,0	16,0	16,6	17,6	18,3	3,1
82	Osterfjorden	14,2	13,8	14,4	16,3	15,0	15,4	15,9	15,1	15,7	13,8	14,5	15,0	15,7	1,6
83	Bjørnefjorden	13,2	14,1	14,7	15,6	15,2	15,6	16,2	16,3	16,2	14,8	15,2	15,0	15,5	2,3

Bergen har Vestlandets høyeste og Norges nest høyeste nivå på andelen arbeidsplasser i de regionale næringene. Oslo har den største andelen. Variasjonen mellom regionene i nivå for de regionale næringene er mye mindre enn for basisnæringene og besøksnæringene, hvis vi ser bort fra Bergen og Oslo.

Sunnfjord hadde mer enn 30 prosent av arbeidsplassene (målt som andel av sysselsettingen) i de regionale næringene i 2012. Dette er det nest høyeste nivået på Vestlandet, og det niende høyeste nivået i landet. Nivået har økt, men cellen som viser endringen er rosa, selv om verdien er positiv. Det betyr at andelen arbeidsplasser i de regionale næringene har økt mer i de fleste andre regioner.

HAFS hadde nesten 26 prosent av arbeidsplassene i de regionale næringene i 2012. Dette rangerer HAFS over medianregionen, og som nummer 32 av de 83 regionene i landet. HAFS har økt sin andel i de regionale næringene med 5,2 prosentpoeng. Dette er en av de høyeste endringene i landet.

Nordfjord og Sogn hadde henholdsvis 22,7 og 20,2 prosent av arbeidsplassene i de regionale næringene i 2012. Dette er en andel som er under nivået til medianregionen. Begge har hatt vekst siden 2000.

Samlet sett ser vi at arbeidsplassutviklingen i de regionale næringene har bidratt positivt til den samlede veksten i Sogn og Fjordane.

1.9.3 Vekstimpulser fra de regionale næringene

Vekstimpulser måles som vekst i antall arbeidsplasser som prosentvis andel av samlet sysselsetting.

Tabell 7: Vekstimpulser fra de regionale næringene i regionene på Vestlandet, rangert etter progressivt gjennomsnitt for de siste ti årene. Siste kolonne viser vekstimpulsen for hele perioden mellom 2001 og 2012.

Rang	Region	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prog snitt	Hele perioden
5	Voss	-0,4	0,7	-0,6	2,0	-1,3	0,7	0,4	0,1	1,8	0,0	0,2	3,0	0,9	6,8
8	HAFS	-1,3	-0,3	0,1	-0,4	-0,1	0,6	3,1	-1,0	0,5	1,3	-0,3	2,5	0,8	4,5
9	Bergen	0,2	0,6	-0,1	0,3	0,7	3,9	2,8	0,5	-1,0	-0,5	1,2	1,2	0,8	10,5
10	Søre Sunnmøre	1,5	-1,1	0,0	0,3	1,2	1,6	1,8	0,4	-0,7	-0,1	1,0	2,0	0,8	8,1
14	Nordhordland	1,0	-0,8	0,1	0,4	0,3	1,0	1,8	1,5	-2,0	0,9	1,2	0,8	0,7	6,8
19	Hordaland Vest	1,5	-0,4	0,8	0,6	0,8	1,1	0,7	1,4	-0,2	0,7	-0,2	0,9	0,6	8,5
21	Ålesundregionen	0,6	-0,8	0,0	-0,4	1,0	1,7	1,7	1,4	-1,1	0,1	0,1	0,9	0,5	5,6
22	Sunnfjord	0,3	0,1	-0,5	0,1	-0,1	1,4	0,6	1,3	0,4	0,6	-0,1	0,6	0,5	5,1
25	Haugesundregionen	0,8	-0,2	0,4	0,9	0,0	1,5	1,3	0,5	-0,5	0,0	1,1	0,2	0,5	6,5
32	Nordmøre	1,0	-0,1	0,1	0,0	0,8	0,8	1,3	0,4	-0,4	1,0	-0,3	0,3	0,4	5,0
44	Bjørnefjorden	1,1	0,6	1,2	-0,3	0,9	1,1	0,9	0,1	-1,5	0,6	0,3	0,6	0,3	5,9
45	Romsdal	0,7	-0,3	1,8	-0,6	-0,1	2,5	1,4	0,0	-0,2	-0,6	0,2	0,3	0,3	5,3
46	Storfjord	0,9	1,1	0,4	0,4	-0,1	0,9	0,7	0,0	0,5	1,1	0,7	-1,0	0,3	5,6
55	Osterfjorden	-0,2	0,5	1,8	-1,0	0,3	1,0	-0,4	0,8	-1,9	0,4	0,7	0,9	0,2	3,0
58	Sunnhordland	0,8	-0,3	0,0	1,1	0,3	0,7	1,3	0,5	0,1	-0,4	0,4	-0,5	0,2	4,1
69	Nordfjord	0,0	0,2	0,7	0,2	-0,2	1,2	0,1	-0,2	0,0	0,3	-0,1	0,0	0,1	2,1
76	Sogn	-0,8	0,1	2,3	-0,2	-1,2	0,7	1,2	-0,5	-0,4	0,8	0,5	-1,7	-0,1	0,8
79	Hardanger	-2,6	-0,6	0,3	0,4	0,1	0,4	1,3	0,4	-0,7	0,4	-0,3	-1,6	-0,1	-2,4

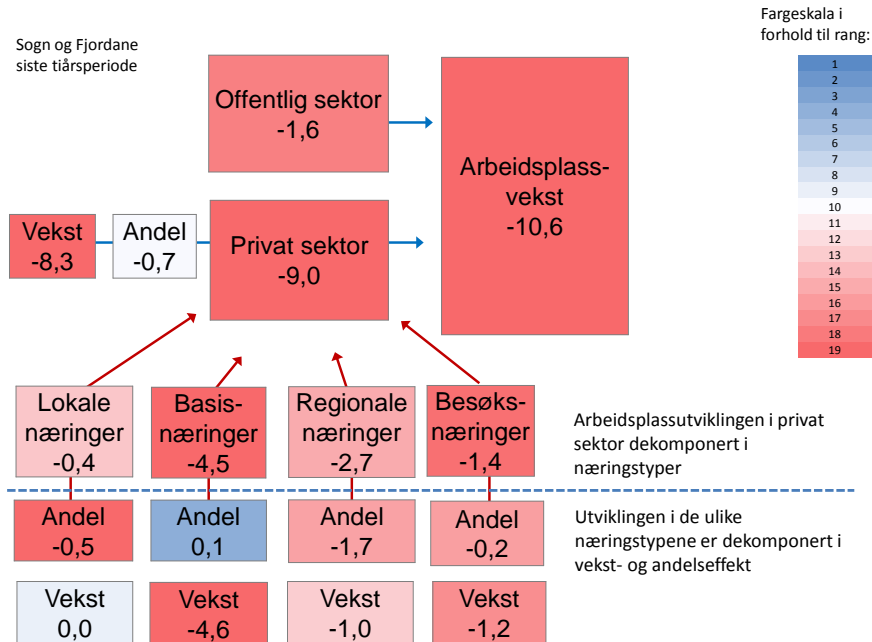
I den siste tiårsperioden har de regionale næringene hatt en årlig vekst på 0,8 prosent. Mellom 2001 og 2012 har antall arbeidsplasser i de regionale næringene, målt som andel av sysselsettingen, vokst med 4,5 prosent. HAFS-regionen rangerer som nummer 8 nasjonalt og som nummer to på Vestlandet med hensyn til progressivt snitt.

Sunnfjord har også samlet sett fått en øking fra ett år til et annet, som over en tiårsperiode resulterer i at Sunnfjords vekst ligger godt over medianen.

Nordfjord og Sogn har hatt negative vekstimpulser i flere år, og verdien på deres progressive gjennomsnitt er blant de laveste i landet.

1.9.4 Oppsummering arbeidsplassutvikling

Nå har vi gått gjennom arbeidsplassutviklingen i fylket, og sett hvordan utviklingen har vært i ulike sektorer, og ulike næringstyper i fylket. I figuren under har vi satt utviklingen inn i en modell, der vi kan se den relative betydningen av utviklingen i de ulike sektorer og næringstyper, samtidig som fargene angir hvordan fylket kommer ut i forhold til andre fylker.

Figur 26: Oppsummering av arbeidsplassutvikling i Sogn og Fjordane, alle tallene viser endring de siste 10 årene, i prosent av samlet sysselsetting i fylket, og i forhold til landsgjennomsnittet. Avviket for hver av de fire næringstypene er dekomponert i en veksteffekt og en andelseffekt. Veksteffekten viser hvordan næringstypen ville ha bidratt til samlet vekst dersom næringstypens andel hadde vært den samme som på landsbasis. Andelseffekten viser hvordan næringstypen ville bidratt dersom veksten hadde vært den samme som på landsbasis.

Hele tiden måler vi bidraget til sysselsettingen mot tilsvarende bidrag på landsbasis, for å få fram hvordan utviklingen i Sogn og Fjordane har avvirket fra utviklingen ellers i landet. Vi har sett at hovedvekten av Sogn og Fjordanes relative arbeidsplassnedgang skyldes svak vekst i privat sektor. I denne figuren kan vi se hvilke deler av privat sektor som har bidratt til denne utviklingen.

Den relative arbeidsplassveksten i basisnæringene har vært veldig lav. Halvparten av det negative bidraget fra privat sektor skyldes den relative nedgangen i basisnæringene (-4,5). Nedgangen i antall arbeidsplasser i både industrien og i de naturbaserte næringene er utslagsgivende her. Vi dekomponerer utviklingen i basisnæringene i en andels- og veksteffekt. Andelseffekten er positiv (0,1). Nedgangen skyldes hovedsakelig en lav veksteffekt (-4,6).

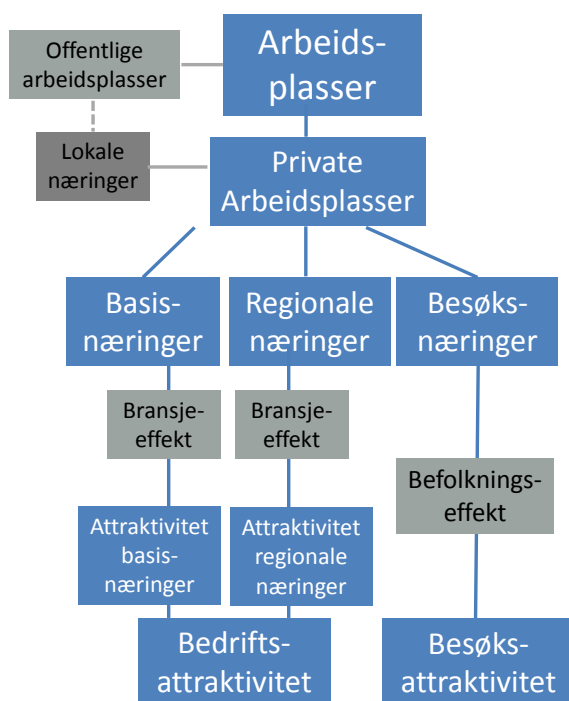
Arbeidsplassveksten i besøksnæringene (-1,4) har også avvirket sterkt fra utviklingen nasjonalt, og dette er med på å bidra til den relativt negative arbeidsplassutviklingen i privat sektor. Dette skyldes i større grad svak vekst (-1,2) enn en lav andel (-0,2). Utviklingen i de regionale næringene har også bidratt negativt (-2,7). Dette skyldes i størst grad en lav andelseffekt (-1,7) enn en svak veksteffekt (-1,0). De lokale næringene har hatt en utvikling som ikke skiller seg så mye fra utviklingen på landsbasis (-0,4). Mens veksteffekten er nøytral (0,0), er andelseffekten negativ (-0,5).

I sum har det vært store avvik mellom utviklingen i de enkelte næringstypene i Sogn og Fjordane og ellers i landet. Det kan vi se ved at mange av boksene har farger som er rød eller rosa, som betyr at verdien er blant de laveste i landet.

2. Attraktivitet for bedrifter og besøk

Vi har så langt beskrevet næringsutviklingen gjennom å se på utviklingen i de ulike næringstypene. Vi ønsker nå å se om vi kan forklare en del av avvikene mellom veksten i de ulike næringstypene i Sogn og Fjordane og veksten ellers i landet. Ulike bransjestrukturer forklarer mye av forskjellene mellom regioner når det gjelder vekst i basisnæringer og regionale næringer. Besøksnæringene blir i stor grad påvirket av egen befolkningsutvikling. Når vi kan korrigere for slike forskjeller, får vi fram bedre mål for bedrifts- og besøksattraktivitet.

I figuren under ser vi hvordan vi tenker oss en modell hvor vi identifiserer de viktigste drivkreftene for næringsutvikling, målt gjennom arbeidsplassveksten i næringslivet.

Figur 27: Modell for bedrifts- og besøksattraktivitet.

Vi har vist utviklingen i antall arbeidsplasser i næringslivet i Sogn og Fjordane, hvor vi har delt opp næringslivet i fire næringstyper. Lokale næringer er bedrifter innenfor primærhelsetjenester, barnehager, grunnskole og liknende. Dette er bedrifter som har befolkningen på stedet som kunder, og som i stor grad substituerer kommunen som tjenesteleverandør. Utviklingen i denne sektoren er derfor i stor grad et utslag av hvordan fordelingen mellom kommune og næringslivet er når det gjelder tjenesteleveranser. F.eks. har noen skoler blitt privatisert etter nedleggelsesvedtak i kommunen, og fortsetter virksomheten i privat regi. Dette er ikke en næringslivsvekst som er spesielt interessant, ettersom antall arbeidsplasser i stor grad er de samme før og etter privatisering. Derfor har vi sett på utviklingen i lokale næringer i sammenheng med kommunal sektor.

De tre næringstypene som gjenstår er dermed basisnæringer, regionale næringer og besøksnæringer. Utviklingen i besøksnæringene må ses i sammenheng med befolkningsutviklingen på stedet. Et steds innbyggere er i stor grad kunder også i besøksnæringene. Høy besøksattraktivitet vil gi seg utslag i at antall arbeidsplasser i besøksnæringene øker raskere enn befolkningsveksten skulle tilsi. Noen steder med høy befolkningsvekst vil

kunne se en vekst i besøksnæringene, men uten at stedet egentlig trekker til seg flere besøkende. Besøksattraktivitet blir derfor målt som økning i antall arbeidsplasser i besøksnæringene utover det som befolkningsutviklingen tilsier.

Basisnæringene er de som produserer varer og tjenester for et nasjonalt eller internasjonalt marked, og som skaper ny kjøpekraft til stedet. De fleste av bransjene som inngår her omtales som konkurranseutsatte bransjer. Utviklingen i slike bransjer må ses på i lys av bransjestrukturen. Noen steder har en høy andel av basisnæringene i bransjer som er i kraftig vekst på landsbasis, som f.eks. olje- og gassrelatert virksomhet. Da er det «normalt» med vekst i basisnæringene. Andre steder har tyngdepunktet i basisnæringene i bransjer som landbruk og prosessindustri, bransjer som har hatt kraftig nedgang i Norge de siste årene. Da er det en prestasjon å unngå nedgang i antall arbeidsplasser i basisnæringene. Høy bedriftsattraktivitet vil vi anta at gir seg utslag i at veksten i disse næringene er høyere enn bransjestrukturen tilsier.

Det vi kaller regionale næringer, som omfatter bransjer som transport, engroshandel, bygg og anlegg og forretningsmessig tjenesteyting, vil i mange tilfeller utvikle seg i tråd med regionens befolknings- og næringsvekst. Veksten blir da et resultat av vekst i andre næringer og som følge av økt etterspørsel fra en økende befolkning. Men de regionale næringene er svært ujevnt fordelt mellom kommunene. De regionale næringenes utvikling i en enkeltkommune kan derfor være svært interessant, og kan kanskje påvirkes sterkt gjennom å gjøre kommunene mer attraktive for slike næringer. For et større område, som et helt fylke, er kanskje utviklingen i disse næringene mindre interessant, fordi utviklingen ses på som et resultat av vekst andre steder. Vi vil derfor også se på hvordan utviklingen i de regionale næringene har vært, justert for virkninger av bransjestrukturen.

Hensikten med å beregne effekter av bransjestrukturen på basisnæringene og de regionale næringene, samt befolkningsendringseffekten på besøksnæringene, er at vi ønsker å se på næringsutviklingen når vi har korrigert for strukturelle effekter som ikke kan påvirkes regionalt eller lokalt. Hvor god eller dårlig er utviklingen i de ulike delene av næringslivet, når vi har korrigert for disse strukturelle forholdene? Bransjestrukturen i begynnelsen av en periode er gitt, den er et forhold som ikke kan endres på kort sikt. Det er derfor den relative utviklingen i de bransjene en region faktisk har, i forhold til utviklingen i resten av landet, som er målet for om næringslivet har lyktes eller ikke. Dette blir derfor et mål for stedets bedriftsattraktivitet.

For besøksnæringene har vi korrigert for befolkningsutviklingen. Besøksnæringene på et sted har svært begrenset innflytelse på egen befolkningsutvikling. Men befolkningsutviklingen har stor betydning for veksten i besøksnæringene, ettersom stedets egen befolkning i stor grad er kunder for stedets besøksnæring. Derfor måler vi arbeidsplassutviklingen i stedets besøksnæringer i relasjon til befolkningsutviklingen. Steder der besøksnæringene vokser hurtigere enn befolkningsutviklingen skulle tilsi, øker sine markedsandeler, enten ved å trekke til seg besøkende kunder utenfra, eller ved at egne innbyggere i større grad bruker stedets egne besøksnæringer.

I resten av kapitlet skal vi vise hvordan vi har beregnet næringsattraktiviteten, gjennom å se på utviklingen i basisnæringene, de regionale næringene og besøksnæringene i relasjon til de strukturelle forholdene.

2.1 Bransjestrukturens betydning for basisnæringene

Vi så tidligere at bransjestrukturen har en sterk og klar påvirkning på veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet. Når vi skal analysere den regionale veksten i de ulike næringstypene, er det derfor naturlig å se på bransjestrukturens betydning. Vi har allerede sett at det er stor forskjell på veksten innad i de ulike næringstypene. Innenfor basisnæringene er det eksempelvis en sterk vekst innenfor det vi kalte teknologiske tjenester, mens naturbaserte næringer har hatt sterk nedgang.

I tabellen under er de tre basisnæringstypene splittet opp ytterligere, og antall arbeidsplasser er indeksert slik at vi ser veksten fra 2000 til 2012.

Tabell 8: Antall arbeidsplasser i basisnæringene i Norge fra 2000 til 2012, indeksert slik at nivået i 2000=100.

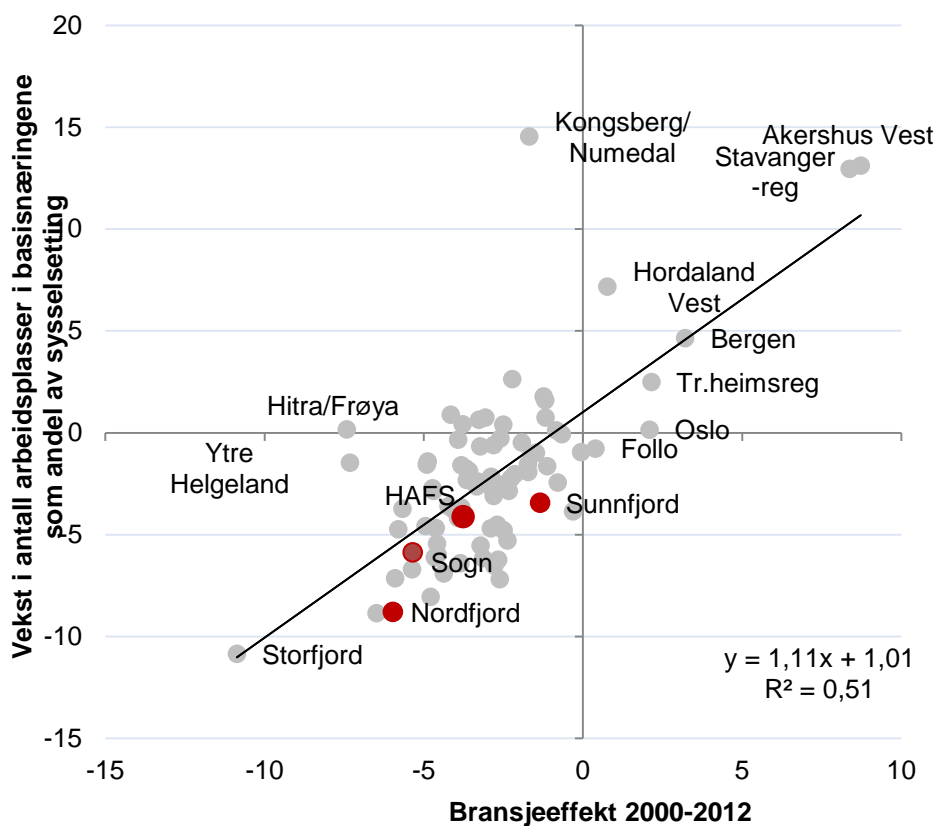
Næring		Næringstype-sub	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Basisnæring	Industri	Anna industri	100	93,4	88,9	84,0	83,8	83,3	85,5	87,0	83,2	80,6	78,5	78,4	75,8
		Næringsmidler	100	98,9	97,2	95,7	92,4	89,5	88,5	88,9	87,9	84,6	84,4	85,7	86,3
		Olje og gass utvinning	100	102,2	103,0	103,5	103,6	107,1	117,5	120,8	128,7	131,0	137,8	147,3	157,5
		Prosessindustri	100	96,1	95,4	92,9	89,2	86,8	84,5	82,7	82,6	75,8	74,7	73,6	68,0
		Verkstedindustri	100	102,4	97,2	90,3	89,3	92,1	99,1	105,6	108,1	100,4	91,1	93,0	96,3
	Natur	Fiske/havbruk	100	95,8	94,9	91,8	88,4	86,2	86,1	83,2	84,4	84,1	81,8	83,8	80,1
		Gruve	100	99,1	96,4	95,9	100,5	102,0	102,8	107,6	109,3	100,2	103,4	109,0	112,8
		Landbruk	100	92,3	89,5	93,5	86,1	89,0	91,7	87,2	87,4	85,3	79,0	75,6	74,4
	Tekn. tjenester	Olje og gass	100	108,0	106,0	101,5	102,8	107,0	121,7	139,3	151,3	158,2	216,9	230,8	264,4
		Teknisk/vitenskap	100	101,4	147,1	129,9	132,2	136,6	149,1	154,4	168,5	148,9	149,1	156,6	165,0
		Telekom og IKT	100	109,0	99,7	94,7	95,6	101,2	105,7	113,8	120,0	120,7	124,0	126,5	132,1

Tjenester til olje- og gassektoren har økt med hele 164,4 prosent fra 2000 til 2012. Teknologiske og vitenskapelige tjenester og olje- og gassutvinning har også hatt sterk vekst. Telekommunikasjoner og IKT, samt gruvedrift er andre subtyper av basisnæringene som har hatt vekst.

De andre subtypene har hatt nedgang. Størst nedgang har det vært i prosessindustri, landbruk, anna industri (bl.a. møbel) og fiske/havbruk.

Regionene har svært ulik fordeling av sine basisnæring, og det forklarer ganske mye av forskjellene i vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringene. Det er klart at en region som har hatt mye av sine basisnæring i landbruk, fiske eller prosessindustri har hatt vanskeligheter med å oppnå arbeidsplassvekst i denne perioden. Regioner med store andeler av basisnæringene innenfor olje- og gass eller teknologiske tjenester vil på sin side nesten ikke kunne ha unngått arbeidsplassvekst.

I figuren under har vi satt veksten i basisnæringene opp mot effekten av bransjestrukturen. Bransjeeffekten har blitt målt hvert år i perioden, og det er den akkumulerte effekten for hele perioden som er blitt anvendt på den horisontale akse. Veksten i basisnæringene er målt som veksten i antall arbeidsplasser i basisnæringene i perioden som prosentvis andel av samlet sysselsetting i regionene i 2000. Bransjeeffekten er den delen av veksten som kan forklares av bransjestrukturen. Det er den teoretiske veksten stedet vi analyserer ville hatt, dersom veksten hadde vært lik som på landsbasis. På engelsk refereres ofte bransjeeffekten til som *Industry mix effect*^{iv}.

Figur 28: Vekst i basisnæringene, som andel av samlet sysselsetting, og bransjeeffekten for perioden 2000-2012.

I figuren over ser vi at det er en sterk korrelasjon mellom veksten i basisnæringene og bransjeeffekten.

Kongsberg/Numedal skiller seg ut ved at de har hatt den sterkeste veksten i basisnæringene, til tross for at bransjeeffekten ikke er spesielt positiv. Kongsberg/Numedal har mye av sine basisnæring innenfor verkstedindustri. Stavangerregionen og Akershus Vest har hatt den klart mest gunstige bransjestrukturen, og de har også hatt en kraftig vekst i sine basisnæring. Hordaland Vest, Bergen, Trondheimsregionen, Oslo og Follo er andre regioner med gunstig bransjestruktur.

Nordfjord og Sogn er regionene i Sogn og Fjordane med minst gunstig bransjestruktur. De har også hatt en nedgang i antall arbeidsplasser i basisnæringene som andel av samlet sysselsetting. Nordfjord har hatt en sterkere relativ nedgang i antall arbeidsplasser enn det man skulle forvente ut ifra bransjestrukturen. Det vises ved at Nordfjord ligger et godt stykke under forventningslinjen.

HAFS og Sunnfjord har også en bransjestruktur innenfor basisnæringene som er relativt ugunstig, og som impliserer en relativ arbeidsplassnedgang. HAFS har hatt en arbeidsplassnedgang i basisnæringene som ligger noe under forventningslinjen. Sunnfjord, som har den minst dårlige bransjestrukturen av regionene i Sogn og Fjordane, ligger også et godt stykke under forventningslinjen. Det betyr at arbeidsplassutviklingen i basisnæringene i Sunnfjord har vært dårligere enn det man kan forvente når man sammenlikner med regioner med tilsvarende bransjestruktur.

2.1.1 Bransjejustert vekst i basisnæringene

I tabellen under ser vi hvordan regionene på Vestlandet kommer ut når det gjelder *bransjejustert* vekst i basisnæringene. Arbeidsplassveksten er altså dekomponert i bransjeeffekten, som vi viste til på forrige side, og den bransjejusterte veksten. Bransjeeffekten viser hvordan veksten i fylket ville vært dersom veksten hadde vært lik som på landsbasis. Den bransjejusterte veksten viser hvilken del av veksten som kan forklares av lokale forhold, etter at vi har justert for bransjeeffekten. I et regionalt perspektiv er en ofte opptatt av den bransjejusterte veksten.

Tabell 9: Bransjejustert vekst i basisnæringene på Vestlandet fra 2001 til 2012. Kolonnen til venstre viser rangeringen blant de 83 regionene i Norge etter progressivt gjennomsnitt for de siste ti årene.

Rang	Region	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prog snitt	Hele perioden
4	Hordaland Vest	0,4	0,6	0,6	0,0	0,5	-0,1	0,6	-0,4	0,9	0,8	0,7	0,9	0,6	6,4
9	Søre Sunnmøre	-1,1	-0,2	-1,1	-0,3	0,8	0,7	0,2	0,3	1,5	1,8	-0,7	-0,2	0,4	1,9
14	Sunnhordland	0,2	0,2	0,0	-0,5	-0,8	1,3	0,3	0,2	0,6	0,1	-0,1	0,4	0,2	2,2
15	Romsdal	1,1	0,4	-1,0	0,0	0,5	-0,1	0,5	0,3	0,0	0,5	0,4	0,0	0,2	2,9
18	Ålesundregionen	-0,3	-0,4	-0,7	0,1	0,0	-0,4	0,2	-0,3	0,6	1,0	0,3	-0,1	0,2	0,0
20	Haugesundregionen	0,8	0,5	-0,2	0,2	0,2	0,6	0,4	0,0	0,1	0,1	-0,2	0,2	0,1	3,0
24	Nordhordland	0,4	0,4	0,6	0,0	0,1	0,7	1,2	0,9	1,7	-0,5	-1,4	-0,4	0,1	3,8
26	Nordmøre	-0,5	-0,3	0,3	0,2	0,2	0,3	-0,1	0,5	-0,1	-0,2	0,3	0,0	0,1	0,6
28	Bergen	0,6	-0,5	0,6	0,2	0,3	0,2	-0,5	-0,2	0,5	0,1	0,0	0,1	0,1	1,4
31	HAFS	0,4	-0,4	-0,1	-3,0	2,9	0,6	-1,1	0,0	-1,1	1,5	-0,6	0,5	0,1	-0,4
42	Voss (Region)	-1,1	0,0	0,0	-1,3	0,6	-0,3	-0,2	0,6	-0,4	-0,1	0,6	-0,3	0,0	-1,8
44	Sunnfjord	-0,4	0,3	-1,5	-1,9	1,3	0,1	-0,1	-0,3	0,8	-1,0	0,3	0,4	0,0	-2,1
49	Hardanger	-0,9	0,6	0,5	-0,2	-1,7	-0,1	0,0	0,0	-0,2	0,6	-0,6	0,5	0,0	-1,3
51	Sogn	1,1	-0,7	0,2	-0,2	-0,8	-0,2	0,0	0,6	-0,4	0,0	-0,9	0,8	-0,1	-0,5
53	Storfjord (Region)	0,9	0,5	-0,7	1,0	-0,4	-1,6	0,3	0,1	-1,1	1,9	-0,9	0,2	-0,1	0,0
56	Nordfjord	-0,3	-0,8	0,0	-1,0	0,0	-1,9	1,0	-0,4	0,4	0,7	-0,8	0,0	-0,1	-2,8
72	Osterfjorden	-0,2	-0,7	-0,1	0,8	-1,9	0,4	-0,6	0,0	0,5	-0,9	-0,3	-0,1	-0,2	-3,3
73	Bjørnefjorden	0,3	0,3	1,4	0,6	-0,4	0,1	0,3	-0,3	-0,3	-0,1	-1,1	-0,4	-0,3	0,0

HAFS er regionen i Sogn og Fjordane med best bransjejustert vekst i basisnæringene. I flere år har HAFS skapt flere arbeidsplasser enn bransjestrukturen skulle tilsi. I 2005 var den bransjejusterte veksten i basisnæringene veldig høy, i 2004 var den veldig lav. Den bransjejusterte veksten i basisnæringene i HAFS-regionen har vekslet mellom å være positiv og negativ. For hele perioden har den vært negativ (siste kolonne), men når en rangerer etter progressivt gjennomsnitt, rangeres HAFS som nummer 31 av de 83 regionene, det vil si et godt stykke over medianregionen.

Sunnfjord rangeres som nummer 44 i progressivt gjennomsnitt for bransjejustert vekst i basisnæringene. Dette plasserer Sunnfjord litt under middels av alle norske regioner. For hele perioden har det vært en nedgang i den bransjejusterte veksten.

Sogn har hatt en positiv bransjejustert vekst i 2012. Det var en litt større arbeidsplassvekst i basisnæringene enn det som kan forklares av bransjeeffekten. Endringen for hele perioden er derimot negativ, og det er det progressive gjennomsnittet også. Sogn rangeres som nummer 51 av de 83 regionene i landet.

Nordfjord hadde like mange arbeidsplasser som forventet, gitt sin bransjestruktur i basisnæringene i 2012. Den bransjejusterte veksten har vekslet på å være positiv og negativ. Den totale endringen på -2,8 viser at den bransjejusterte veksten var bedre før enn nå.

2.1.2 Basisnæringer i kommunene i Sogn og Fjordane

Årdal skiller seg ut ved å ha nesten halvparten av arbeidsplassene (som andel av sysselsettingen) i basisnæringene. Industrien er spesielt stor. Den stod for 44,8 prosent av arbeidsplassene i 2012. Årdal rangeres som nummer seks av alle kommunene i Norge.

Hyllestad har også en stor industri. I kombinasjon med forholdsvis store andeler arbeidsplasser i de naturbaserte næringene, utgjør basisnæringene mer enn 40 prosent av den samlede sysselsettingen i Hyllestad. Solund er kommunen med høyest andel i de naturbaserte næringene.

Når man ser på figur 29 under ett, kommer det tydelig fram at industrien utgjør store deler av sysselsettingen innen basisnæringene i Sogn og Fjordane.

Fjaler, Flora og Førde er kommunene med størst andeler arbeidsplasser i de teknologiske tjenestene. De andre kommunene har forholdsvis lave andeler i disse bransjene. Vi så tidligere at innenfor basisnæringene det er de teknologiske tjenestene som opplever sterkest vekst på landsbasis.

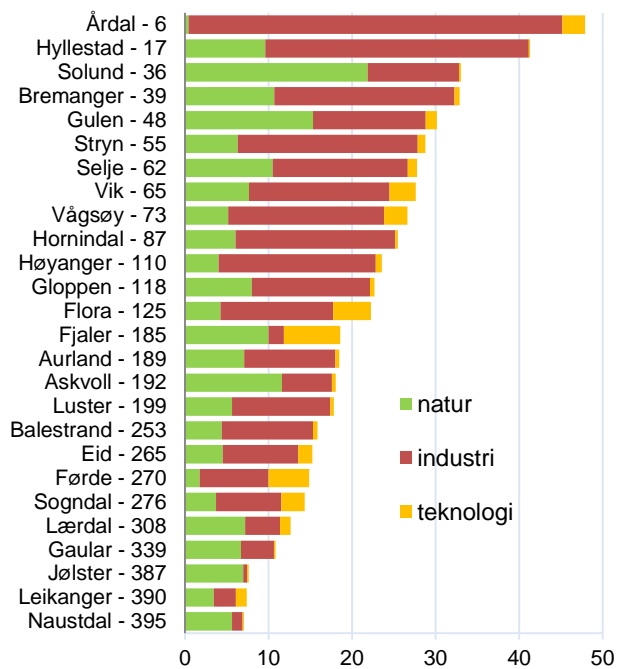
I tabellen til høyre er kommunene i Sogn og Fjordane rangert etter bransjustert vekst i basisnæringene. Kolonnen «normalisert» viser differansen mellom veksten lokalt og veksten nasjonalt. Den dekomponeres i bransjeeffekten og den bransjusterte veksten.

Hornindal og Gulen har på tross av ugunstig bransjestruktur, hatt en sterk positiv bransjustert vekst. Begge kommunene rangeres blant de femti beste kommunene.

Luster, Balestrand og Hyllestad rangerer blant de hundre beste kommunene i landet i bransjustert vekst i basisnæringene over den siste tolvårsperioden.

Årdal skiller seg ut med en svært negativ bransjeeffekt. Høyanger skiller seg ut med en svært negativ relativ vekst i basisnæringene.

Ingen kommuner i Sogn og Fjordane nyter godt av en positiv bransjeeffekt i basisnæringene.

Figur 29: Nivå på og rangering av basisnæringene i kommunene i Sogn og Fjordane i 2012. Antall arbeidsplasser i basisnæringene som andel av sysselsettingen.

Tabell 10: Kommunene i Sogn og Fjordane, relativ vekst, bransjeeffekt og bransjustert vekst i basisnæringene i perioden 2000 til 2012. Alt er målt som prosentvis andel av samlet sysselsetting i kommunene i 2000. Rangering blant kommunene i Norge mht. bransjustert vekst til venstre.

Rang	Kommune	Normalisert	Bransjeeffekt	Bransjustert
31	Hornindal	2,2	-4,5	6,7
37	Gulen	2,1	-3,9	6,0
51	Luster	2,1	-2,8	4,9
84	Balestrand	0,7	-2,8	3,5
92	Hyllestad	0,4	-2,9	3,4
114	Stryn	-1,9	-4,3	2,4
119	Gloppen	-1,3	-3,5	2,3
121	Fjaler	0,1	-2,0	2,1
137	Aurland	-1,1	-2,9	1,9
153	Førde	0,3	-1,4	1,7
156	Vik	-1,4	-3,0	1,6
169	Årdal	-9,9	-11,1	1,2
181	Sogndal	-1,1	-2,0	0,9
232	Solund	-6,1	-5,8	-0,3
273	Bremanger	-8,8	-7,6	-1,2
284	Naustdal	-2,8	-1,4	-1,4
313	Leikanger	-2,8	-0,8	-2,0
321	Eid	-4,7	-2,5	-2,2
353	Flora	-4,4	-1,2	-3,3
364	Selje	-9,3	-5,3	-4,0
366	Jølster	-6,7	-2,6	-4,1
390	Gaular	-7,9	-2,6	-5,4
400	Askvoll	-9,5	-3,4	-6,0
410	Lærdal	-8,7	-1,6	-7,1
423	Vågsøy	-15,3	-4,6	-10,7
425	Høyanger	-21,9	-6,4	-15,6

2.1.3 Besøksattraktivitet i kommunene i Sogn og Fjordane

Figur 30 viser besøksoverskuddet i de ulike underkategoriene av besøksnæringene i alle kommunene i Sogn og Fjordane i 2012. Førde hadde et stort overskudd i handelsnæringene, og Førdes samlede besøksoverskudd rangeres som åttende best i landet.

Stryn, Aurland og Balestrand hadde et betydelig besøksoverskudd i overnattingsbransjen.

De fleste kommunene hadde et negativt besøksoverskudd i 2012, og det er spesielt underskudd i handelsnæringene som bidrar til dette. Siden de relativt folkerike kommunene Førde, Sogndal og Stryn har hatt handelsoverskudd, kan dette tyde på at det har skjedd en sentraliseringsprosess i handelsnæringene i fylket.

Tabellen ved siden av viser vekstimpulsene i besøksnæringene i kommunene i Sogn og Fjordane for den siste tiårsperioden. Vekstimpulsene dekomponeres i befolkningseffekt og endring i besøksoverskudd. En positiv endring i besøksoverskuddet tilsier at besøksnæringene er i vekst (i forhold til samlet sysselsetting), og vice versa.

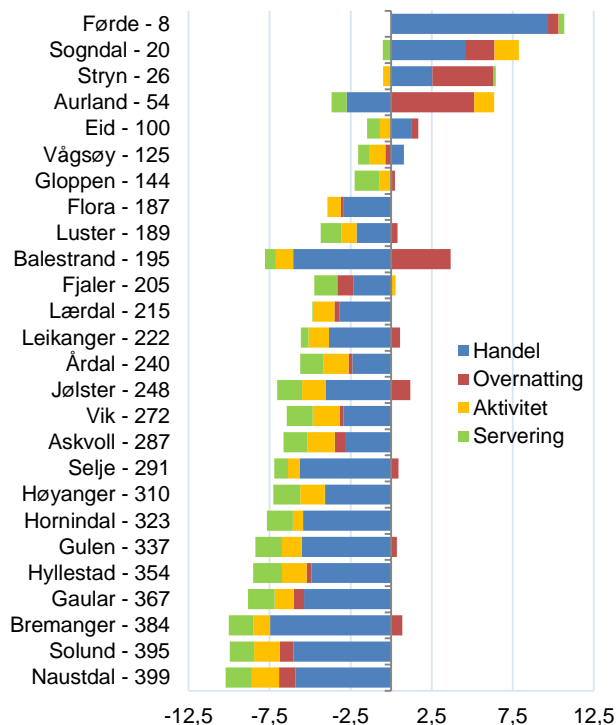
Stryn, Fjaler og Førde har på tross av negativ befolkningsutvikling hatt positive vekstimpulser i besøksnæringene.

Askvoll og Balestrand har hatt en positiv endring i besøksoverskuddet, men vekstimpulsen har likevel blitt negativ bl.a. som følge av en sterk negativ befolkningseffekt.

Sogndal, som rangerte som nummer to av kommunene i Sogn og Fjordane i besøksoverskudd i 2012 (figur 30), har hatt en positiv endring i besøksoverskuddet, men negative vekstimpulser.

Naustdal, som rangerte nederst i besøksoverskudd i 2012 (figur 30), har hatt en positiv endring i besøksoverskuddet.

Hornindal, som hadde negativt besøksoverskudd i 2012, har også hatt sterkest negativ endring i besøksoverskuddet mellom 2003 og 2012.

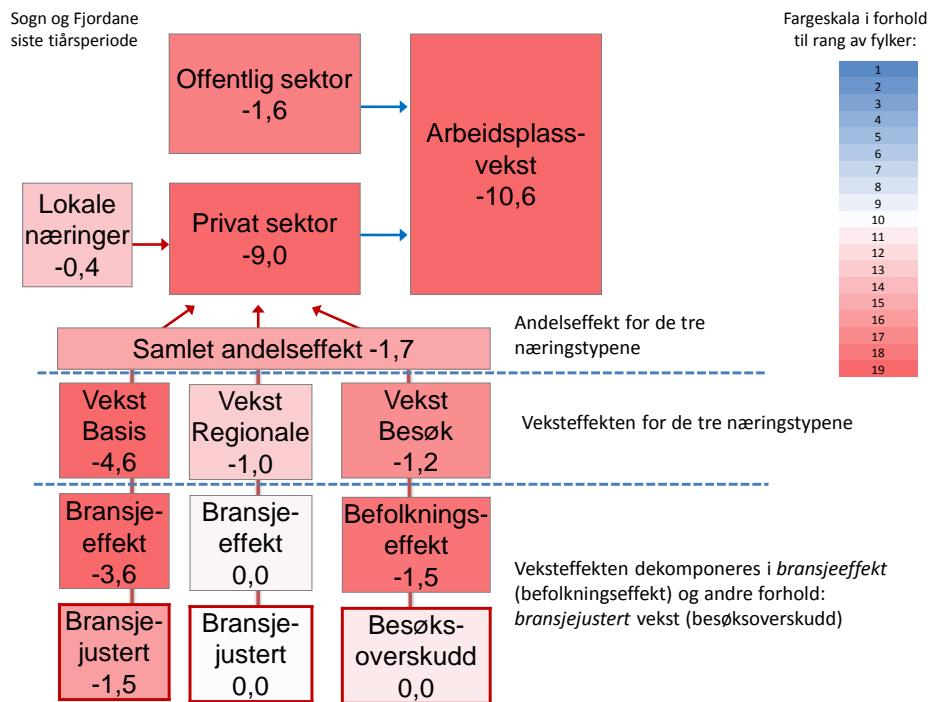
Figur 30: Overskudd av de ulike besøksnæringene som prosent av samlet sysselsetting i 2012. Rangering av landets kommuner ved siden av kommunenavnet.

Tabell 11: Samlet vekstimpuls i besøksnæringene i den siste tiårsperioden, dekomponert i befolkningseffekt og besøksoverskudd. Til venstre angis rangering med hensyn til nivå blant de 428 kommunene.

Rang	Kommune	Vekst-impuls	Befolknings-effekt	Endring Besøks-overskudd
69	Stryn	1,0	-1,2	2,3
73	Askvoll	-0,2	-2,3	2,2
77	Fjaler	0,7	-1,5	2,2
85	Førde	1,3	-0,7	2,0
115	Balestrand	-1,2	-2,6	1,4
132	Luster	0,4	-0,8	1,2
201	Naustdal	-0,1	-0,5	0,4
208	Sogndal	-0,5	-0,8	0,3
212	Selje	-1,7	-1,9	0,2
215	Solund	-1,5	-1,7	0,1
217	Eid	-0,9	-1,0	0,1
227	Gulen	-1,6	-1,7	0,0
259	Vågsøy	-2,3	-2,1	-0,2
268	Aurland	-3,0	-2,6	-0,4
270	Gloppen	-1,8	-1,4	-0,4
276	Høyanger	-2,7	-2,2	-0,5
289	Gaular	-1,2	-0,4	-0,8
310	Flora	-1,8	-0,7	-1,1
334	Årdal	-2,7	-1,4	-1,3
341	Hyllestad	-2,8	-1,5	-1,3
357	Leikanger	-2,3	-0,8	-1,5
365	Bremanger	-3,3	-1,6	-1,7
372	Jølster	-2,4	-0,6	-1,7
391	Vik	-4,2	-2,0	-2,2
397	Lærdal	-3,3	-1,0	-2,3
415	Hornindal	-4,0	-0,7	-3,4

2.1.4 Oppsummering bedrifts- og besøksattraktivitet

I figuren under er analysen av arbeidsplassutviklingen i Sogn og Fjordane illustrert.

Figur 31: Arbeidsplassutvikling i Sogn og Fjordane beregnet de ti siste årene, som prosent av sysselsetting, og dekomponert. Alle tallene er relative til landsgjennomsnittet i samme periode. Avviket for privat sektor er dekomponert i en veksteffekt og en samlet andelseffekt for de tre næringstypene. Veksteffekten viser hvordan næringstypen ville ha bidratt til samlet vekst dersom næringstypens andel hadde vært den samme som på landsbasis. Andelseffekten viser hvordan næringstypene ville bidratt dersom veksten hadde vært den samme som på landsbasis. Veksteffektene er dekomponert i bransjeeffekt og bransjejustert vekst.

Det er hovedsakelig utviklingen i privat sektor som har trukket den relative arbeidsplassveksten i Sogn og Fjordane ned (-9,0 av de -10,6 prosentpoengene). Som tidligere dekomponerer vi bidraget fra privat sektor i en vekst- og andelseffekt. Andelseffekten for de tre næringstypene er samlet. Den er negativ (-1,7), og den har bidratt negativt til utviklingen i privat sektor.

Utviklingen i basisnæringene har hatt mye å si for den relative arbeidsplassnedgangen i privat sektor (-4,6). Vi dekomponerer denne veksteffekten videre i bransjeeffekt og bransjejustert vekst. En stor del av den negative veksteffekten i basisnæringene skyldes en negativ bransjeeffekt (-3,6). Den negative bransjeeffekten i basisnæringene skyldes at Sogn og Fjordane har mange arbeidsplasser i industrien, en bransje som opplever nedgang på landsbasis. Vi justerer for dette, og sitter igjen med den *bransjejusterte* veksten, som i større grad har forklaringskraft lokalt. Den bransjejusterte veksten er negativ (-1,5). Arbeidsplassnedgangen er større enn det som kan forklares av en ugunstig bransjestruktur alene. Veksteffekten i besøksnæringene er negativ (-1,2). Veksteffekten dekomponeres i befolkningseffekt og besøksoverskudd. Befolkningseffekten har vært negativ (-1,5) på grunn av befolkningsnedgang. Besøksoverskuddet er nøytralt (0,0). Arbeidsplassveksten i besøksnæringene har ikke vært verken større eller mindre enn man skulle forvente ut ifra befolkningseffekten. Bidraget fra de regionale næringene er negativt (-1,0), men utgjør kun en liten del av det samlede bidraget til privat sektor. Både bransjeeffekten og den bransjejusterte veksten i de regionale næringene er nøytral.

Merk at selv om mange av boksene er røde - altså er verdiene lavere enn verdien til medianfylket - så er det her snakk om *relative* størrelser. Alle tallene er målt i forhold til veksten nasjonalt i samme periode.

3. Befolkning

Befolkningsutviklingen er kanskje den viktigste indikatoren for regional utvikling, og også den indikatoren som det knytter seg størst interesse til. Mange fylker, regioner og kommuner har befolkningsvekst som overordnet mål i sine regionale planer og strategier. Dette er ikke bare fordi vekst er et mål i seg selv, men også fordi befolkningsveksten, og spesielt flyttebalansen, er en indikator for at stedet utvikler seg positivt. Det er også lettere å endre et sted i retning av høyere kvalitet når det er i vekst. Vekst gir høyere inntekter til offentlig sektor og større muligheter til å forbedre samfunnet.

3.1 Befolkningsutvikling i Sogn og Fjordane og Fjordane

Folketallet i Sogn og Fjordane var 108 869 ved utgangen av tredje kvartal 2013. Dette er en oppgang på 1 276 personer siden 2000.

Folketallet i Sogn og Fjordane var avtakende fram mot 2007. Det nådde et bunnpunkt i 2007, da det var nede i 106 108, nesten 1 500 færre enn i 2000.

Etter 2007 har folketallet steget raskt, og det har kompensert for nedgangen mellom 2000 og 2007.

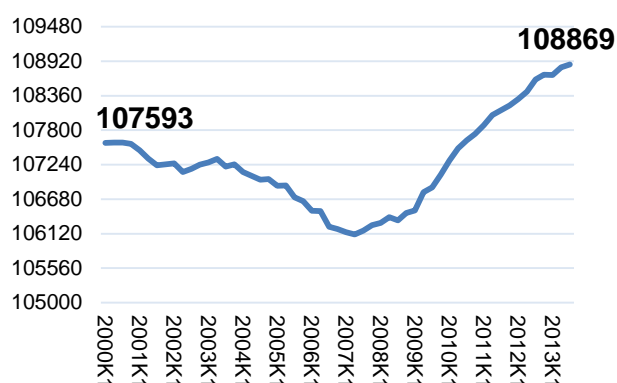
Norge har opplevd en historisk høy innvandring etter 2007 som følge av utvidelsen av EØS-området. En stor del av befolkningsveksten i Sogn og Fjordane skyldes arbeidsinnvandring.

I figur 33 ser vi den indekserte folketallsutviklingen i alle fylkene i Norge.

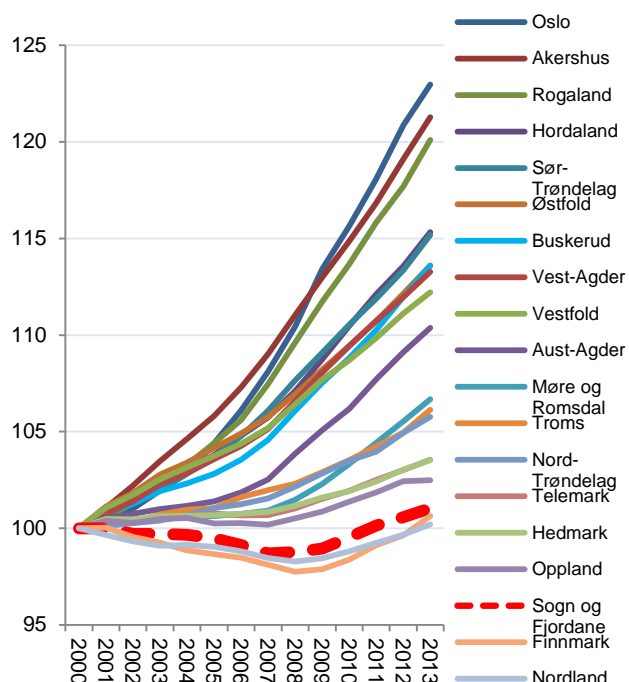
Oslo, Akershus og Rogaland har hatt en formidabel vekst på over 20 prosent. I Akershus har veksten vært jevn, mens i Oslo og Rogaland har den fått et oppsving etter 2007.

For Sogn og Fjordane, Nordland og Finnmark er mønsteret tydelig og likt. Det var en befolkningsnedgang fram til 2007, men en sterk oppgang fra 2007.

Alle fylkene i Norge hadde flere innbyggere i 2012 enn i 2000.

Figur 32: Befolkningsutviklingen i Sogn og Fjordane fra 2000 til 2012.

Figur 33: Den indekserte befolkningsutviklingen til alle fylkene i Norge. 2000-nivået er indeksert til å være lik 100.

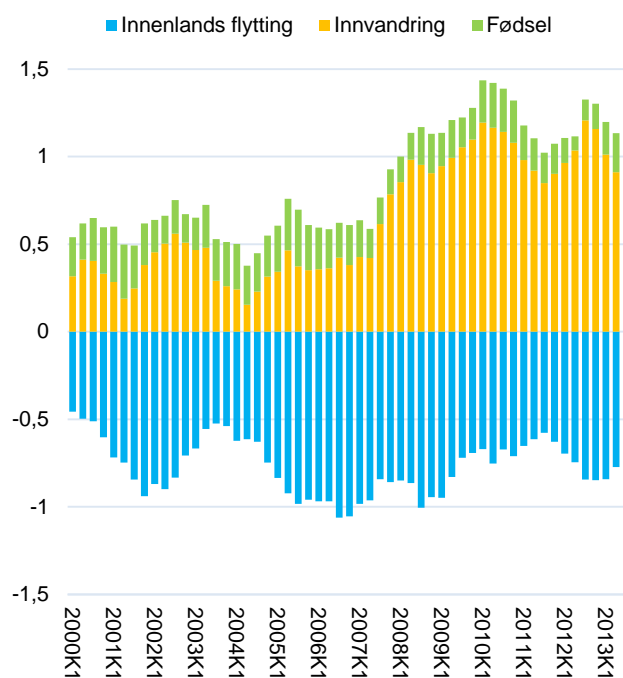
3.2 Befolkningsutvikling dekomponert

Endringene i befolkningen kan splittes opp i tre komponenter: innenlands nettoflytting, netto innvandring og fødselsoverskudd. I figur 34 har vi illustrert hvordan disse tre komponentene har bidratt til befolkningsutviklingen til Sogn og Fjordane for perioden 2000 til 2013.

Sogn og Fjordane har hatt innenlands netto fraflytting hvert kvartal siden 2000.

Fødselsoverskuddet har vært positivt hvert kvartal siden 2000.

Innvandringen har bidratt mest til befolkningsutviklingen. Spesielt etter 2007 har bidraget fra innvandringen vært stort.

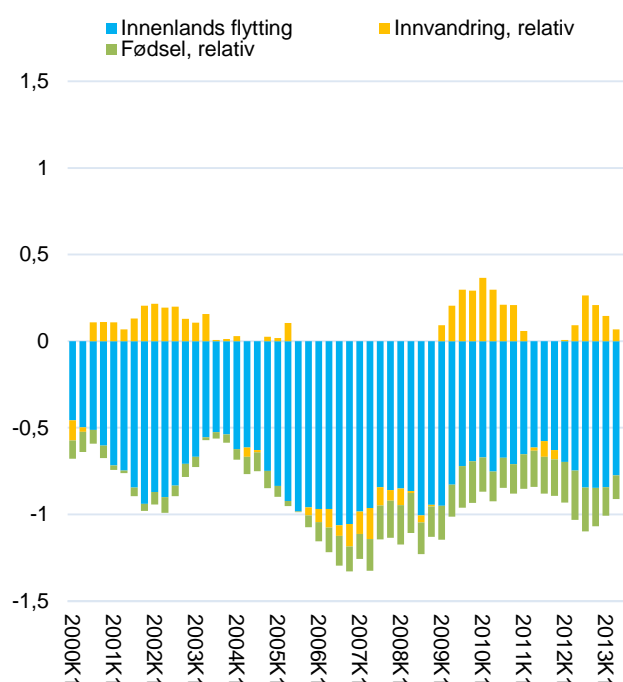
Figur 34: Kvartalsvis endring i befolkningen fra 2000 til 2013, dekomponert.

3.3 Befolkningsutvikling, relativ

Det er interessant å se på hvordan befolkningsutviklingen på et sted avviker fra gjennomsnittet for Norge. Det kaller vi relativ utvikling, og tallene for Sogn og Fjordane er vist i figur 35. Figuren viser hvordan de ulike komponentene i befolkningsutviklingen i Sogn og Fjordane avviker fra landsgjennomsnittet.

Her ser vi at fødselsbalansen, som har vært positiv hvert år siden 2000, er lavere enn den er på landsbasis.

Innvandringen til Sogn og Fjordane var relativt høyere enn landsgjennomsnittet i perioden 2009 til 2011 og mellom 2012 og 2013. Enkelte år har innvandringen til Sogn og Fjordane vært relativt lavere enn til landet som helhet.

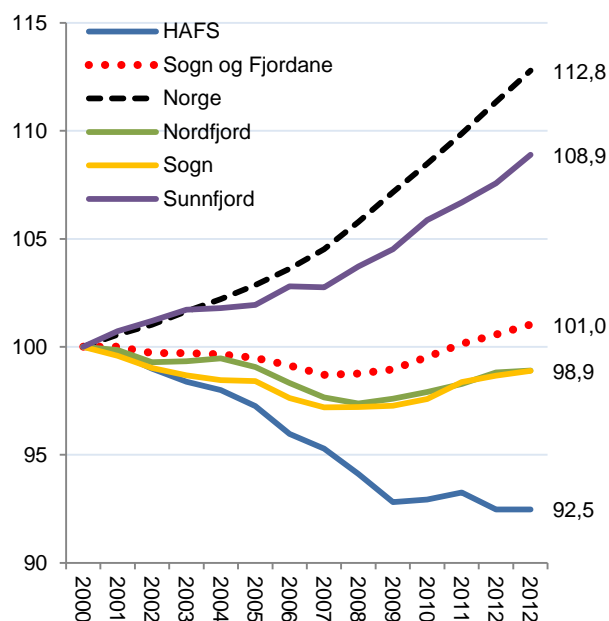
Figur 35: Kvartalsvis og relativ vekst, dvs. forskjell mellom prosentvis vekst i Sogn og Fjordane og Norge, fra 2000 til 2013, dekomponert.

3.4 Befolkningsutvikling i regionene

Figur 36 viser den indekserte utviklingen av folketallet i regionene i Sogn og Fjordane. Dette er sammenliknet med befolkningsutviklingen i Norge og i fylket i samme periode.

Befolkningen i Sunnfjord har vokst med 8,9 prosent. Dette er bare 3,9 prosentpoeng lavere enn veksten i Norge. De øvrige regionene i Sogn og Fjordane har hatt befolkningsnedgang. Sogn og Nordfjord har hatt en nedgang på 1,1 prosent, mens HAFS-regionen har blitt redusert med 7,5 prosent.

Befolkningen i fylket som helhet har vokst med 1 prosent. Vi så i figur 33 to sider tilbake at befolkningsveksten i Sogn og Fjordane har vært blant de laveste i landet.

Figur 36: Befolkningsutviklingen i regionene i Sogn og Fjordane, sammenliknet med utviklingen i Norge og hele fylket fra 2000 til 2012. 2000-nivået = 100.

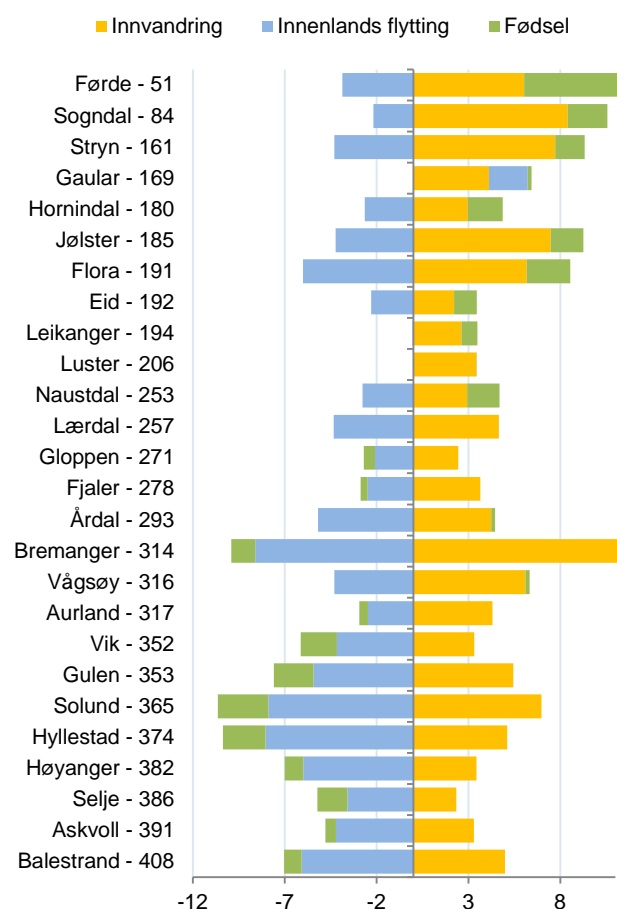
3.5 Befolkningsutvikling i kommunene

I perioden mellom 2008 og 2012 er det bare Gaular som har opplevd netto innflytting fra andre kommuner. Dette ser vi ved at den blå stolpen har en positiv verdi. Leikanger og Luster har vært i balanse. De andre kommunene har hatt negativ innenlands nettoutflytting. Disse kommunene har tapt innbyggere til andre deler av landet.

Omtrent halvparten av kommunene har hatt positiv fødselsbalanse. Førde skiller seg ut ved at en stor andel av det positive bidraget til befolkningsutviklingen skyldes fødselsoverskudd. Positiv fødselsbalanse finner man gjerne i de større kommunene.

Alle kommunene har hatt positiv netto innvandring. Bremanger skiller seg ut ved at en høy grad av innvandring kompenserer for negativ fødselsoverskudd og en betydelig innenlandsk fraflytting.

I mange av de store kommunene kompenserer nettoinnvandringen for den innenlandske fraflyttingen.

Figur 37: Befolkningsutviklingen i kommunene dekomponert i innvandring, innenlands flytting og fødselsoverskudd i perioden 2008 – 2012. Rangering blant landets kommuner ved siden av kommunenavn på venstre akse.

3.6 Relativ flytting

Relativ flytting er nettoflyttingen til et sted inklusive innvandring, fratrukket Norges nettoflytting. Med dette målet får vi et mål for nettoflyttingen til steder som betyr det samme over en lengre tidsperiode, selv om nettoinnvandringen til Norge varierer fra år til år. Den relative nettoflyttingen er dermed et mål som vi kan bruke for å sammenlikne regioner med hverandre, og over et lengre tidsrom.

Tabell 12: Relativ nettoflytting i regionene på Vestlandet fra 2000 til 2012, rangert etter progressivt gjennomsnitt for de siste ti årene. Siste kolonne viser trenden i den siste tiårsperioden.

Rang	Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prog snitt	Trend
3	Hordaland Vest	0,6	1,0	0,9	0,9	1,0	0,6	0,7	0,7	0,3	0,2	0,4	0,5	0,6	0,5	-0,06
5	Bjørnefjorden	0,0	0,1	0,6	0,6	0,6	0,9	0,6	0,9	0,0	-0,1	0,9	0,4	0,3	0,4	-0,04
9	Nordhordland	-0,1	0,0	0,1	0,3	0,0	0,0	0,3	0,6	0,5	0,4	0,5	0,0	0,3	0,3	0,02
19	Ålesundregionen	-0,1	-0,1	0,0	-0,1	-0,3	0,0	0,0	-0,2	0,1	0,1	0,4	0,2	0,1	0,1	0,05
23	Bergen	0,0	0,4	0,1	0,1	-0,1	0,2	-0,1	-0,1	0,2	0,4	0,0	-0,2	0,1	0,1	-0,01
26	Haugesundregionen	-0,3	-0,5	-0,3	-0,1	-0,2	-0,3	0,2	0,2	0,0	-0,4	0,0	-0,1	0,1	0,0	0,01
32	Osterfjorden	-0,1	-0,1	-0,4	0,2	-0,3	-0,7	-1,0	0,1	-0,5	-0,6	0,1	-0,4	0,2	-0,2	0,02
34	Romsdal	-0,4	-0,5	-0,4	-0,3	-0,4	-0,4	-0,5	-0,7	-0,4	-0,3	-0,6	0,0	0,1	-0,3	0,04
35	Søre Sunnmøre	-0,7	-0,5	-0,8	-0,6	-0,9	-1,2	-0,9	-0,5	-0,5	0,3	0,4	-0,5	-0,2	-0,3	0,11
45	Sunnhordland	-0,2	-1,0	-0,9	-0,5	-0,7	-0,6	-0,7	-0,5	-0,6	-0,1	-0,2	-0,4	-0,3	-0,4	0,05
47	Nordmøre	-0,1	-0,6	-0,1	-0,4	-0,8	-0,6	-0,7	-0,5	-0,6	-0,2	-0,3	-0,4	-0,3	-0,4	0,04
54	Voss	0,2	-0,9	0,0	-0,6	0,1	-0,6	-0,8	-1,0	-0,2	-0,5	-0,4	-0,9	-0,4	-0,6	-0,02
56	Sunnfjord	-0,2	-0,4	-0,5	-0,8	-0,8	-0,3	-1,1	-0,4	-0,8	-0,2	-0,9	-0,7	-0,3	-0,6	0,03
59	Storfjord	0,0	-0,7	-1,0	-1,2	-0,7	-1,2	-0,8	-0,8	-0,2	-0,6	-0,7	-0,6	-0,4	-0,6	0,07
63	Hardanger	-0,8	-1,0	-1,2	-0,8	-0,9	-1,4	-1,2	-1,0	-0,9	0,0	-0,5	-0,5	-0,5	-0,6	0,08
67	Sogn	-0,8	-0,8	-0,8	-0,5	-0,4	-1,3	-1,1	-0,9	-1,0	-0,5	-0,2	-0,6	-0,8	-0,7	0,02
74	Nordfjord	-0,6	-0,9	-0,4	-0,3	-1,0	-1,3	-1,4	-1,2	-0,8	-0,5	-0,6	-0,4	-0,9	-0,8	0,03
81	HAFS	-0,1	-0,8	-0,7	-0,4	-0,7	-1,4	-0,9	-1,5	-1,9	-0,3	-0,2	-1,7	-0,8	-1,0	-0,02

På Vestlandet er det Hordaland Vest som har hatt den høyeste relative nettoflyttingen i løpet av de siste ti årene. Bare Romerike og Hitra/Frøya har hatt en bedre relativ flyttebalanse.

Sogn, Nordfjord og HAFS kommer dårligst ut på Vestlandet.

HAFS har hatt en relativ nedgang hvert år siden 2000. Trenden viser at nedgangen har blitt større i de senere årene. Bare to regioner i Norge har hatt en dårligere relativ flytting.

Til tross for at Sogn og Nordfjord rangeres lavt, så er trenden deres positiv. Det vil si at nettoflyttingen har blitt bedre på slutten av perioden. De har i likhet med HAFS opplevd en negativ relativ flytting hvert år siden 2000.

Sunnfjord rangeres noe under medianregionen, men over de øvrige regionene i fylket. Trenden til Sunnfjord er positiv. I 2012 var tilflyttingen til Sunnfjord 0,3 prosentpoeng lavere enn landsgjennomsnittet. Siden cellen for denne verdien er hvit, betyr det at verdien tilsvarer verdien til medianregionen.

3.6.1 Relativ flytting kommuner

Vi kan også se på relativ flytting for kommuner. Mange kommuner har et lavt folketall. Da vil små endringer i flyttemønstrene gi uforholdsmessig store utslag. Derfor har vi i tabellen under operert med tre års glidende gjennomsnitt.

Tabell 13: Relativ flytting i kommunene, tre års glidende gjennomsnitt, rangert etter progressivt gjennomsnitt.

Rang	Kommune	2001 - 2003	2002 - 2004	2003 - 2005	2004 - 2006	2005 - 2007	2006 - 2008	2007 - 2009	2008 - 2010	2010 - 2011	2010 - 2012	Prog snitt	Trend
115	Sogndal	-0,6	0,1	-0,2	-0,5	-0,8	-0,8	-0,4	-0,1	0,6	0,8	0,0	0,1
154	Gaular	-1,0	-1,1	-0,7	-1,2	-0,7	-0,7	-0,1	-0,2	0,1	0,7	-0,2	0,2
198	Luster	-0,3	-0,5	-0,6	-0,7	-1,0	-1,0	-0,5	0,1	0,1	-0,3	-0,4	0,1
207	Førde	0,0	-0,2	-0,1	-0,3	-0,2	-0,4	-0,4	-0,5	-0,7	-0,5	-0,4	-0,1
208	Stryn	-0,3	-0,1	-0,6	-1,4	-1,2	-0,7	0,1	0,0	-0,1	-0,5	-0,4	0,0
221	Jølster	-1,1	-1,0	-1,1	-0,6	-0,8	-0,5	-0,4	-0,2	-0,3	-0,3	-0,5	0,1
250	Leikanger	-0,9	-0,3	-0,3	-0,4	-1,3	-1,7	-1,4	-0,4	0,2	0,1	-0,6	0,1
261	Lærdal	-0,6	-0,7	-0,6	-0,6	-0,4	-0,3	-0,4	-0,2	-0,8	-1,1	-0,6	0,0
276	Fjaler	-0,3	-0,2	-0,7	-0,7	-1,1	-0,9	-0,7	-0,1	-0,9	-0,7	-0,7	0,0
289	Eid	-0,6	-0,5	-0,5	-0,5	-0,4	-0,8	-1,0	-0,8	-0,6	-0,8	-0,7	0,0
321	Solund	-0,9	-1,3	-0,6	-1,0	-0,2	-0,4	-0,3	-0,6	-1,3	-1,5	-0,8	0,0
322	Flora	-0,7	-0,7	-0,9	-0,9	-0,9	-1,1	-0,6	-0,9	-0,7	-1,0	-0,9	0,0
324	Årdal	-1,0	-0,6	-0,9	-1,2	-0,9	-0,4	0,1	-0,6	-1,0	-1,7	-0,9	0,0
325	Hornindal	-0,9	-0,5	-0,4	-0,5	-0,5	-0,3	-0,4	-1,4	-1,5	-1,0	-0,9	-0,1
327	Bremanger	-0,7	-0,8	-1,2	-1,5	-1,6	-1,2	-0,7	-0,5	-0,8	-0,5	-0,9	0,1
329	Gloppen	-0,2	-0,1	-0,4	-0,7	-1,3	-1,5	-1,1	-0,7	-0,7	-0,8	-0,9	-0,1
348	Vågsøy	-1,1	-1,4	-1,7	-1,8	-1,8	-1,6	-1,2	-0,7	-0,1	-0,3	-1,0	0,1
350	Aurland	-0,5	-0,9	-1,3	-1,9	-2,0	-1,5	-1,4	-0,9	-0,1	-0,1	-1,0	0,1
352	Hyllestad	0,0	0,0	-0,7	-1,4	-0,6	-0,9	-0,3	-1,0	-0,8	-2,0	-1,0	-0,1
354	Naustdal	-1,1	-1,6	-1,2	-1,4	-1,2	-1,5	-0,9	-0,8	-0,6	-0,9	-1,0	0,1
364	Gulen	-0,2	-0,3	-0,7	-1,0	-1,7	-2,3	-1,9	-1,0	-0,1	-0,5	-1,0	0,0
378	Vik	-0,3	-0,2	-0,5	-0,9	-1,4	-1,4	-1,3	-1,2	-1,0	-1,0	-1,1	-0,1
398	Askvoll	-1,4	-1,2	-1,1	-1,1	-1,7	-1,9	-2,0	-1,3	-0,9	-0,6	-1,3	0,0
403	Selje	-0,4	-0,7	-1,2	-1,9	-1,8	-1,6	-1,7	-1,3	-0,9	-0,8	-1,3	0,0
407	Høyanger	-1,1	-1,2	-1,3	-1,3	-1,4	-1,3	-1,7	-1,3	-1,6	-1,1	-1,4	0,0
412	Balestrand	-1,7	-1,8	-2,2	-1,7	-1,9	-2,0	-2,0	-1,3	-0,8	-0,8	-1,5	0,1

Sogndal er den eneste kommunen i fylket som ikke har negativt progressivt gjennomsnitt.

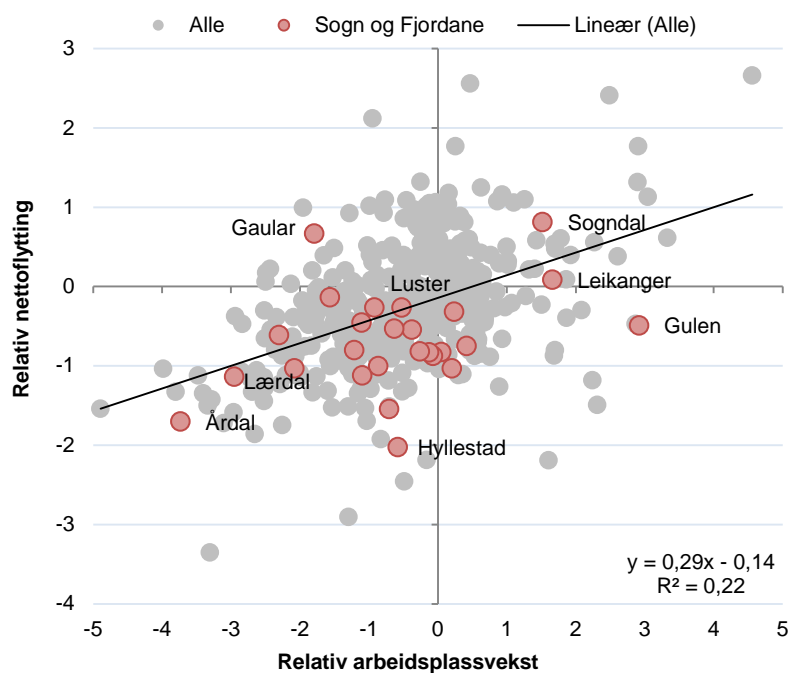
Nettolflyttingen til Sogndal har skiftet på å være positiv og negativ. De senere årene har den vært positiv, og trenden er positiv. Sogndal rangeres som nummer 115 av de 428 kommunene i progressivt gjennomsnitt. Det rangerer Sogndal over mediankommunen.

Gaular, Luster, Førde og Stryn har også hatt en flyttebalanse som er over mediankommunen, selv om deres progressive gjennomsnitt er negativt. Noen få kommuner trekker til seg mye av innflyttingen, så mange små kommuner opplever relativ fraflytting. Leikanger har hatt positiv relativ flytting siden 2011, og trenden er positiv. Selje, Høyanger og Balestrand er blant de 25 kommunene i landet med dårligst relativ nettolflytting. Trendene er derimot ikke negative, og Balestrand har en positiv trend, hvis verdi plasserer seg over mediankommunen.

Det overordnede bildet fra denne tabellen er at kommunene i Sogn og Fjordane er preget av lav befolkningsvekst relativt til de fleste andre kommuner i landet.

4. Bostedsattraktivitet

Flytting og arbeidsplassvekst er de dominerende størrelsene for å beskrive regional utvikling. Det er åpenbart en sterk positiv sammenheng mellom et steds nettoflytting og den samlede arbeidsplassveksten. Steder med sterk vekst i antall arbeidsplasser vil trekke til seg innflyttere, og da vil den sterke arbeidsplassveksten være en årsak til innflyttingen. Andre steder kan ha sterk innflytting uten arbeidsplassvekst i en periode, og da vil denne innflyttingen føre til arbeidsplassvekst i skjermede sektorer i senere perioder. Flytting og arbeidsplassvekst vil dermed ha en gjensidig positiv påvirkning.

Figur 38: Kommunene i Norge i perioden 2010-2012 etter relativ nettoflytting og relativ arbeidsplassvekst.

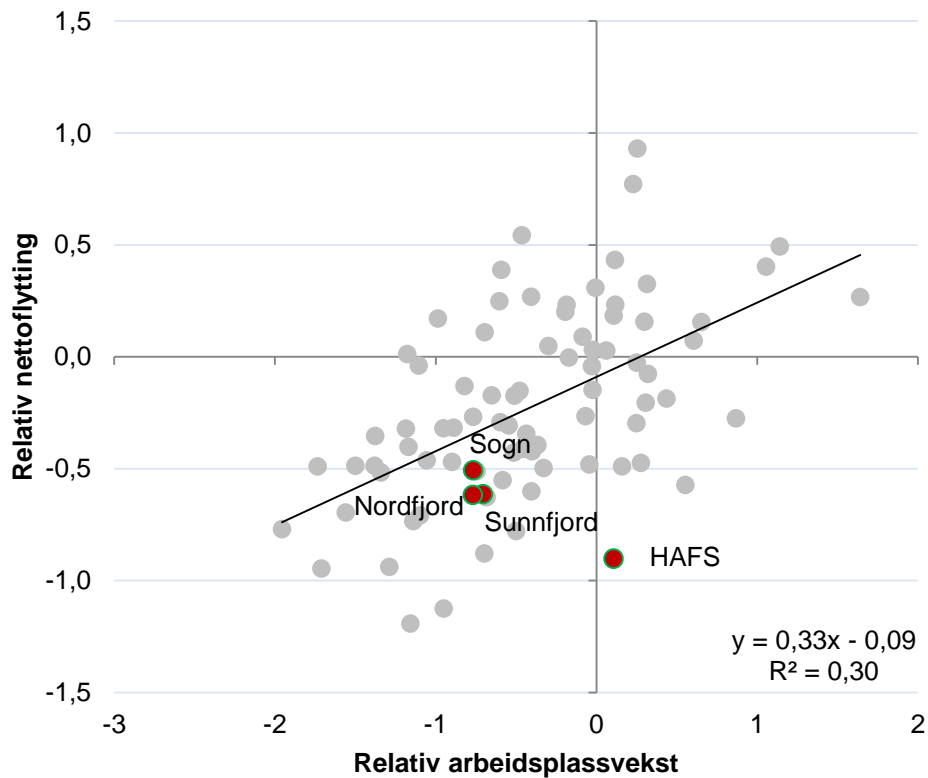
Figuren viser hvordan sammenhengen mellom relativ nettoflytting og relativ arbeidsplassvekst har vært i kommunene i Norge i perioden 2010 til 2012. Forventningslinjen viser den statistiske sammenhengen mellom disse to størrelsene, og representerer forventet relativ nettoflytting gitt nivået på den relative arbeidsplassveksten. Sammenhengen er positiv, men mange kommuner har en nettoflytting som avviker ganske sterkt fra forventningsverdien.

Gulen, Sogndal og Leikanger har hatt en arbeidsplassvekst som ligger over landsgjennomsnittet. Sogndal har hatt høyere nettoflytting enn forventet, mens Gulen ligger langt under forventningsverdien.

Gaular har på tross av negativ relativ arbeidsplassvekst langt bedre flyttebalanse enn forventet.

De fleste kommunene i Sogn og Fjordane ligger under forventningslinjen.

Vi kan vise den samme figuren for regionene.

Figur 39: Relativ nettoflytting og relativ arbeidsplassvekst i regionene i Norge i perioden 2010-2012.

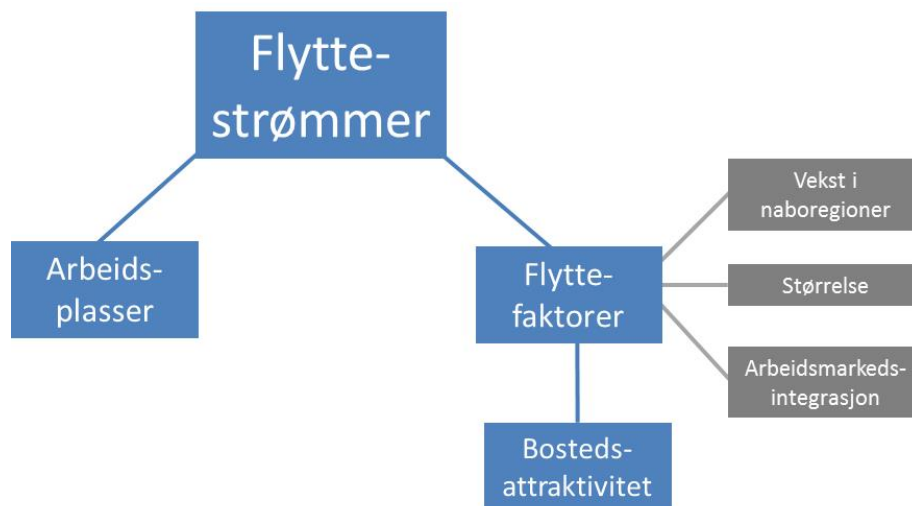
Alle regionene i Sogn og Fjordane har en nettoflytting som er lavere enn forventet når man kontrollerer for arbeidsplassutviklingen. HAFS har hatt en svak positiv arbeidsplassvekst, men nettoflyttingen er langt under forventningslinjen.

Sogn er regionen som har nærmest samsvar mellom arbeidsplassvekst og forventet nettoflytting.

Vi ser at R^2 -verdien for regresjonen til regionene er høyere enn for regresjonen til kommunene. Dette indikerer at sammenhengen mellom relativ arbeidsplassvekst og relativ nettoflytting er sterkere for regioner enn for kommuner. Dette kan skyldes blant annet pendlingsmuligheter mellom kommunene i den enkelte region. Dette undersøkes nærmere i neste kapittel.

4.1 Hva styrer flyttestrømmene?

Som vi så på forrige side, påvirker arbeidsplassveksten på et sted nettoflyttingen på en positiv måte. Men vi så også at noen steder har mye bedre flyttebalanse enn arbeidsplassveksten tilsier, mens andre har mye dårligere flyttebalanse. Det er dermed faktorer ved siden av arbeidsplassveksten på et sted som har stor betydning for flyttebalansen. Det er svært interessant å få avdekket hva de andre flyttefaktorene består av.

Figur 40: Faktorer som styrer flyttestrømmene.

I figuren over har vi definert tre strukturelle forhold som har en signifikant og positiv betydning for flyttebalansen til et sted, når effekten av arbeidsplassveksten er tatt hensyn til.

Det ene er stedets *befolkningsstørrelse*, som betyr at steder med en stor befolkning har systematisk bedre flyttebalanse enn steder med lav befolkning. Det er et uttrykk for at steder med en høy konsentrasjon av folk virker tiltrekkende.

Dernest ser vi at steder med høy *arbeidsmarkedsintegrasjon* har systematisk bedre flyttebalanse enn steder med lav. Det betyr at steder som ligger innenfor et større arbeidsmarked, og dermed har gode pendlingsmuligheter for befolkningen, får en gevinst i form av høyere netto innflytting.

Arbeidsmarkedsintegrasjonen regnes ut ved å legge sammen den prosentvise andelen av de sysselsatte på stedet som pendler ut med den prosentvise andelen av arbeidsplassene på stedet som det pendles inn til.

Den tredje strukturelle faktoren, *nabovekst*, er vekst i antall arbeidsplasser på omkringliggende steder som ligger innenfor pendlingsavstand. Dersom det er arbeidsplassvekst i nabokommunene, vil dette føre til høyere netto innflytting.

Telemarksforskning har analysert hvordan disse faktorene påvirker nettoflyttingen i kommunene i Norge i en regresjonsanalyse med input av data fra 2001 til og med 2012. Når vi kjenner disse sammenhengene, kan vi analysere hvordan disse faktorene hver for seg og til sammen har påvirket nettoflyttingen i en bestemt kommune. Et steds *bostedsattraktivitet* blir målt som en restfaktor; avviket mellom den faktiske nettoflyttingen og den forventede nettoflyttingen når vi tar hensyn til stedets arbeidsplassvekst, arbeidsplassveksten i nabokommuner, befolkningsstørrelse og arbeidsmarkedsintegrasjon. Steder som har bedre nettoflytting enn forventet vil da bli karakterisert som attraktive som bosted. Slike steder har egenskaper som fører til høyere nettoflytting enn hva som er «statistisk normalt».

4.1.1 Strukturfaktorer for kommuner og regioner

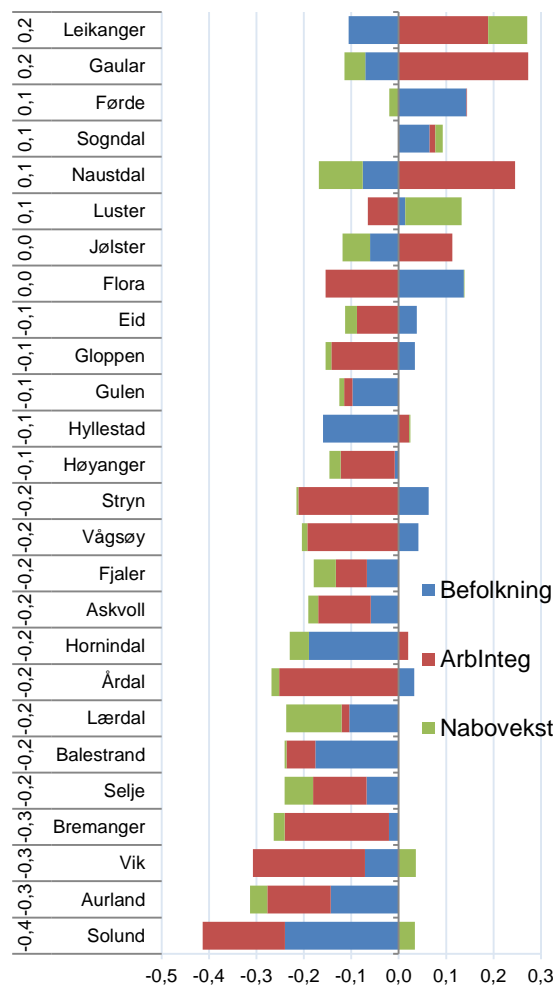
Figuren ved siden av viser effekten av de ulike strukturelle flyttefaktorene på nettoflyttingen til kommunen etter at vi har justert for arbeidsplassveksten.

Leikanger og Gaular har de beste forutsetningene for å få positiv nettoflytting i Sogn og Fjordane. Dette skyldes først og fremst at kommunene er godt integrert med arbeidsmarkedet i andre kommuner. Naustdal har også en god arbeidsmarkedsintegrasjon, men befolkningsstørrelsen og lav nabovekst gjør stedet mindre fordelaktig for tilflytting. Førde, Sogndal og Flora en befolkningsstørrelse som virker positivt på nettoflyttingen. Det motsatte er tilfellet for blant annet Hornindal, Balestrand og Solund. Naboveksten har en positiv effekt på nettoflyttingen i Leikanger og Luster.

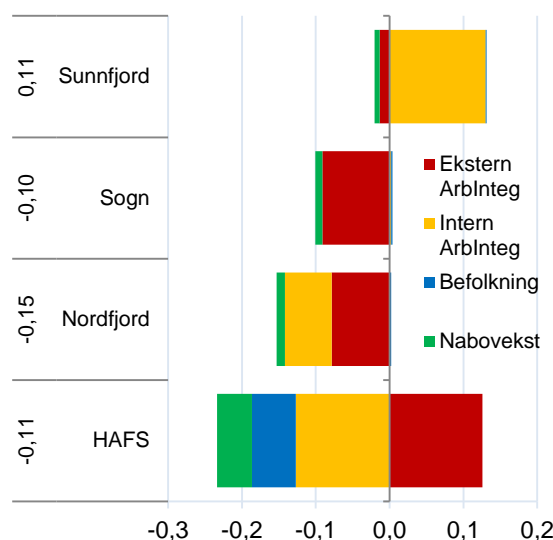
Sett under ett viser figur 41 at det hovedsakelig er lav arbeidsmarkedsintegrasjon og lav befolkning som har negativ effekt på nettoflyttingen til kommunene i Sogn og Fjordane.

I figur 42 ser vi struktureffektene for regionene. Her har vi også beregnet den interne arbeidsmarkedsintegrasjonen, som også har en påvist positiv effekt på nettoflyttingen. Den interne arbeidsmarkedsintegrasjonen måler arbeidsmarkedsintegrasjonen mellom kommunene innad i regionen.

Sunnfjord har de beste strukturelle forholdene for å få høy innflytting. Dette skyldes i hovedsak god intern arbeidsmarkedsintegrasjon. Sogn har dårlige strukturfaktorer, og dette skyldes i hovedsak lav eksternt arbeidsmarkedsintegrasjon. Nordfjord har negative strukturfaktorer på grunn av dårlig arbeidsmarkedsintegrasjon, både internt og eksternt. HAFS har god eksternt arbeidsmarkedsintegrasjon, men dårlig intern arbeidsmarkedsintegrasjon, lav befolkning og lav nabovekst, og dette bidrar negativt til nettoflyttingen.

Figur 41: Strukturfaktorenes betydning for årlig nettoflytting i perioden 2010-2012. Samlet struktureffekt helt til venstre, som årlig ekstra netto innflytting av folketallet.

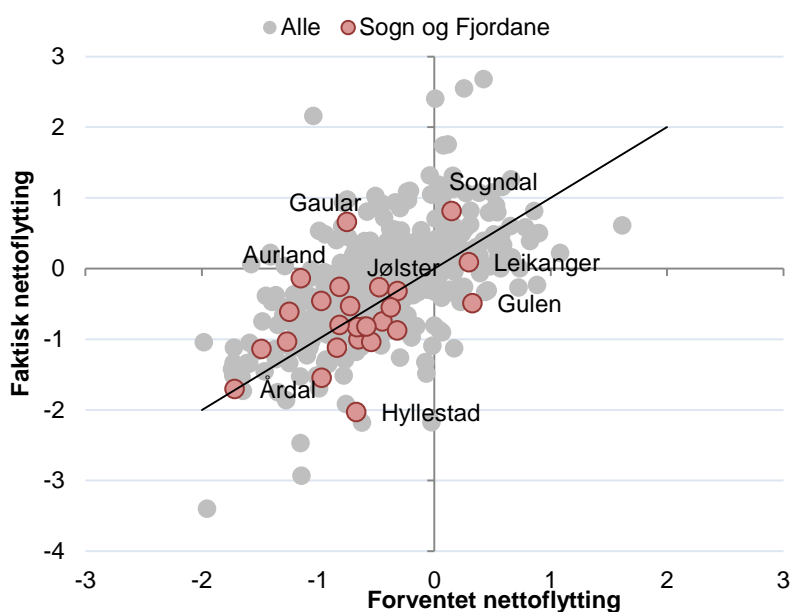

Figur 42: Strukturfaktorenes betydning på årlig nettoflytting i regionene i Sogn og Fjordane perioden 2010-2102. Samlet struktureffekt helt til venstre.

4.2 Bostedsattraktivitet

Vi har så langt i dette kapitlet vist at nettoflyttingen til en kommune eller region påvirkes positivt av arbeidsplassveksten på stedet. Det er en velkjent og nesten selvfølgelig sammenheng. Dernest har vi vist at nettoflyttingen også påvirkes positivt av arbeidsplassvekst i nabokommuner eller naboregioner, at størrelsen på folketallet påvirker nettoflyttingen positivt og at også arbeidsmarkedsintegrasjonen målt med brutto inn- og utpendling påvirker nettoflyttingen i positiv retning. Dermed er det fire kjennetegn ved kommuner og regioner som har en påviselig statistisk positiv sammenheng med nettoflyttingen.

Vi kan da regne ut hvor stor nettoflytting en kommune er forventet å få, gitt disse fire størrelsene. I figuren under er forventet nettoflytting regnet ut for alle kommunene i landet, og sammenholdt med den faktiske nettoflyttingen.

Figur 43: Faktisk nettoflytting og forventet nettoflytting ut fra arbeidsplassvekst og strukturelle forhold i perioden 2010-2012. Aksene viser verdier i prosent.

I figuren over er kommunene i Sogn og Fjordane de røde prikkene, mens de grå er alle de andre kommunene i landet. Avstanden mellom faktisk og forventet nettoflytting er det målet vi vil bruke for kommuners bostedsattraktivitet. Tidligere brukte vi avstanden mellom faktisk og forventet nettoflytting med hensyn på arbeidsplassvekst alene. Det nye målet for bostedsattraktivitet justerer dermed for størrelse, arbeidsmarkedsintegrasjon og nabovekst. Sogndal, Leikanger og Gulen er kommunene i fylket med over gjennomsnittet gode forutsetninger for positiv nettoflytting. Sogndal har høyere innflytting enn forventet, og har dermed positiv bostedsattraktivitet. Gulen har lavere netto innflytting enn forventet, og har dermed negativ bostedsattraktivitet. Gaular har positiv nettoflytting på tross av negativ forventet nettoflytting. Vi ser at Gaular ligger høyt over forventningslinjen. Gaular er kommunen i Sogn og Fjordane med høyest bostedsattraktivitet. Aurland har negativ faktisk nettoflytting, men tilflyttingen er høyere enn arbeidsplassveksten og de strukturelle flyttefaktorene skulle tilsi. Aurland har dermed også positiv bostedsattraktivitet. Jølster ligger plassert på forventningslinjen. Den faktiske nettoflyttingen er som forventet av arbeidsplassutviklingen og de strukturelle flyttefaktorene. Årdal har de dårligste forutsetningene for positiv nettoflytting. Den faktiske nettoflyttingen er som forventet. Hyllestad har litt bedre forutsetninger for positiv nettoflytting enn Gaular, men den faktiske nettoflyttingen til Hyllestad er langt lavere enn forventet. Dette gjør at Hyllestad får lavest bostedsattraktivitet med denne målemetoden.

Det statistiske målet for bostedsattraktivitet vil variere en del fra år til år, og da spesielt for de små kommunene. En ukjent andel av denne variasjonen er nok et utslag av ekte tilfeldigheter. Det er derfor best å se på utviklingen av bostedsattraktiviteten over tid. I tabellen under ser vi hvordan bostedsattraktiviteten har vært i kommunene de siste ti treårsperiodene.

Tabell 14: Bostedsattraktiviteten de siste ti treårsperiodene. Tallene til venstre viser rangeringen til kommunen blant de 428 kommunene i landet med hensyn til ti års progressivt gjennomsnitt. Nest siste kolonne viser progressivt gjennomsnitt. Siste kolonne viser trenden, dvs. retningen på verdiene for de siste årene.

Rang	Kommune	2001 - 2003	2002 - 2004	2003 - 2005	2004 - 2006	2005 - 2007	2006 - 2008	2007 - 2009	2008 - 2010	2009 - 2011	2010 - 2012	prog snitt	Trend
70	Lærdal	-0,4	-0,1	0,6	0,8	1,0	-0,3	0,0	0,1	0,9	0,3	0,4	0,05
91	Stryn	0,4	0,2	-0,2	-0,6	0,0	0,7	0,9	0,6	0,2	0,2	0,3	0,04
106	Sogndal	-0,3	0,2	0,2	0,1	0,0	0,0	0,2	0,1	0,4	0,7	0,3	0,06
131	Luster	0,2	0,1	-0,3	0,0	-0,4	-0,2	0,2	0,7	0,6	0,2	0,2	0,06
134	Årdal	-0,1	0,4	0,4	0,4	0,7	0,4	0,4	-0,1	-0,2	0,0	0,2	-0,04
135	Solund	0,6	0,7	0,8	0,2	0,4	0,5	0,8	0,5	-0,4	-0,6	0,2	-0,11
156	Gaular	-0,7	-0,7	-0,1	-0,5	-0,3	-0,5	0,0	-0,1	0,5	1,4	0,2	0,17
159	Bremanger	0,3	0,6	0,0	0,2	-0,3	0,0	0,1	0,0	0,1	0,5	0,1	-0,01
167	Høyanger	-0,3	-0,4	0,1	0,1	-0,1	0,1	0,3	0,7	0,4	-0,3	0,1	0,06
193	Hornindal	0,1	0,3	0,3	0,7	0,8	1,2	0,6	-0,6	-0,7	-0,5	0,1	-0,10
197	Fjaler	0,1	0,3	-0,1	0,2	-0,1	-0,1	0,1	0,6	0,0	-0,3	0,1	-0,01
231	Eid	-0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	-0,2	-0,1	0,1	0,0	0,0	0,00
234	Vik	0,6	0,2	0,4	0,2	-0,2	-0,3	-0,4	-0,2	0,0	0,2	0,0	-0,06
237	Jølster	-0,5	-0,7	-0,7	-0,2	-0,3	0,4	0,1	0,3	-0,1	0,0	0,0	0,09
276	Hyllestad	1,2	1,9	0,0	-0,3	-0,7	0,6	0,6	-0,1	0,0	-1,4	-0,1	-0,20
280	Gloppen	-0,2	-0,1	-0,1	0,4	-0,2	-0,2	-0,3	0,0	-0,2	-0,2	-0,1	-0,02
303	Aurland	1,0	0,4	-0,2	-0,5	-0,6	-0,5	-0,9	-0,8	0,0	1,0	-0,2	-0,04
304	Vågsøy	-0,1	-0,3	-0,4	-0,3	-0,5	-0,5	-0,6	-0,3	0,1	0,5	-0,2	0,05
339	Førde	0,0	-0,1	-0,2	-0,5	-0,1	0,1	-0,1	-0,3	-0,6	-0,2	-0,2	-0,02
343	Leikanger	-0,8	0,8	2,0	1,5	0,3	-1,1	-1,0	-1,0	-0,6	-0,2	-0,3	-0,17
360	Askvoll	-0,6	-0,3	-0,6	-0,2	-1,3	-0,5	-1,2	-0,1	-0,1	0,6	-0,3	0,07
375	Flora	0,0	0,1	-0,2	-0,4	-0,5	-0,6	-0,4	-0,5	-0,2	-0,4	-0,4	-0,04
393	Selje	1,5	1,0	0,0	-0,8	-0,9	-0,4	-1,1	-0,6	-0,6	-0,2	-0,5	-0,18
396	Balestrand	-0,3	-0,3	-1,1	-0,5	-0,7	-0,1	-0,9	-0,7	-0,5	-0,2	-0,5	0,00
414	Gulen	0,2	0,0	-0,3	-0,1	-0,6	-1,1	-1,3	-0,9	-0,1	-0,8	-0,7	-0,11
417	Naustdal	-1,0	-1,4	-1,0	-0,9	-0,4	-0,7	-0,6	-1,0	-0,5	-0,6	-0,7	0,07

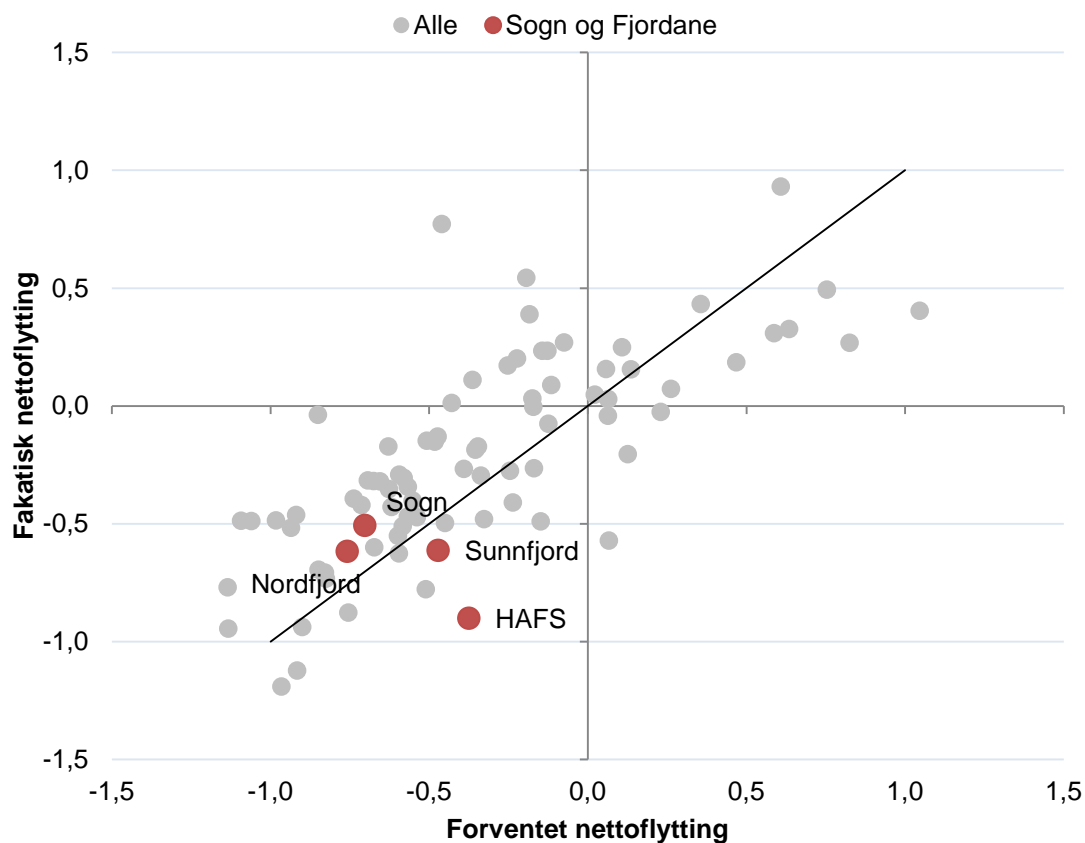
I et tiårsperspektiv er det Lærdal, Stryn og Sogndal som har hatt høyest bostedsattraktivitet. Lærdal og Stryn rangeres blant de hundre øverste kommunene i landet.

Som vi så i figur 43 hadde Jølster og Årdal en faktisk nettoflytting som tilsvarte den forventede nettoflyttingen i perioden 2010 – 2012. I et tiårsperspektiv har Årdal hatt positiv bostedsattraktivitet, mens Jølster har hatt en nøytral bostedsattraktivitet.

Gaular, som hadde høyest positivt avvik fra forventningslinjen i perioden 2010 – 2012, har over en tiårsperiode en bostedsattraktivitet som rangerer kommunen som nummer syv av alle kommunene i fylket. Gaular har etter flere år med negativ bostedsattraktivitet hatt en positiv utvikling siden 2011. Vi ser av trenden at den er relativt høy, siden fargen på cellen er blå. For Hyllestad er det motsatte tilfellet. De hadde positiv bostedsattraktivitet på begynnelsen av 2000-tallet, men den har avtatt kraftig de senere årene. Trenden er negativ, og siden fargen på cellen er mørk rød kommer det fram at verdien er relativt lav. Leikanger har som Hyllestad gått fra en positiv til en negativ utvikling av bostedsattraktiviteten.

4.2.1 Bostedsattraktivitet for regioner

Vi kan også se på sammenhengen mellom faktisk nettoflytting og forventet nettoflytting for regionene.

Figur 44: Faktisk nettoflytting og forventet nettoflytting i prosent i regionene ut fra arbeidsplassvekst og strukturelle forhold i perioden 2010-2012.

Sogn og Nordfjord har de dårligste forutsetningene for positiv nettoflytting i Sogn og Fjordane. Begge regionene har hatt en negativ nettoflytting, men nettoflyttingen har vært høyere enn forventet, gitt verdien på arbeidsplassveksten og de strukturelle forholdene. Sogn og Nordfjord hadde dermed positiv bostedsattraktivitet i perioden 2010 – 2012.

Sunnfjord og HAFS har også under gjennomsnittet forutsetninger for positiv tilflytting, men den faktiske nettoflyttingen har vært lavere enn man skulle forvente av arbeidsplassutviklingen og de strukturelle flyttfaktorene. Spesielt HAFS har lav bostedsattraktivitet.

4.2.2 Regionene på Vestlandet

I tabellen under ser vi bostedsattraktiviteten for alle regionene på Vestlandet. Bostedsattraktiviteten er flytting utover det som forklares av arbeidsplassveksten og de strukturelle flyttefaktorene (befolkningsstørrelse, arbeidsmarkedsintegrasjon og nabovekst).

Tabell 15: Bostedsattraktiviteten de siste ti treårsperiodene. Tallene til venstre viser rangeringen til regionen blant de 83 regionene i landet med hensyn til ti års progressivt gjennomsnitt. Nest siste kolonne viser progressivt gjennomsnitt. Siste kolonne viser trenden, dvs. retningen på verdiene for de siste årene.

Rang	Region	2001 - 2003	2002 - 2004	2003 - 2005	2004 - 2006	2005 - 2007	2006 - 2008	2007 - 2009	2008 - 2010	2009 - 2011	2010 - 2012	prog snitt	Trend
7	Bjørnefjorden	0,1	0,5	0,3	0,3	0,4	0,3	0,2	0,4	0,5	0,7	0,4	0,04
16	Hardanger	0,1	-0,3	-0,3	-0,1	-0,1	-0,1	0,2	0,3	0,4	0,5	0,2	0,08
18	Ålesundregionen	0,3	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	-0,1	0,1	0,2	0,4	0,2	0,00
21	Sogn	-0,1	0,2	0,4	0,4	0,3	0,0	0,1	0,0	0,2	0,2	0,1	0,00
29	Storfjord (Region)	-0,2	-0,5	-0,5	-0,3	0,1	0,6	0,5	0,2	0,0	0,1	0,1	0,07
31	Nordmøre	0,1	-0,2	-0,3	-0,2	-0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3	0,1	0,05
32	Osterfjorden	0,4	0,1	-0,1	-0,5	0,1	0,0	0,3	0,1	0,1	0,2	0,1	0,00
38	Nordhordland	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0	-0,1	-0,1	0,1	0,2	0,3	0,1	0,03
39	Romsdal	-0,2	0,0	0,1	0,0	-0,2	-0,2	-0,1	0,0	0,2	0,3	0,1	0,03
44	Haugesundregionen	-0,4	-0,5	-0,3	-0,2	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,2	0,0	0,07
48	Nordfjord	0,2	0,2	-0,1	0,0	-0,1	0,2	-0,1	-0,1	-0,1	0,1	0,0	-0,01
55	Sunnhordland	-0,5	-0,4	-0,1	-0,2	-0,2	-0,4	-0,3	0,1	0,2	0,4	0,0	0,07
69	Søre Sunnmøre	0,1	0,0	-0,6	-1,0	-1,1	-0,7	-0,2	0,2	0,3	0,0	-0,2	0,05
71	Bergen (Region)	-0,2	-0,4	-0,5	-0,5	-0,4	-0,4	-0,1	0,0	-0,1	-0,3	-0,2	0,03
77	Hordaland Vest	0,1	0,1	-0,1	-0,2	-0,1	-0,2	-0,4	-0,6	-0,4	-0,3	-0,3	-0,07
78	HAFS	0,0	0,3	-0,3	0,0	-0,6	-0,3	-0,5	-0,2	-0,3	-0,5	-0,3	-0,06
79	Sunnfjord	-0,3	-0,4	-0,4	-0,5	-0,4	-0,3	-0,3	-0,5	-0,4	-0,2	-0,3	0,01
80	Voss (Region)	-0,5	-0,3	-0,2	0,3	0,2	0,2	-0,4	-0,6	-0,9	-0,7	-0,4	-0,06

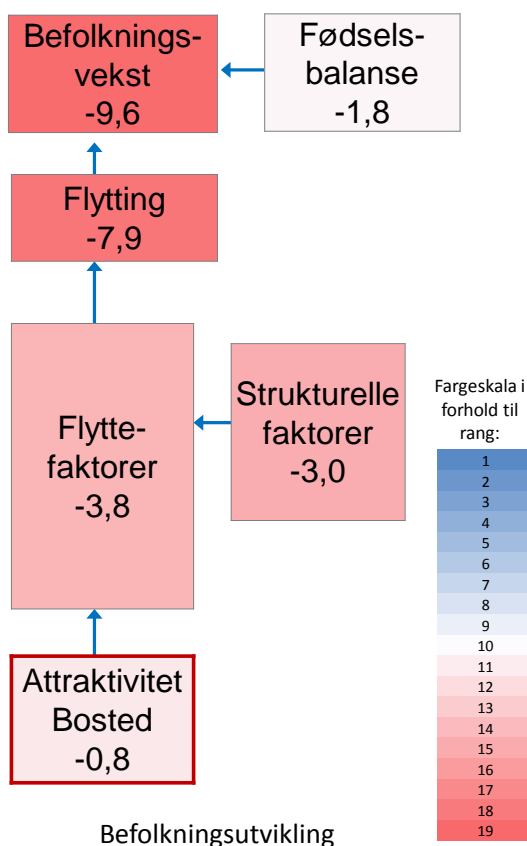
I et tiårsperspektiv ser vi at Sogn rangerer høyt i bostedsattraktivitet. Sogn rangeres som nummer 21 av de 83 regionene i landet. Verdien på bostedsattraktiviteten har vært positiv i nesten alle årene siden tusenårsskiftet. Sogn har over en tiårsperiode fått bedre flyttebalanse enn det som er «statistisk normalt». Trenden viser derimot at bostedsattraktiviteten har vært avtakende de siste årene.

Nordfjord har hatt en bostedsattraktivitet som har vekslet på å være positiv og negativ. Det progressive gjennomsnittet har en verdi på null. Det betyr at over tid har Nordfjord hatt en faktisk nettoflytting som er som forventet av de strukturelle forholdene. Nordfjord har prestert som gjennomsnittet av andre regioner med tilsvarende strukturelle forhold.

HAFS og Sunnfjord er blant landets fem regioner med lavest bostedsattraktivitet etter vår målemetode. Nettoflyttingen til disse regionene er lavere enn hva andre regioner med tilsvarende arbeidsplassutvikling og strukturelle flyttefaktorer har hatt. For Sunnfjord er trenden svakt positiv. For HAFS er trenden negativ.

4.2.3 Oppsummering befolkningsutvikling og bostedsattraktivitet

På de forrige sidene har vi gjennomgått befolkningsutviklingen i Sogn og Fjordane. Vi har også sett på hvordan ulike strukturelle flytteforhold påvirker nettoflyttingen til fylket. De strukturelle flytteforholdene, nabovekst, arbeidsmarkedsintegrasjon og befolkningsstørrelse, er forhold som har en påvist positiv og signifikant påvirkning på nettoflyttingen. Vi sier at de er *strukturelle* siden det er forhold som ikke kan påvirkes innenfor et lokalt handlingsrom på kort eller mellomlang sikt. Noen steder har en høyere nettoflytting enn arbeidsplassveksten og de strukturelle flytteforholdene skulle tilsi. De har positiv bostedsattraktivitet. Steder med en lavere flyttebalanse enn de nevnte forholdene skulle tilsi, har negativ bostedsattraktivitet. I figuren under oppsummerer vi utviklingen for Sogn og Fjordane for den siste tiårsperioden.

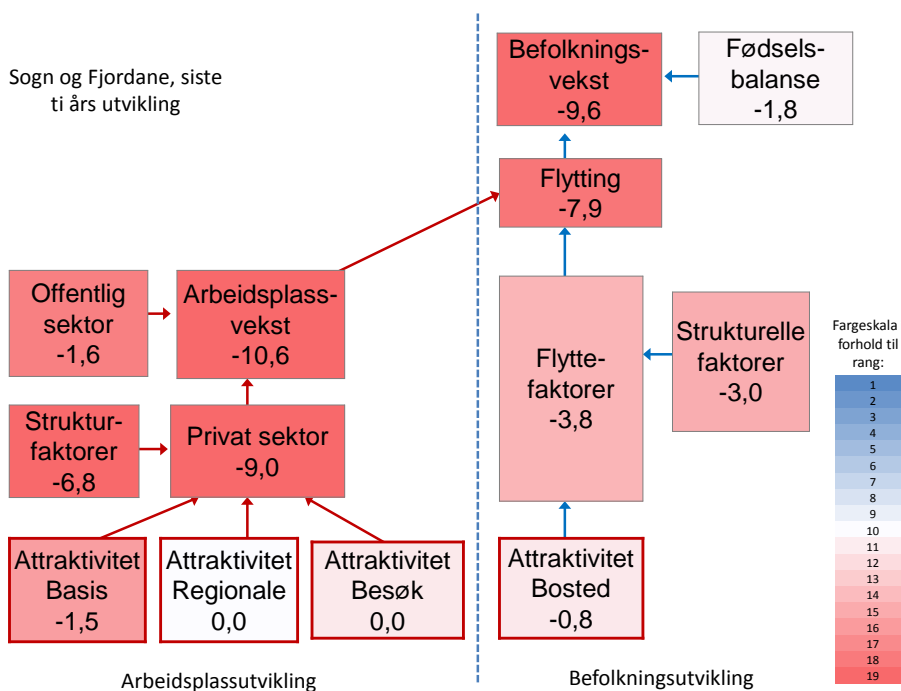
Figur 45: Oppsummering av befolkningsvekst og flyttefaktorer i Sogn og Fjordane i den siste tiårsperioden. Alle tallene er relative til utviklingen nasjonalt i samme periode.

Befolkningsveksten i Sogn og Fjordane har vært 9,6 prosentpoeng lavere enn veksten nasjonalt i den siste tiårsperioden. Vi dekomponerer denne relative veksten i fødselsbalanse og flytting. Fødselsbalansen har stått for en liten del av den relative befolkningsnedgangen (-1,8). Flyttingen har stått for en stor del av den relative befolkningsnedgangen (-7,9).

Flytting skyldes arbeidsplassvekst og andre flyttefaktorer. Flyttefaktorene dekomponeres i *strukturelle flyttefaktorer* og *bostedsattraktivitet*. De strukturelle flyttefaktorene for positiv tilflytting, dvs. arbeidsmarkedsintegrasjonen, naboveksten og befolkningsstørrelsen, har en negativ innvirkning på nettoflyttingen til Sogn og Fjordane (-3,0). Men også når vi justerer for dette, sitter vi igjen med et lavere flyttetall enn det som kan forklares av de strukturelle flyttefaktorene. Bostedsattraktiviteten er negativ (-0,8), men utgjør en liten del av summen av flyttefaktorene (-3,8). Hovedsakelig kan det lave nivået på flyttefaktorene forklares av ugunstige strukturelle forhold.

4.2.4 Oppsummering næringsattraktivitet, befolkning og bostedsattraktivitet

I figuren under oppsummeres analysen av både næringsutviklingen, flyttingen og bostedsattraktivitet i Sogn og Fjordane for den siste tiårsperioden. Vi får da fram et helhetlig bilde av utviklingen i Sogn og Fjordane i forhold til utviklingen nasjonalt. Venstre del av bildet illustrerer den relative arbeidsplassutviklingen, mens høyre del av bildet illustrerer befolkningsutviklingen slik vi viste til på forrige side.

Figur 46: Relativ utvikling i Sogn og Fjordane de ti siste årene, dvs. differanse mellom utviklingen i Sogn og Fjordane og i Norge. Tall for arbeidsplassvekst er i prosent av sysselsettingen i 2002, mens tall for befolkningsendringer og flytting er i prosent av befolkning samme år. Boksene nederst til venstre viser bedriftsattraktiviteten i basis-, de regionale – og besøksnæringene. Boksen nederst til høyre viser bostedsattraktiviteten.

I forhold til landet som helhet har både arbeidsplassveksten og befolkningsveksten vært lav i Sogn og Fjordane i den siste tiårsperioden. Arbeidsplassveksten, målt som vekst i antall arbeidsplasser som andel av sysselsettingen i begynnelsen av perioden, har vært 10,6 prosentpoeng lavere enn den tilsvarende andelen nasjonalt i samme periode. Hovedbidraget til denne relative arbeidsplassnedgangen kommer fra veksten (eller nedgangen, alt ettersom) i privat sektor. Privat sektor utgjør -9,0 av nedgangen på -10,6.

De strukturelle forholdene for vekst i privat sektor har vært dårlige. De står for -6,8 av de -9,0 poengene til det som utgjør bidraget fra privat sektor. De strukturelle forholdene er dårlig først og fremst på grunn av en negativ bransjeeffekt i basisnæringene og en negativ befolkningseffekt i besøksnæringene. Sogn og Fjordane har mange arbeidsplasser i tradisjonell industri, en næring som opplever generell nedgang på landsbasis. En negativ befolkningseffekt skyldes en relativ befolkningsnedgang. Etter å ha justert for de strukturelle faktorene, sitter vi igjen med bedriftsattraktiviteten, målt gjennom den bransjusterte veksten. Den er negativ for basisnæringene (-1,5) og nøytral (0,0) for de regionale næringene og besøksnæringene. Den lave arbeidsplassveksten har en negativ effekt på flyttetallet, men det har også de andre flyttefaktorene. De strukturelle flyttefaktorene forklarer mye av dette (-3,0 av -3,8). Vi sitter igjen med en svak negativ bostedsattraktivitet (-0,8).

Mange av boksene er rød eller rosa, og det betyr at verdien rangeres lavt blant alle fylkene i landet. Relativt til landet som helhet, har det dessverre vært en negativ utvikling både på næringsutviklingssiden og på befolkningsutviklingssiden i Sogn og Fjordane i den siste tiårsperioden.

5. NæringsNM

NæringsNM er utviklet for å måle hvordan næringslivet presterer i ulike områder i Norge. For å måle næringsutviklingen i en kommune, ser vi på fire mål: Nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse^v.

NæringsNM	Nyetableringer	<ol style="list-style-type: none"> 1. Etableringsfrekvens: Antall nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året 2. Bransjejustert etableringsfrekvens: Basert på etableringsfrekvens, justert for effekten av bransjestrukturen 3. Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte foretak
	Lønnsomhet	<ol style="list-style-type: none"> 4. Andel foretak med positivt resultat før skatt 5. Bransjejustert lønnsomhet: Andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for effekten av bransjestrukturen 6. Andel foretak med positiv egenkapital
	Vekst	<ol style="list-style-type: none"> 7. Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI) 8. Andel foretak med realvekst justert for effekten av bransjestrukturen 9. Andel foretak med vekst i verdiskaping
	Næringslivets størrelse	<ol style="list-style-type: none"> 10. Antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen

Nyetableringer i regioner og kommuner blir målt med tre indikatorer. Den første, etableringsfrekvens, måler antall nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende antall foretak i begynnelsen av året. Bransjejustert etableringsfrekvens er etableringsfrekvensen fratrukket virkningen av bransjestrukturen i regioner og kommuner. Denne indikatoren viser om regionen har få eller mange etableringer når vi tar hensyn til at etableringsfrekvensen varierer mye mellom ulike bransjer. Den tredje indikatoren er vekst i antall foretak. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av nedlagte foretak.

Lønnsomheten i regionenes næringsliv blir målt med tre indikatorer. Den første er andel foretak med positivt resultat før skatt. I tillegg har vi målt andel lønnsomme foretak justert for bransjestrukturen. Den tredje indikatoren er andel foretak med positiv egenkapital.

Vekst i regionene er målt med andel foretak med omsetningsvekst større enn prisstigningen. Også her har vi en andre indikator som justerer for bransjestruktur. Den tredje indikatoren er andel foretak med vekst i verdiskaping.

Indikatoren "næringslivets størrelse" er antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen.

For hver indikator rangeres regioner og kommuner. Rangeringsnumrene legges så sammen innenfor hver gruppe.

Til slutt summeres rangeringsnumrene for de fire indeksene nyetablering, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Den regionen og kommunen som har lavest sum, kommer ut som vinner av årets NæringsNM.

5.1 Nyetableringer

Etableringsfrekvensen er antall nyetablerte foretak som prosent av antall eksisterende foretak i begynnelsen av året.

Etableringsfrekvensen i Norge har vært ganske høy i hele perioden fra 2001 til 2006, før den begynte å synke. I denne perioden økte også antall foretak raskere enn veksten i økonomien. Det kan være flere årsaker til det. Kanskje ble det flere foretak som ble registrert, som tidligere var uregistrert. Kanskje ble det vanligere å splitte opp virksomheter i drifts- og eierselskap. En tredje årsak kan være at det kreves et registrert foretak for å opprette et domene på internett. Det kan synes som om etableringsfrekvensen og veksten i antall foretak nå er på et mer normalt nivå, og at økningen de siste to årene reflekterer at veksten i næringslivet er på vei opp.

Sogn og Fjordane har fulgt den samme utviklingen som landet, men etableringsfrekvensen har ligget langt under landsgjennomsnittet i alle årene i perioden. I 2012 var etableringsfrekvensen i Sogn og Fjordane 4,9 prosent, mot 7,1 prosent på landsbasis.

5.1.1 Etableringsfrekvens i fylkene

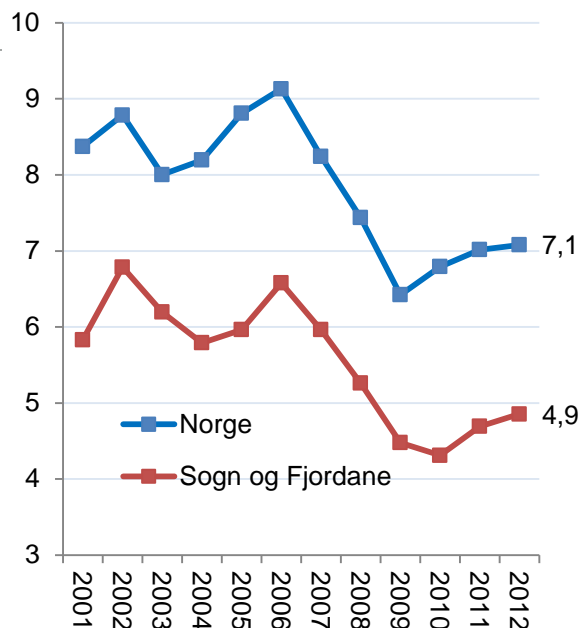
I figur 48 ser vi etableringsindeksen i alle fylkene, for 2012, og som gjennomsnitt for de ti siste årene.

Oslo har hatt høyest etableringsfrekvens, mens Sogn og Fjordane har lavest etableringsfrekvens både i 2012 og i snitt siste ti år.

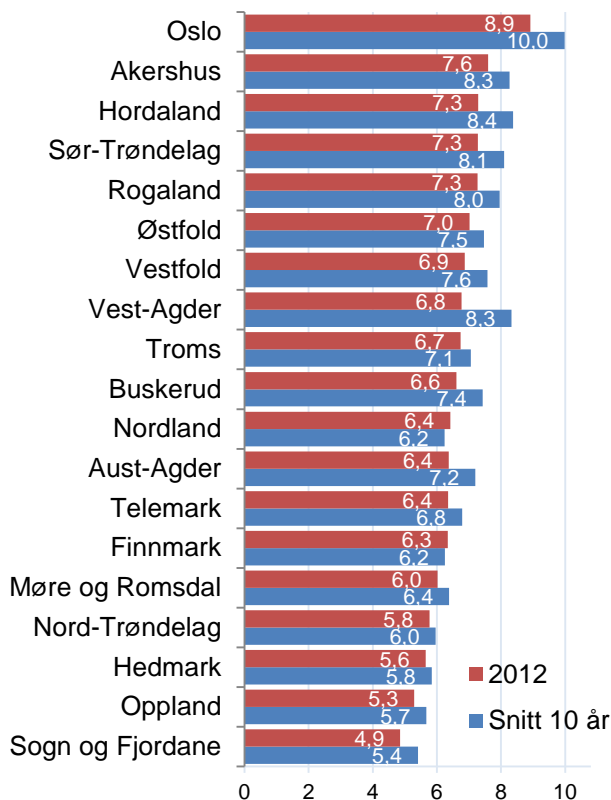
Sogn og Fjordane er rangert sist av fylkene i 2012, og for siste ti år. I snitt har etableringsfrekvensen vært 5,4 prosent de siste ti år.

Noe av forskjellen i etableringsfrekvensen mellom fylkene kan forklares av bransjestrukturen. Enkelte fylker har mange foretak i bransjer hvor det er mindre nyetablering og færre nedleggelse.

Det kan se ut til at vekst, og spesielt høy vekst i befolkningen, forårsaker høy etableringsfrekvens.

Figur 47: Etableringsfrekvensen i Norge og Sogn og Fjordane i perioden 2001-2012.

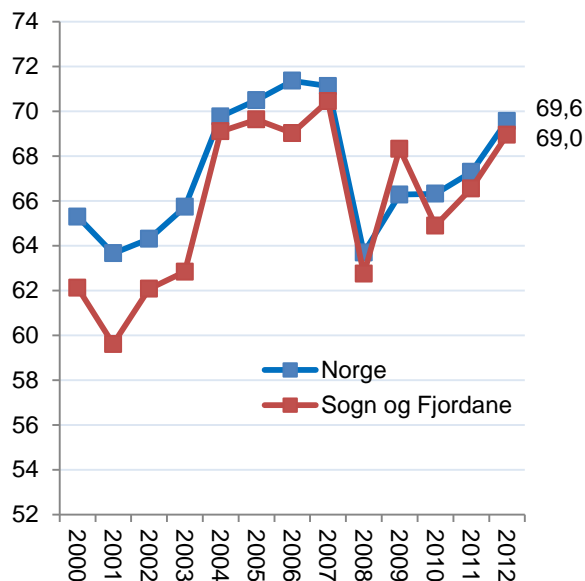
Figur 48: Etableringsfrekvensen i fylkene i 2012, og gjennomsnitt av etableringsfrekvensen for siste ti år.

5.2 Lønnsomhet

Lønnsomheten i næringslivet i fylkene måles som andel av foretakene med positivt resultat før skatt. Med denne metoden teller små og store foretak likt.

Lønnsomheten i norsk næringsliv var på topp i årene fra 2004 til 2007. I 2008 sank lønnsomheten brått, men har vært stigende i de tre siste årene, og nærmer seg det høye nivået i 2006/2007. I 2012 hadde 69,6 prosent av alle regnskapspliktige foretak et positivt resultat før skatt.

Sogn og Fjordane hadde bedre lønnsomhet enn landet ellers i 2009. I de tre siste årene har andelen lønnsomme foretak vært under landsgjennomsnittet, men avstanden i 2012 er ganske liten. 69,0 prosent av foretakene i Sogn og Fjordane hadde overskudd i 2012.

Figur 49: Prosentvis andel foretak med positivt resultat før skatt i Norge og Sogn og Fjordane i perioden 2000-2012.

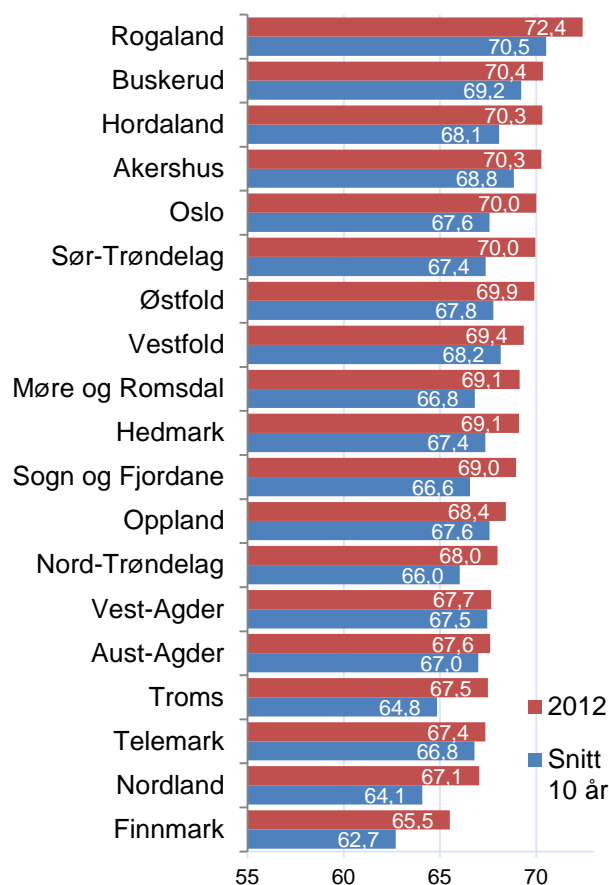
5.2.1 Andel lønnsomme foretak i fylkene

I figuren ved siden av ser vi hvordan andelen lønnsomme foretak varierer mellom fylkene i Norge.

Rogaland har den beste lønnsomheten, fulgt av Buskerud og Hordaland.

De fire nordligste fylkene har vesentlig bedre lønnsomhet i 2011 og 2012 i forhold til gjennomsnittet de siste ti årene.

Sogn og Fjordane er rangert litt under middels, som nummer 11 av 19 fylker i 2012. Rangeringen for lønnsomhet i næringslivet de siste ti årene er nummer 15.

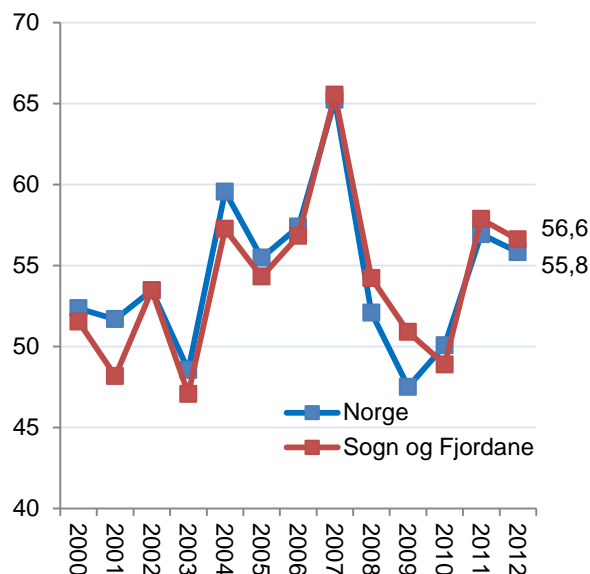

Figur 50: Prosentvis andel foretak med positivt resultat før skatt i fylkene i 2012 og i snitt siste ti år.

5.3 Vekst

Andel vekstforetak i Norge var rekordhøyt i 2007, da 65,2 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andel vekstforetak sank deretter dramatisk de to neste årene, og var på 47,5 prosent i 2009. Etter dette har andel vekstforetak tatt seg opp fram til 2012, da det ble en liten nedgang.

I Sogn og Fjordane har andel vekstforetak vært nokså lik landsgjennomsnittet i mange av årene i perioden 2000-2012, men de to siste årene har andel vekstforetak ligget over landsgjennomsnittet. I 2012 hadde 56,6 prosent av foretakene i Sogn og Fjordane omsetningsvekst høyere enn prisstigningen.

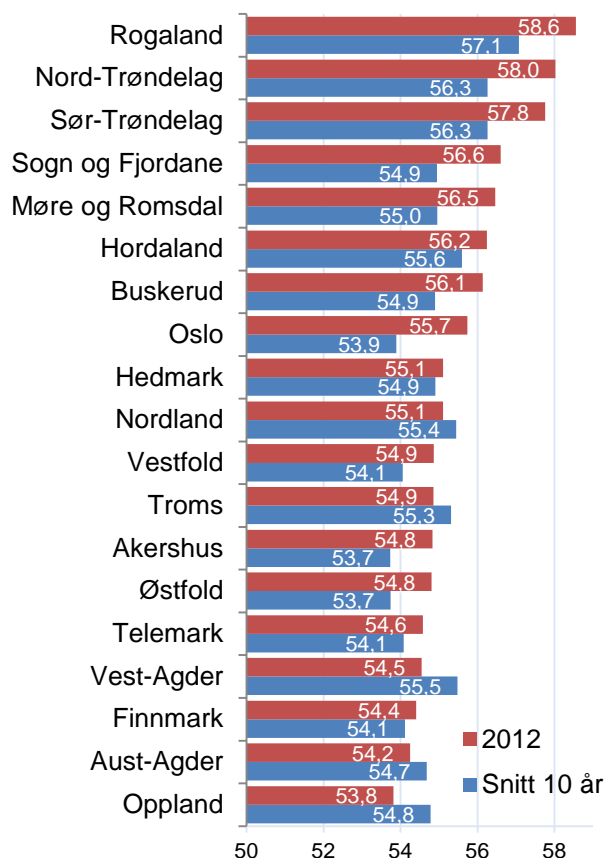

Figur 51: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i Sogn og Fjordane og Norge i perioden 2000-2012.

5.3.1 Andel vekstforetak i fylkene

Rogaland, Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag hadde en andel vekstforetak på over 57 prosent i 2012. I den siste tiårsperioden er det også de samme tre fylkene som har hatt høyest andel vekstforetak, med et snitt på over 56 prosent. Rekkfølgen er også den samme for andel vekstforetak de siste ti årene, som i 2012.

Sogn og Fjordane er rangert som nummer fire av fylkene for andel vekstforetak i 2012. I snitt for siste ti år er Sogn og Fjordane rangert på 9. plass.

Figur 52: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i fylkene i 2012 og i snitt for siste ti år.

5.4 NæringsNM for fylkene

NæringsNM er en rangering av kommuner, regioner og fylker basert på et sett med ti indikatorer for nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Formålet er å komme fram til et mål som forteller hvordan næringslivet samlet sett gjør det i en region. Telemarksforskning har utarbeidet NæringsNM for NHO de siste ni årene.

Figuren ved siden av viser plasseringen til Sogn og Fjordane i årene 2000-2012. Sogn og Fjordane hadde sin klart beste plassering i 2009, med en 3. plass. Året etter falt rangeringen helt ned til nest siste plass blant fylkene. De to siste årene har Sogn og Fjordane klatret i NæringsNM, og i 2012 er fylket rangert som nummer 11 av 19 fylker.

Figur 53: Rangeringen til Sogn og Fjordane i NæringsNM i perioden 2000-2012.

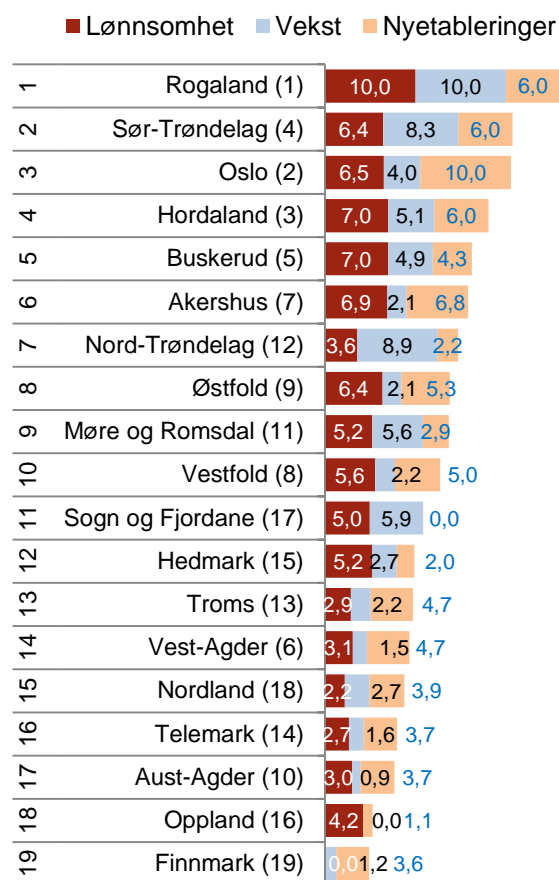
5.4.1 Fylkenes plassering

For å rangere fylkene bruker vi en enklere indeks basert på etableringsfrekvens, andel lønnsomme foretak og andel vekstforetak. Disse indikatorene er transformert til et tall mellom 0 og 10, der 0 er dårligste fylke og 10 er beste fylke.

Rogaland kom best ut av fylkene i 2012, foran Sør-Trøndelag og Oslo. Med Hordaland på fjerdeplass, er det fylkene med de største byene som gjorde det best. Rangeringen for siste ti år er nokså lik; med Rogaland på førsteplass, etterfulgt av Oslo, Hordaland og Sør-Trøndelag.

Sogn og Fjordane ble plassert så vidt under middels av fylkene i 2012, etter å ha gjort det middels for lønnsomhet og over middels for vekst. Lav etableringsfrekvens trekker imidlertid ned.

For den siste tiårsperioden er Sogn og Fjordane rangert ganske lavt, som nummer 17 av 19 fylker.

Figur 54: NæringsNM for fylkene basert på tall fra 2012. Tallene i parentes angir rangering for perioden 2003-2012.

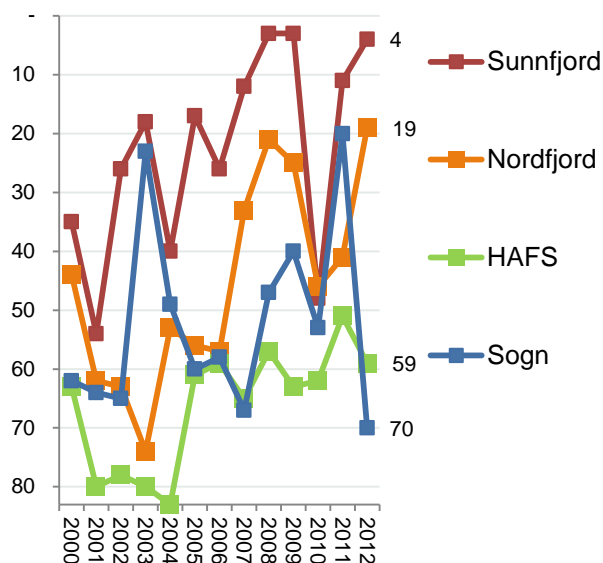
5.5 NæringsNM for regioner

Sunnfjord har gjort det svært bra i NæringsNM i mange år, og kom på fjerdeplass i 2012. Fra før har Sunnfjord to tredjeplasser: i 2008 og 2009.

Nordfjord har hatt varierende resultater, men fikk sin beste plassering noensinne i 2012, med en 19. plass.

HAFS hadde svært svake resultat i perioden 2001 til 2004, da de var blant de dårligste regionene i landet. I 2012 kom HAFS på plass nummer 59.

Sogn har gått en del opp og ned, og var forholdsvis høyt oppe i 2011, men i 2012 falt Sogn helt ned på 70. plass, som er den svakeste plasseringen noensinne.

Figur 55: Rangeringen til regionene i Sogn og Fjordane i NæringsNM i perioden 2000-2012.

5.5.1 Regionene på Vestlandet

Regionenes plassering i NæringsNM er basert på et sett med ti indikatorer for nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse.

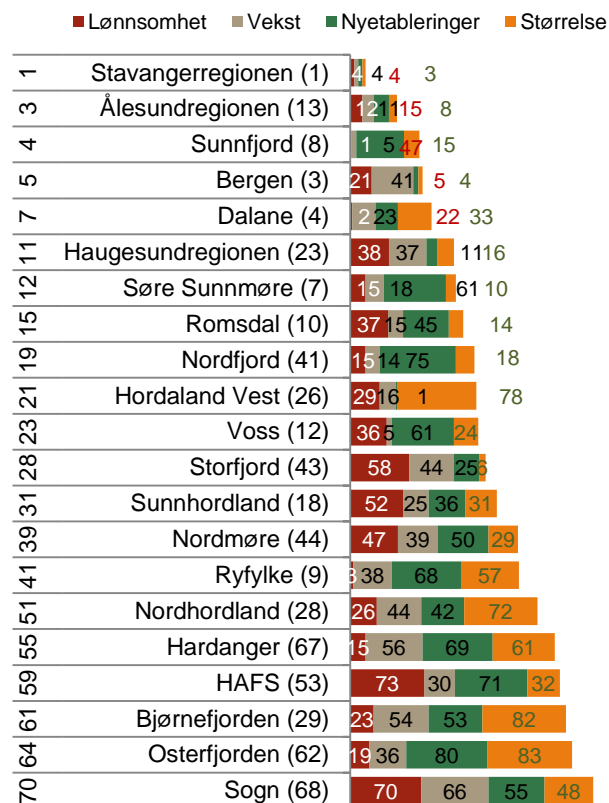
Det er regionene på Vestlandet som gjør det sterkest i NæringsNM, og Stavangerregionen er på topp for både 2012 og siste ti år.

Sunnfjord ble best av alle regionene for lønnsomhet i 2012, og kom som nevnt på en fjerdeplass samlet.

Nordfjord gjorde det bra for tre av indikatorene, men tapte mye på at etableringsaktiviteten var lav i 2012.

HAFS gjorde det bra for vekstandel, men hadde svak lønnsomhet og få nyetableringer.

Sogn hadde under middels rangering for alle de fire indikatorene i 2012, og ble sist av regionene på Vestlandet.

Figur 56: NæringsNM for regionene på Vestlandet. Rangering blant landets 83 regioner i 2012 til venstre, og rangering siste ti år i parentes. Rangering for de fire indeksene vises i figuren.

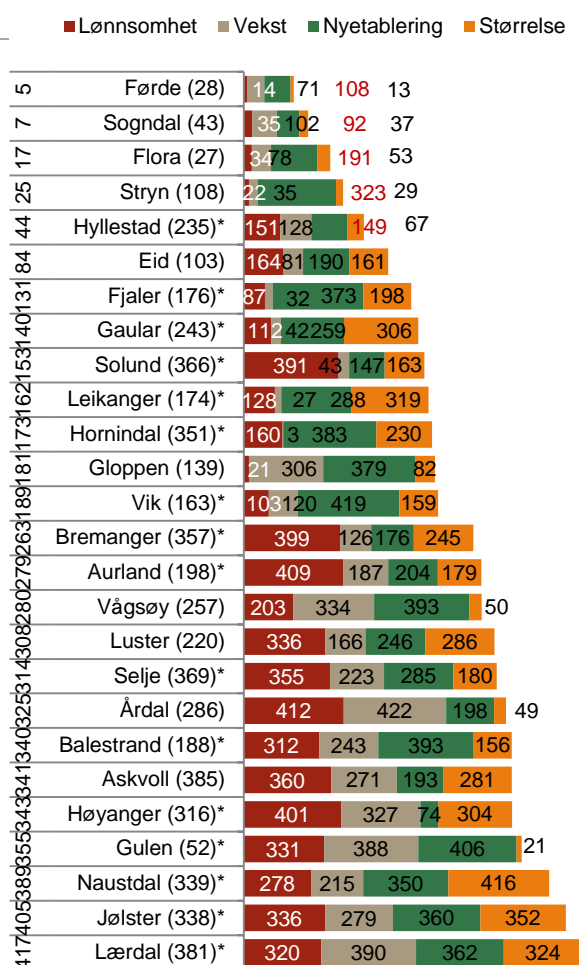
5.6 NæringsNM for kommuner

Førde er beste kommune i årets NæringsNM i Sogn og Fjordane og ble nummer fem av samtlige kommuner i landet. Sogndal gjorde det også svært bra på en syvendeplass. Sogn og Fjordane fikk dermed to kommuner med blant de ti beste i 2012. Andre kommuner med gode resultat var Flora på en 17. plass, Stryn på 25. plass og Hyllestad på en 44. plass.

Førde, Sogndal og Flora er kommuner som har gjort det bra også når vi ser på de ti siste årene i sammenheng.

Halvparten av kommunene ble rangert over middels i 2012, mens halvparten kom under middels.

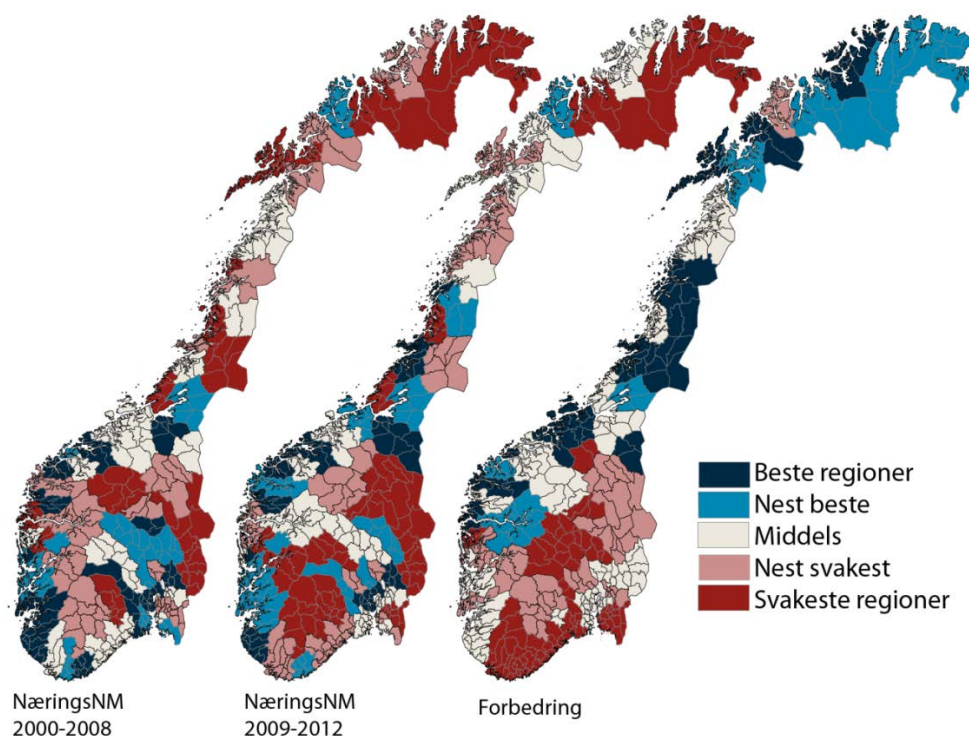
Lærdal og Jølster kom sist, og er rangert som nummer 417 og 405.

Figur 57: Kommunene i Sogn og Fjordane resultat i NæringsNM. Alle tall er rangeringer blant landets 428 kommuner, til venstre rangering for NæringsNM siste år, i parentes siste ti år. I figuren vises rangeringer for hver av de fire indeksene.

5.6.1 NæringsNM før og etter finanskrisen

Finanskrisen som startet i 2008, representerer et veiskille i den regionale utviklingen i Norge og har påvirket næringsutviklingen ulikt i de forskjellige regionene.

Figur 58: Kart som viser regionenes sammenlagte resultat i NæringsNM i perioden 2000-2008 til venstre, sammenlagte resultater fra perioden 2009-2012 i midten, og regionenes forbedring i siste periode til høyre.

I kartene over har vi vist hvordan regionene gjorde det i NæringsNM. Kartet til venstre viser perioden 2000 - 2008. I midten ser vi hvordan regionene presterte i NæringsNM i perioden 2009-2012, det vil si etter finanskrisen.

Forskjellen mellom disse to periodene blir ganske tydelig i det siste kartet, der vi har illustrert regionenes endring i rangering i NæringsNM i disse to periodene. Ingen regioner i de åtte fylkene på Østlandet eller de to Agderfylkene har hatt fremgang i NæringsNM. Samtidig er de fleste av regionene med sterk tilbakegang lokalisert på Østlandet eller i Agder.

Samtlige regioner som har hatt forbedring i NæringsNM er lokalisert på Nord-Vestlandet, Trøndelag eller Nord-Norge. Rogaland og ytre deler av Hordaland framstår som uendret, ettersom de var blant de beste regionene også før finanskrisen, og dermed har det ikke vært rom for forbedring.

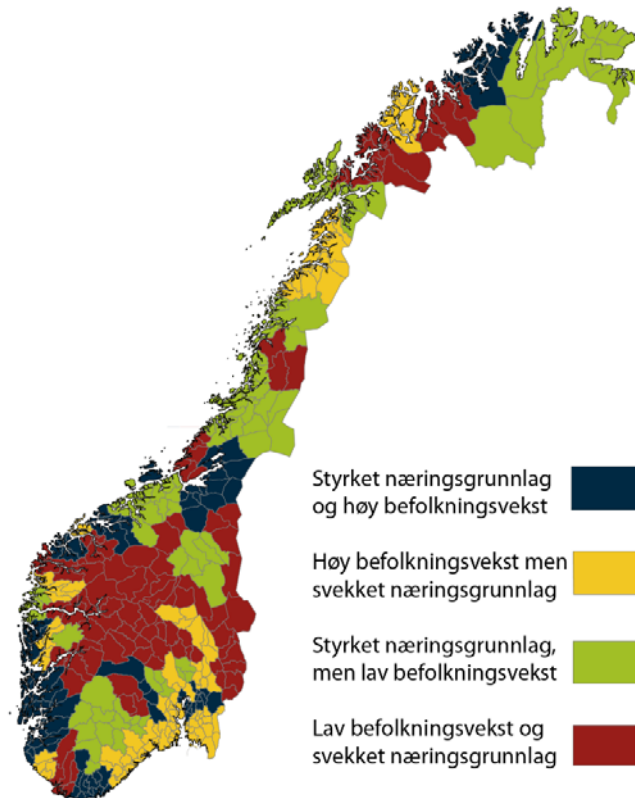
Finanskrisen ser dermed ut til å ha rammet næringslivet på Østlandet og Agder hardere enn i resten av landet. Eksportrettet industri har hatt vanskelige kår etter finanskrisen, for eksempel i sektorer som bildeler og papir, og det har gitt negative impulser på mange industristeder på Østlandet. Noen av de mest sentrale regionene på Østlandet, som Romerike, Akershus Vest, Drammensregionen og Kongsberg har likevel fremdeles et sterkt næringsliv. Akershus Vest og Kongsberg er regioner med mye olje- og gassrelatert virksomhet.

Vestlandet har mer olje- og gassrelatert virksomhet som har dratt nytte av stadig høyere investeringsnivå på sokkelen, mens Nord-Norge har fått positive impulser fra høy produksjon og gode priser på fisk, samt økende aktivitet innenfor olje- og gassutvinning.

I Sogn og Fjordane har spesielt Nordfjord og HAFS forbedret seg etter finanskrisa. Sogn har litt forbedring til tross for svakt resultat i 2012.

5.7 Næringsdrevet eller befolkningsdrevet vekst?

Regionenes næringsstetthet, som er målt som antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av befolkning, har utviklet seg forskjellig. Noen regioner får økt næringsstetthet ved at næringslivet har en høyere vekst enn befolkningen, og får etter hvert styrket sitt næringsgrunnlag. De mest vellykkede av disse regionene har også høyere befolkningsvekst enn gjennomsnittet, samtidig som de har fått styrket næringsgrunnlaget. I andre regioner øker folketallet raskere enn antall arbeidsplasser i næringslivet, og disse har da fått et svekket næringsgrunnlag. Mest sårbare er regioner som kombinerer svak befolkningsvekst med svekket næringsgrunnlag.

Figur 59: Regionene i Norge, fordelt etter om de har over eller under gjennomsnittlig befolkningsvekst (median av regionene), og om de har økt eller svekket næringsgrunnlag, målt som endring av næringsstetthet fra 2000 til 2012.

Mange regioner på Vestlandet og i Trøndelag har siden 2000 fått styrket næringsgrunnlag samtidig som befolkningsveksten har vært over middels av regionene. De indre strøkene på Vestlandet har imidlertid både svak befolkningsutvikling og svekket næringsgrunnlag.

På Østlandet har regioner som Nedre Romerike, Follo og Akershus Vest fått økt næringsstetthet sammen med høy befolkningsvekst, men den økte næringsstettheten har skjedd på bekostning av næringsstettheten i Oslo.

Mange regioner på Østlandet har høy befolkningsvekst, men har etter hvert stadig lavere næringsstetthet. Dermed har sysselsettingsandelen falt. Kongsberg/Numedal har imidlertid oppnådd kombinasjonen av høy befolkningsvekst med styrket næringsgrunnlag.

Mange regioner i Nord-Norge har lav befolkningsvekst, men også samtidig et styrket næringsgrunnlag. Alle regionene i Finnmark har fått styrket sitt næringsgrunnlag etter 2000.

6. Innovasjon

Innovasjon er et sentralt begrep for å forklare global vekst. Nye produkter og forbedrede prosesser skaper økonomisk vekst. Det er derfor interessant å forsøke å måle regionale variasjoner i næringslivets innovasjon. Kan slike forskjeller være med på å forklare hvorfor regionene har ulik næringsutvikling?

Statistisk Sentralbyrå gjennomfører regelmessig en spørreundersøkelse om innovasjon i næringslivet, som vi har fått tilgang til. Siste utgave av denne undersøkelsen ble gjennomført i 2010 og omfattet 6 595 foretak. Mange av disse hadde virksomhet i flere bransjer og kommuner, og hadde til sammen 10 870 bedrifter. Undersøkelsen har en rekke spørsmål om FoU, innovasjon og samarbeid. Vi har konsentrert oss om spørsmål som går direkte på om bedriftene faktisk har gjennomført innovasjoner.

Tabell 16: Spørsmål fra innovasjonsundersøkelsen fra 2010 som er brukt i innovasjonsmålingen.

	Tekst: Verdi lik 1 hvis...	Kort navn	Vekt
Produkt-innovasjon	foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede varer i perioden 2008-2010	Vare	2
	foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede tjenester i perioden 2008-2010	Tjeneste	2
	foretaket hadde produktinnovasjoner nye for markedet i perioden 2008-2010	Nytt for markedet	4
	foretaket hadde produktinnovasjoner nye for verdensmarkedet i perioden 2008-2010	Nytt i verden	4
Prosess-innovasjon	foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for produksjon eller fremstilling av varer og tjenester i 2008-2010	Metode	2
	foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for lagring, levering eller distribusjon av varer og tjenester i 2008-2010	Distribusjon	1
	foretaket har introdusert nye eller vesentlig støttefunksjoner, som systemer for vedlikehold, innkjøp, regnskap eller IT i 2008-2010	Støttefunksjon	1
Markeds-innovasjon	foretaket i 2008-2010 introduserte markedsinnovasjoner i form av: vesentlige endringer i design (utseende/utforming) av en vare eller tjeneste	Design	1
	foretaket i 2008-2010 introduserte markedsinnovasjoner i form av: nye media eller nye måter for promotering av produktet	Media	1
	foretaket i 2008-2010 introduserte markedsinnovasjoner i form av: nye måter for produkt plassering eller salgskanaler	Markedskanal	0,5
	foretaket i 2008-2010 introduserte markedsinnovasjoner i form av: nye metoder for prising	Prising	0,5

I tabellen over ser vi de spørsmålene som danner grunnlag for indikatorer for innovasjon i regioner og fylker. De er samlet i tre typer av innovasjon: Produktinnovasjon, prosessinnovasjon og markedsinnovasjon. Det er også definert vekt for hvert av spørsmålene, som vi bruker når vi skal lage en samlet indeks for innovasjon. Vektingen er skjønnsmessig, og baserer seg på at noen av spørsmålene intuitivt virker å være viktigere enn andre. Spørsmål om produktinnovasjoner er nye for markedet og om produktinnovasjonene er nye for verdensmarkedet er tillagt størst vekt. Spørsmål om nye måter for produkt plassering eller nye metoder for prising er gitt lavest vekt.

6.1 Innovasjonsfrekvens

Den enkleste og mest direkte metoden å måle regional innovasjon på er å se på andelen, eller frekvensen, av bedrifter som oppgir å ha gjennomført innovasjoner av de 11 ulike typene, basert på de 11 spørsmålene i tabellen på forrige side.

Tabell 17: Andel av bedriftene som oppgir ulike typer av innovasjon i 2010. N = antall bedrifter som har svart på undersøkelsen

Rang	Fylke	N	Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt verden	Metode	Distribusjon	Støtte-funksjon	Design	Media	Markeds-kanal	Prising	Innovasjons-grad
1	Sør-Trøndelag	697	17,8	11,3	20,8	8,6	12,8	3,7	7,7	14,3	14,5	10,3	7,0	264,8
2	Nord-Trøndelag	258	15,9	13,6	18,2	4,3	14,7	4,7	9,7	17,8	14,7	17,1	12,0	257,6
3	Oslo	1683	15,3	13,8	20,1	7,4	9,2	5,9	9,3	14,9	15,4	11,0	9,0	257,3
4	Vestfold	452	20,1	8,2	20,4	6,9	9,1	4,0	7,1	15,0	16,6	9,5	6,9	249,6
5	Telemark	349	16,6	10,9	18,1	6,6	17,8	7,4	10,0	11,5	12,6	7,2	5,2	248,3
6	Sogn og Fjordane	280	12,1	12,9	13,6	5,0	19,6	7,9	13,2	18,2	17,5	13,6	5,0	247,9
7	Møre og Romsdal	690	18,6	8,1	20,0	7,1	12,3	5,4	9,1	12,6	13,2	9,1	6,8	247,2
8	Hordaland	1032	16,3	11,3	18,0	7,5	10,7	4,9	9,8	14,2	14,0	10,6	8,2	245,1
9	Buskerud	527	17,5	8,9	18,0	8,3	13,1	5,5	9,3	12,0	14,0	6,8	6,3	243,7
10	Troms	324	12,3	14,2	19,4	5,6	12,7	7,4	9,6	11,4	15,4	10,8	9,3	243,7
11	Akershus	934	17,5	10,4	18,8	7,4	9,0	5,2	8,7	13,5	15,4	9,1	6,7	242,8
12	Østfold	509	18,5	8,1	18,1	5,5	12,2	4,3	7,3	14,7	14,7	10,6	7,3	236,4
13	Oppland	342	14,0	8,8	17,3	5,0	13,7	4,1	9,9	14,6	14,0	10,8	9,1	229,2
14	Aust-Agder	220	18,2	5,5	17,3	7,3	15,5	1,4	6,4	13,6	10,5	7,3	3,2	227,0
15	Rogaland	1110	14,5	8,8	15,8	7,1	10,2	3,7	10,3	11,4	11,2	8,3	5,9	213,6
16	Nordland	530	10,2	9,4	14,5	4,2	10,9	5,5	10,9	9,2	11,9	8,3	6,0	189,8
17	Vest-Agder	391	11,5	7,9	12,0	5,6	12,8	4,9	7,4	10,5	9,5	7,4	6,4	184,7
18	Hedmark	393	13,2	7,4	13,2	1,0	10,7	2,3	6,1	11,5	12,0	6,9	6,1	169,3
19	Finnmark	149	8,1	8,7	14,8	3,4	9,4	8,7	4,7	5,4	10,7	4,7	2,0	163,1

I tabellen over ser vi hvordan andelen av innovative bedrifter varierer mellom fylker, for de 11 ulike innovasjonstypene. Vi ser også resultatet av en samlet indeks for innovasjon til slutt, der vi har brukt vektene fra tabellen på forrige side.

Målt på denne måten er det Sør-Trøndelag som har høyest andel innovative foretak, fulgt av Nord-Trøndelag, Oslo og Vestfold. Finnmark, Hedmark og Vest-Agder har lavest andel innovative bedrifter.

Sogn og Fjordane kommer godt ut av denne målingen samlet sett, og er på sjetteplass av fylkene. Sogn og Fjordane har forholdsvis høy andel av bedrifter med prosessinnovasjon og design, men små andeler av bedrifter med nye varer, og få som har produktinnovasjoner som er nye for markedet.

6.1.1 Innovasjonsfrekvens – enbedriftsforetak og flerbedriftsforetak

Et kompliserende forhold er at vi har en del foretak som har bedrifter i flere kommuner. Store industriforetak som f.eks. Hydro, Orkla og Statoil har virksomhet i en rekke kommuner. I tallene på forrige side har vi regnet hver enkelt bedrift i slike flerbedriftsforetak som innovative dersom foretaket har oppgitt å ha innovasjon. Spørsmålet er om ikke statistikken over innovasjon i enbedriftsforetakene er et bedre mål på regional innovasjon, enn statistikk som tar med avdelinger av større foretak. Hvis vi tar ut en tabell som på forrige side, men bare med enbedriftsforetak får vi følgende tall:

Tabell 18: Andel av enbedriftsforetakene som oppgir ulike typer av innovasjon i 2010.

Rang	Fylke	N	Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt verden	Metode	Distribusjon	Støtte-funksjon	Design	Media	Markeds-kanal	Prising	Innovasjons grad
1	Møre og Romsdal	329	22,2	7,0	22,5	7,6	15,2	4,3	7,3	14,0	12,5	7,3	5,5	267,5
2	Sør-Trøndelag	311	17,7	9,6	22,8	9,0	13,5	2,9	5,8	13,5	12,9	9,0	5,8	265,0
3	Hordaland	484	18,4	8,5	19,6	9,1	10,7	4,1	9,7	13,2	11,8	10,5	8,9	251,9
4	Oslo	990	13,1	13,3	20,2	7,4	6,9	5,1	8,3	13,7	14,2	11,4	9,8	242,6
5	Akershus	496	18,1	7,9	19,6	9,3	7,9	3,6	7,3	12,1	12,5	8,9	6,5	238,3
6	Buskerud	284	19,0	5,6	18,0	9,5	10,9	3,2	3,9	12,0	13,0	8,5	7,4	232,9
7	Vestfold	253	19,8	6,7	18,6	7,1	8,7	2,4	6,3	13,8	12,6	8,7	7,9	230,4
8	Aust-Agder	129	19,4	4,7	17,8	7,8	10,9	0,8	2,3	14,7	10,1	7,8	3,1	220,2
9	Oppland	182	14,8	5,5	15,4	6,6	11,0	2,2	6,6	10,4	12,1	6,6	7,7	199,5
10	Sogn og Fjordane	124	11,3	8,1	15,3	3,2	13,7	1,6	5,6	13,7	16,1	7,3	8,1	198,8
11	Nord-Trøndelag	129	16,3	5,4	14,7	3,1	14,0	3,1	4,7	12,4	11,6	8,5	9,3	195,7
12	Telemark	177	14,1	7,9	13,6	5,1	11,9	4,0	6,2	10,2	11,3	7,9	6,8	191,5
13	Østfold	260	16,5	4,6	15,4	5,0	9,2	1,9	3,8	10,4	11,5	8,1	6,5	187,7
14	Rogaland	538	14,1	6,1	14,5	6,1	8,9	2,2	6,5	11,0	8,6	5,9	4,8	185,5
15	Vest-Agder	181	11,6	6,1	10,5	5,5	11,0	3,3	4,4	13,3	9,9	5,5	6,1	171,5
16	Nordland	209	11,5	8,1	12,4	2,9	10,5	1,9	7,7	10,5	10,5	10,0	4,8	170,1
17	Troms	147	10,9	8,8	13,6	4,1	8,8	3,4	4,8	8,2	8,2	6,8	5,4	166,7
18	Hedmark	159	8,8	5,7	10,7	0,6	8,2	1,3	3,8	8,8	10,1	6,3	5,7	129,2
19	Finnmark	73	4,1	2,7	6,8	0,0	5,5	1,4	2,7	5,5	4,1	4,1	2,7	74,7
	<i>Norge</i>	<i>5455</i>	<i>15,6</i>	<i>8,1</i>	<i>17,5</i>	<i>6,8</i>	<i>9,9</i>	<i>3,3</i>	<i>6,5</i>	<i>12,2</i>	<i>11,9</i>	<i>8,6</i>	<i>7,0</i>	<i>207,4</i>

Når vi bare måler innovasjonsgraden i foretak som bare har virksomhet på ett sted, får vi en litt annen rangering enn vi fikk når vi tok med flerbedriftsforetakene. Nå er det Møre og Romsdal som har høyest innovasjonsgrad, foran Sør-Trøndelag og Hordaland. Finnmark, Hedmark og Troms kommer nederst.

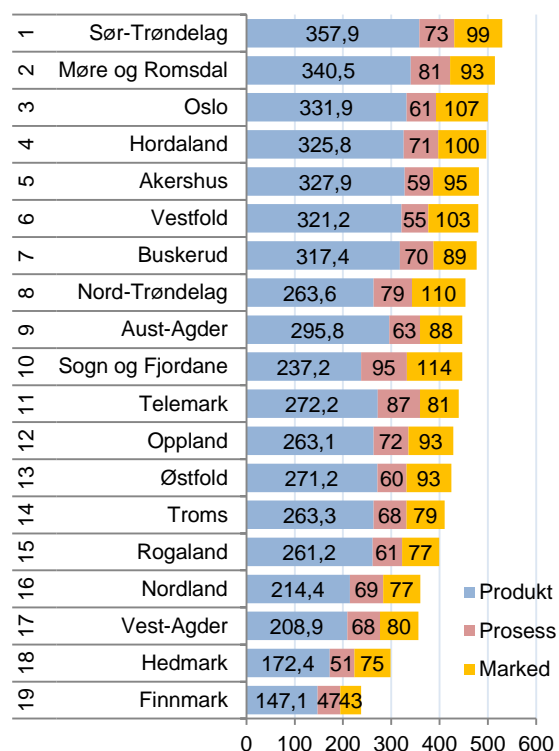
Sogn og Fjordane er nå nummer 10 av fylkene, og har dermed falt fire plasser fra rangeringen fra forrige side. Det betyr at det er en høy andel av innovative bedrifter i flerbedriftsforetak i Sogn og Fjordane, men middels andel innovative foretak av de som er lokale.

6.1.2 Innovasjonsgrad fylker

Hvis vi skal foreta en rangering av fylkene når det gjelder andeler innovative foretak, kan vi kombinere resultatene fra de to tabellene vi har vist i de foregående sidene. Vi får da en rangering som vist i figuren til høyre. Sør-Trøndelag har den høyeste innovasjonsgraden, fulgt av Møre og Romsdal og Oslo.

Figuren illustrerer også at det er liten forskjell mellom fylkene, bortsett fra Finnmark og Hedmark som har en del lavere frekvens av innovative foretak. Når det er lite som skiller fylkene, vil rangeringen bli ganske sterkt påvirket av valg av indikatorer.

Sogn og Fjordane kommer ut helt midt på treet, som nummer 10 av 19 fylker.

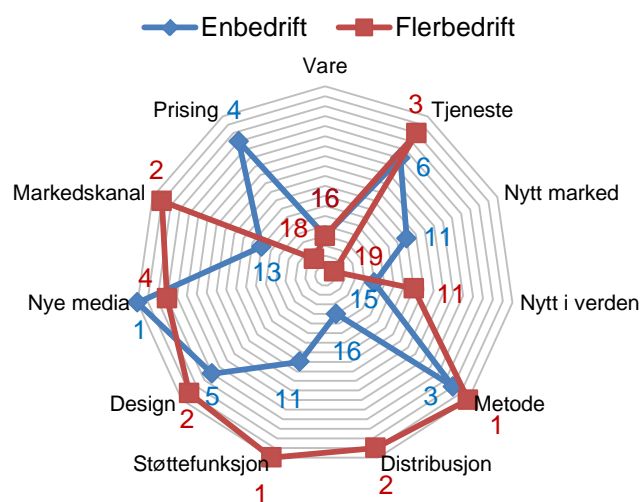

Figur 60: Innovasjonsgrad i fylkene i 2010.

I figur 61 kan vi se hvor Sogn og Fjordane skårer godt og dårlig for de 11 innovasjonstypene, for henholdsvis de lokale enbedriftsforetakene, og for sine avdelinger av større foretak med virksomhet flere steder.

Bedriftene i Sogn og Fjordane har en høy andel av bedrifter som har introdusert nye tjenester, men få med nye varer. Det er også liten andel som har nye varer og tjenester som er nye på markedet, eller nye på verdensmarkedet.

Det er vært mange som har innført prosessinnovasjoner. Av bedriftene i flerbedriftsforetakene er det svært mange som har innovasjoner i form av nye prosesser, nye metoder for distribusjon, støttefunksjoner, design, bruk av nye media for markedsføring og nye markedskanaler.

Figur 61: Rangering blant alle de 19 fylkene for Sogn og Fjordane for de ulike innovasjonstypene i 2010.

6.1.3 Innovasjonsgrad i regionene

Andelen innovative bedrifter varierer ikke så mye mellom fylker, men variasjonene er sterkere mellom regioner. For regionene har vi i tillegg til frekvensen av innovative bedrifter i undersøkelsen også regnet ut hvor stor andel de innovative bedriftene utgjør av samlet sysselsetting. Resultatene av denne utregningen er vist i siste kolonne i tabellen under. Noen regioner er slått sammen på grunn av lavt antall bedrifter som er med i undersøkelsen, slik at det er 80 regioner som er rangert.

Tabell 19: Andel innovative bedrifter for de ulike innovasjonstypene, blant regionene på Vestlandet og Agder i 2010. Samlet rang for frekvens, og rang for andel av samlet sysselsetting innen innovative bedrifter helt til høyre.

Rang	Region	Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt i verden	Metode	Distribusjon	Støttefunk.	Design	Nye media	Markeds-kanal	Prising	Rang frekvens	Rang veid syss
4	Storfjord	50,0	12,4	50,8	11,6	27,5	3,1	14,7	41,5	17,8	6,2	9,3	3	7
7	Sogn	21,9	13,6	24,7	13,3	31,6	8,9	17,5	24,9	15,5	19,2	9,4	17	5
8	Nordhordland/Osterfjorden	39,6	4,4	32,4	16,4	28,4	6,2	12,0	28,9	20,0	16,0	9,3	5	12
9	Nordfjord	28,3	17,0	31,2	6,2	35,7	4,5	12,5	34,6	36,3	21,0	9,6	4	17
12	Romsdal	31,5	10,4	34,1	13,8	28,1	8,9	8,1	23,4	23,7	13,6	14,6	7	19
13	Nordmøre	25,7	14,1	27,6	11,5	19,9	9,6	19,9	15,4	16,0	12,2	6,4	25	6
16	Bergen	22,5	19,5	27,7	11,8	13,1	7,7	16,3	21,2	22,1	17,6	13,9	21	14
17	Bjørnefjorden	53,8	0,0	27,9	14,0	27,9	5,3	0,0	22,6	5,3	14,0	14,0	13	22
23	Stavangerregionen	20,4	13,7	23,1	10,9	13,8	5,0	13,7	16,9	16,4	10,4	7,9	44	8
26	Mandalsregionen	28,4	14,2	20,1	18,3	28,4	8,2	7,8	16,4	20,6	16,0	4,1	20	32
31	Søre Sunnmøre	28,2	11,3	29,8	10,0	14,8	2,6	12,8	12,3	17,3	12,6	8,8	32	28
33	Ålesundregionen	26,8	9,8	27,8	10,5	15,9	9,5	11,6	19,1	19,6	13,8	8,5	30	38
35	Hordaland Vest	27,5	11,1	25,7	14,5	9,8	1,7	9,6	14,5	12,9	11,3	6,5	40	27
36	Haugesundregionen	16,1	7,2	19,3	9,0	12,6	5,4	11,2	14,8	13,0	13,0	9,0	61	11
37	Arendalregionen	23,3	9,5	24,3	11,2	21,8	2,5	9,6	17,5	15,6	10,5	5,4	37	33
38	HAFS	11,7	26,9	23,4	5,8	24,2	15,2	21,1	15,2	21,1	18,4	11,7	31	54
41	Sunnhordland	27,0	6,3	22,5	11,7	18,0	9,0	15,3	18,9	9,0	8,1	8,1	41	44
46	Kristiansandregionen	17,0	9,2	16,6	6,1	15,5	6,4	8,1	14,9	13,4	8,3	8,6	68	21
51	Voss	18,4	12,8	23,9	0,0	27,5	0,0	5,5	31,2	25,7	14,6	12,8	39	71
57	Hardanger	12,9	10,4	23,3	5,2	23,3	5,2	13,0	5,2	15,5	10,3	12,9	55	51
59	Lister	13,0	10,3	15,6	7,7	20,6	2,6	15,3	15,6	7,6	15,3	10,2	62	56
64	Dalane	35,0	8,5	19,8	0,0	15,2	0,0	13,6	15,6	7,0	9,0	7,0	59	62
72	Ryfylke	18,0	2,6	10,3	2,6	23,1	0,0	22,4	5,1	9,0	14,7	2,6	74	52
73	Sunnfjord	6,5	13,0	8,5	1,1	13,0	6,5	11,9	18,2	22,1	9,8	7,3	75	60

Storfjord er rangert høyest av regionene på Vestlandet, og som nummer fire av alle regioner i landet.

Sogn har nest høyest rang når det gjelder andel innovative foretak blant regionene i denne landsdelen, og er nummer sju av alle de 80 regionene som er brukt her. Når vi veier mot sysselsettingen i bedriftene er Sogn best av regionene på Vestlandet.

Nordfjord er også høyt rangert som nummer ni i landet. Nordfjord har spesielt høy andel av bedrifter med nye produksjonsmetoder.

HAFS er rangert som nummer 38, og er således noe over middels av regionene. HAFS har spesielt mange bedrifter som har introdusert nye tjenester.

Sunnfjord er rangert helt sist av regionene på Vestlandet. Sunnfjord gjør det svært bra på andre indikatorer, som f eks NæringsNM, men har altså tilsynelatende liten innovasjon i næringslivet.

6.2 Innovasjonsklima

Andelen av innovative foretak varierer ganske sterkt mellom ulike bransjer. I en bransje som produksjon av datamaskiner og elektroniske produkter oppgir over 65 prosent av foretakene at de har introdusert nye produkter på markedet, mens i andre bransjer er andelen null. Samtidig øker sannsynligheten for at bedriften er innovativ med størrelsen til bedriften. Dermed vil en region som har mange bedrifter i bransjer med høy innovasjonsgrad naturlig få en høyere andel innovative bedrifter, mens regioner med mange bedrifter i bransjer med lav andel innovative bedrifter vil sannsynligvis få lave andeler med innovative bedrifter. Vi kan måle andelen innovative bedrifter i regionene, der vi samtidig korrigerer for ulikheter i bransjestruktur og fordeling mellom små og store bedrifter. Da får vi et uttrykk for om regionen har høy eller lav andel innovative foretak gitt sin bransje- og størrelsesstruktur. Vi kaller dette for *innovasjonsklima*^{vi}. Vi konsentrerer oss om enbedriftsforetakene i denne analysen. Resultatene av denne analysen er gitt i tabellen under.

Tabell 20: Innovasjonsklima, målt som sannsynlighet for at en bedrift er innovativ gitt bransje og størrelse. Oslo er referansefylke, og har derfor verdien 0 for alle indikatorene. Tallene måler sannsynligheten for innovasjon i forhold til Oslo.

Rang	Fylke	Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt i verden	Metode	Distribusjon	Støttefunk.	Design	Nye media	Markedskanal	Prising	Indekstall
1	Møre og Romsdal	0,3	0,3	0,3	0,1	0,7	0,2	0,4	0,1	0,1	-0,2	-0,3	4,8
2	Hordaland	0,2	0,2	0,1	0,3	0,4	0,2	0,7	0,1	0,0	0,2	0,3	4,7
3	Sør-Trøndelag	0,2	0,2	0,3	0,3	0,7	-0,3	0,0	0,1	0,1	-0,1	-0,4	4,5
4	Buskerud	0,2	-0,1	0,0	0,3	0,4	0,1	-0,2	0,1	0,1	0,0	0,1	2,9
5	Akershus	0,2	-0,2	0,0	0,2	0,2	-0,2	0,1	0,0	-0,1	-0,1	-0,2	0,9
6	Oppland	0,0	0,0	0,0	0,2	0,4	-0,3	0,4	-0,1	0,0	-0,4	0,0	0,9
7	Sogn og Fjordane	-0,3	0,5	0,0	-0,6	0,7	-0,6	0,3	0,3	0,4	-0,2	0,2	0,2
8	Oslo	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
9	Nordland	-0,2	0,6	-0,1	-0,5	0,3	-0,4	0,7	0,1	0,0	0,2	-0,3	-0,7
10	Telemark	-0,2	0,3	-0,4	-0,4	0,5	0,3	0,2	-0,1	0,0	0,0	0,0	-1,6
11	Rogaland	0,0	-0,2	-0,2	-0,2	0,2	-0,3	0,3	0,1	-0,3	-0,3	-0,3	-2,2
12	Troms	-0,2	0,3	-0,2	-0,2	0,1	0,1	-0,1	-0,3	-0,3	-0,2	-0,3	-2,3
13	Vestfold	0,0	0,0	-0,2	-0,3	0,0	-0,4	0,2	0,1	0,0	-0,1	0,1	-2,3
14	Nord-Trøndelag	0,0	0,1	-0,2	-0,9	0,6	0,2	0,0	0,2	0,1	0,1	0,4	-2,4
15	Aust-Agder	0,2	-0,4	0,0	0,1	0,3	-1,4	-0,9	0,1	-0,2	-0,2	-1,0	-2,7
16	Vest-Agder	-0,3	0,1	-0,5	-0,2	0,3	0,1	-0,1	0,2	-0,2	-0,4	-0,1	-2,7
17	Østfold	0,0	-0,2	-0,2	-0,3	0,2	-0,5	-0,3	-0,1	0,1	0,0	0,0	-3,0
18	Hedmark	-0,8	-0,1	-0,6	-2,3	0,0	-1,0	-0,4	-0,4	-0,2	-0,4	-0,3	-16,2
19	Finnmark	-1,0	-0,8	-0,7	-17,7	-0,3	-0,7	-0,3	-0,6	-1,0	-0,9	-1,1	-82,0

Møre og Romsdal er rangert best av fylkene når det gjelder innovasjonsklima, foran Hordaland og Sør-Trøndelag. Finnmark og Hedmark kommer ut klart svakere enn de andre fylkene. Det er forholdsvis jevnt mellom de andre fylkene.

Sogn og Fjordane kommer ut som nummer sju av fylkene. Sogn og Fjordane skårer godt for nye tjenester, nye produksjonsmetoder, nytt design og bruk av nye media i markedsføringen, men svakt for nye varer, nye metoder for distribusjon og markedskanaler.

6.2.1 Innovasjonsklima i regionene

Vi kan bruke samme metode for å beregne innovasjonsklima i regionene. Vi tar da utgangspunkt i rangeringer for hver enkelt innovasjonstype. Resultatene for regionene på Vestlandet og i Agder er vist i tabellen under.

Tabell 21: Innovasjonsklima, målt som sannsynlighet for at en bedrift er innovativ gitt bransje og størrelse. Oslo er referanseregion. Tallene i tabellen viser rangering for hver av indikatorene fra 1=beste region til 80=dårligste region. Siste kolonne viser rangeringen i 2008.

Rang	Region	Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt i verden	Metode	Distri-busjon	Støtte-funk.	Design	Nye media	Markeds kanal	Prising	Indeks-tall	Rang 2008
2	Mandalsregionen	4	10	29	1	4	6	49	17	13	15	57	294	45
4	Romsdal	10	35	15	6	8	15	51	23	24	50	17	360	33
5	HAFS	39	1	2	18	39	5	7	60	17	34	4	406	39
6	Storfjord	14	7	4	36	12	43	20	11	54	60	30	410	7
10	Bergen	23	20	23	13	41	23	13	24	26	12	14	435	18
12	Nordfjord	27	9	13	48	6	62	30	7	3	14	20	454	45
13	Hardanger	49	12	6	12	15	27	54	75	6	8	5	468	14
19	Sunnhordland	24	36	27	20	32	8	21	15	73	64	21	547	74
20	Nordmøre	21	19	21	26	20	17	12	64	49	30	56	557	28
22	Søre Sunnmøre	5	29	19	33	35	61	57	47	16	45	45	619	4
24	Ålesundregionen	43	31	33	27	46	19	18	26	29	33	64	647	17
29	Hordaland Vest	17	61	37	11	53	34	46	45	35	11	39	684	44
34	Arendalregionen	28	50	31	21	34	48	63	38	44	29	63	709	40
36	Nordhordland/Osterfjorden	38	68	39	22	23	24	25	46	53	31	29	726	32
38	Stavangerregionen	36	48	42	29	51	32	23	28	45	53	49	761	27
42	Voss	25	41	11	73	50	75	34	9	48	80	58	812	6
44	Lister	63	24	49	32	38	30	35	31	75	56	44	826	43
47	Sogn	60	58	43	16	25	67	50	48	74	51	42	856	34
50	Ryfylke	3	49	47	49	19	59	78	61	72	25	51	895	15
51	Setesdal	52	72	44	58	33	51	8	1	60	79	79	922	5
58	Bjørnefjorden	6	66	60	43	55	66	70	51	80	52	25	1023	2
59	Haugesundregionen	64	56	57	39	61	46	38	53	59	35	41	1033	8
64	Kristiansandregionen	53	57	64	51	62	40	53	32	56	62	37	1067	73
68	Dalane	9	26	58	79	43	68	52	63	77	68	69	1096	29
72	Sunnfjord	77	52	72	76	71	33	39	42	9	72	26	1206	52

HAFS kommer ut svært godt når vi måler innovasjonsklima. Når vi tar hensyn til bransjestruktur og størrelse på bedriftene, er det en høy tilbøyelighet til å innovere i HAFS. HAFS er rangert på femteplass for innovasjonsklima.

Nordfjord kommer også godt ut av denne målingen, og er nummer 12 av regionene.

Sogn er rangert som nummer 47 nå. Det er ganske mye lavere enn i 2008. Når vi måler innovasjonsklima tar vi utgangspunkt i de lokale bedriftene og ikke avdelinger av større konsern. Sogn har høy andel av disse avdelingene som er innovative, men en mindre andel av de lokale bedriftene i Sogn er innovative.

Sunnfjord er lavest rangert av regionene i denne landsdelen, og er nummer 72 av 80 regioner i landet.

6.3 Internasjonalisering

Hvilke fylker har det mest internasjonale næringslivet? Innovasjonsundersøkelsen har også data om hvorvidt bedriftene selger varer og tjenester til utlandet, og om de har sitt hovedmarked utenlands. Det kan vi bruke for å se hvordan tilbøyeligheten til å selge varer og tjenester utenlands varierer mellom fylkene.

I figur 62 ser vi hvordan andelen som har eksport og som har sitt hovedmarked utenlands varierer mellom fylkene.

Møre og Romsdal har den høyeste andelen av eksportbedrifter i utvalget. Aust-Agder har den høyeste andelen av bedrifter som har sitt hovedmarked utenlands. Hedmark, Nord-Trøndelag og Oppland har lavest andel eksportbedrifter.

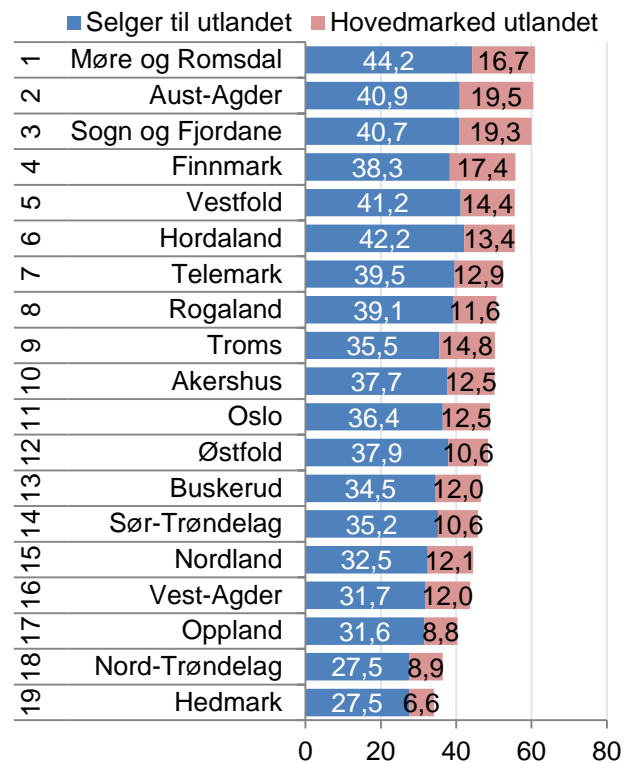
Sogn og Fjordane er nummer tre på denne rangeringen.

Innovasjonsundersøkelsen er en utvalgsundersøkelse, og vi kan ikke være helt sikre på at utvalget er helt representativt for næringslivet i fylkene.

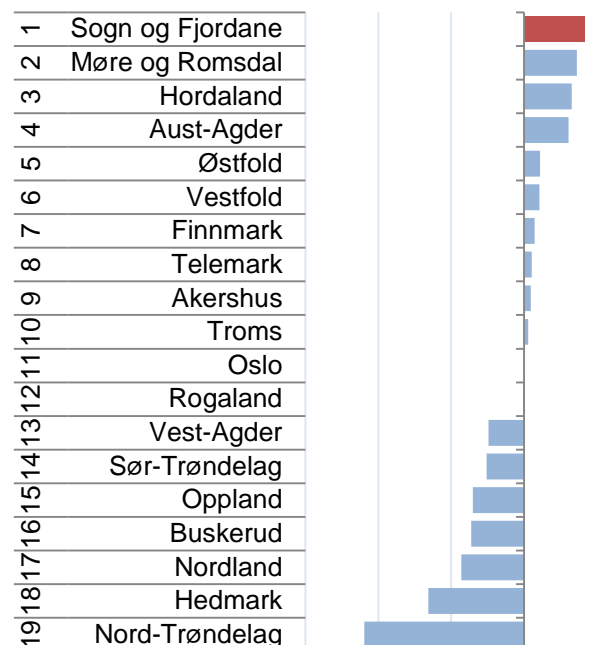
Tilbøyeligheten til å eksportere varierer med hensyn til bransje, der det er noen bransjer som har mye eksport. Det er også flere store enn små bedrifter som eksporterer.

Vi kan derfor måle *eksportklima*^{viii} med å bruke samme metode som vi brukte for å måle innovasjonsklima. Resultatene er vist i figur 63. Her ser vi at Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Hordaland og Aust-Agder har en høyere eksporttilbøyelighet enn de andre fylkene.

Sogn og Fjordane er dermed det fylket i landet med høyest tilbøyelighet til å eksportere, når vi samtidig justerer for bransje- og størrelsesstruktur.

Figur 62: Andel av bedrifter i innovasjonsundersøkelsen fra 2010 som oppgir at de selger til utlandet, og som har sitt hovedmarked utenlands.

Figur 63: Ekspertklima: Tilbøyelighet til å ha eksport, korrigert for størrelse og bransje i 2010.

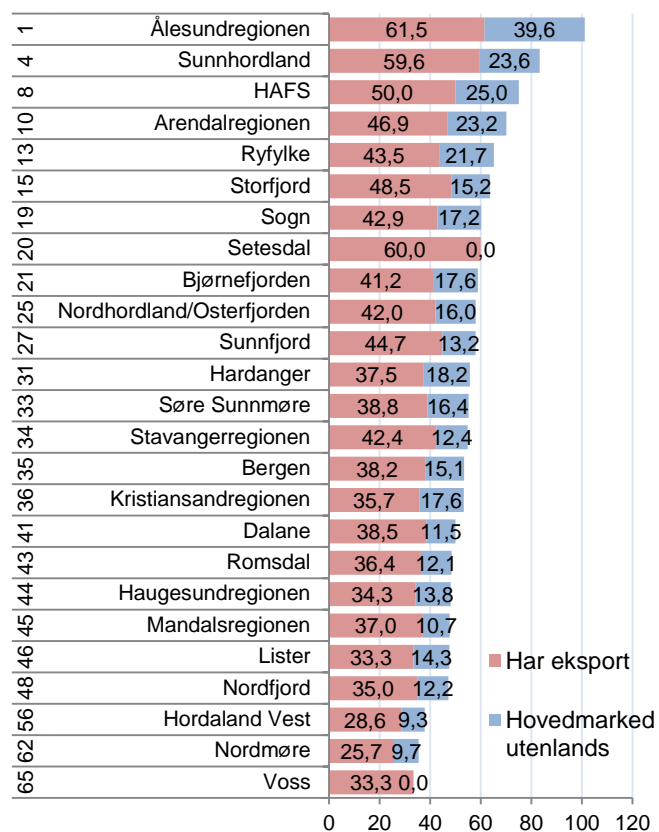
6.3.1 Internasjonalisering regioner

Andelen av bedrifter som har eksport varierer ganske sterkt mellom regionene.

I figuren til høyre ser vi hvordan andelen eksportbedrifter varierer i regionene på Vestlandet og Agder. Ålesundregionen har den høyeste andelen eksportbedrifter av de bedriftene som har deltatt i innovasjonsundersøkelsen. Hele 61,5 prosent av bedriftene i Ålesundregionen oppgir å ha kunder i utlandet, mens 39,6 prosent oppgir å ha sitt hovedmarked utenlands.

HAFS har også en høy andel av bedrifter med eksport, og er rangert som nummer åtte.

Sogn er nummer 19, Sunnfjord er nummer 27 og Nordfjord er nummer 48 på denne rangeringen.

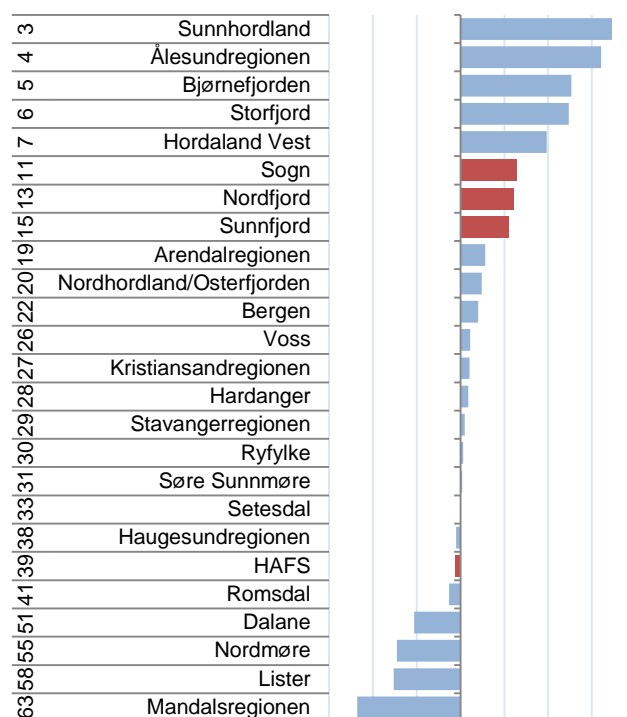

Figur 64: Andel av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen fra 2010 som har eksport og som har sitt hovedmarked utenlands.

Når vi måler eksporttilbøyeligheten, korrigerer vi for forskjeller i størrelse og bransje. Da blir rangeringen noe annerledes. Halden har høyest eksporttilbøyelighet av alle regionene i landet, men mange regioner på Vestlandet har høy eksporttilbøyelighet. Dette ser vi av figuren nederst til høyre.

Nå er det Sogn og Nordfjord som har høyest eksporttilbøyelighet av regionene i Sogn og Fjordane. De er nummer 11 og 13 i landet på denne lista. Sunnfjord er nummer 15.

HAFS hadde en høy andel eksportbedrifter, men når vi måler eksporttilbøyeligheten er andelen eksportbedrifter normalt gitt bransjestrukturen i regionen.

Figur 65: Eksporttilbøyelighet korrigeret for størrelse og bransje, 2010.

6.4 Innovasjonssamarbeid

Innovasjonsundersøkelsen har også detaljerte spørsmål om innovasjonssamarbeid. Det spørres om hvilke typer institusjoner som bedriftene har samarbeid med, og hvor disse samarbeidspartnerne er lokalisert geografisk.

De første vi undersøker er hvor stor andel av bedriftene som har innovasjonssamarbeid, og hvor disse er lokalisert.

Tabell 22: Andel av enbedriftsforetak som oppgir samarbeid, fordelt etter samarbeidspartnerens lokalisering, 2010.

Fylke	Regionalt	Norge	Norden	Europa	USA	Kina/India	Andre land	Har samarbeid	SUM utland	N
Sør-Trøndelag	8,7	6,8	3,2	4,2	2,3	0,6	1,9	17,7	12,2	311
Møre og Romsdal	13,7	21,9	4,3	7,3	2,1	1,2	1,8	16,1	16,7	329
Oppland	16,5	15,9	4,4	6,0	5,5	0,5	0,5	15,9	17,0	182
Troms	7,5	9,5	4,1	5,4	2,7	0,7	0,0	15,0	12,9	147
Sogn og Fjordane	24,2	18,5	4,8	6,5	0,8	0,0	0,0	12,1	12,1	124
Akershus	9,9	7,1	5,0	5,8	3,4	3,4	3,2	11,9	21,0	496
Nord-Trøndelag	18,6	12,4	3,1	9,3	3,9	2,3	3,1	11,6	21,7	129
Norge	8,9	9,3	4,0	5,3	2,0	1,1	1,6	11,4	14,0	5455
Hedmark	10,1	11,3	4,4	2,5	0,6	0,0	0,6	11,3	8,2	159
Telemark	11,3	18,1	9,6	9,6	1,1	1,7	2,3	11,3	24,3	177
Vest-Agder	13,8	15,5	7,2	8,3	3,3	1,1	2,2	11,0	22,1	181
Rogaland	9,3	10,6	5,0	6,1	3,5	0,9	1,7	11,0	17,3	538
Aust-Agder	14,7	14,7	6,2	10,1	1,6	2,3	3,1	10,9	23,3	129
Hordaland	5,0	6,6	1,9	3,7	1,4	0,6	0,4	10,3	8,1	484
Oslo	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,5	0,7	10,0	3,6	990
Nordland	16,3	10,5	1,0	4,8	1,4	1,0	2,4	9,6	10,5	209
Buskerud	9,2	15,8	7,0	9,5	1,1	0,0	0,7	8,8	18,3	284
Vestfold	8,7	7,9	6,7	9,5	3,2	2,8	4,3	8,7	26,5	253
Østfold	7,7	5,4	5,8	5,0	0,4	1,2	1,2	8,1	13,5	260
Finnmark	6,8	6,8	0,0	1,4	0,0	0,0	1,4	5,5	2,7	73

Fylkene er sortert etter hvor stor andel av bedriftene som har samarbeid. Det er Sør-Trøndelag og Møre og Romsdal som har høyest andel av bedrifter som har innovasjonssamarbeid. Det kan også være interessant å se hvor mange som har innovasjonssamarbeid med utenlandske partnere. Her er det Vestfold som skårer høyest, fulgt av Telemark og Aust-Agder. Sogn og Fjordane har klart høyest andel som har innovasjonssamarbeid regionalt, mens Oslo har klart lavest andel av regionale partnere. En skulle kanskje tro at bedrifter i Oslo ville hatt mange flere potensielle partnere å samarbeide med enn Sogn og Fjordane, så dette er kanskje noe overraskende.

Bedriftene i Sogn og Fjordane er dermed kjennetegnet av at det er mange som har innovasjonssamarbeid med andre bedrifter i regionen, men relativt få som har innovasjonssamarbeid med utlandet. Det står litt i kontrast til det vi fant om eksport, der bedriftene i Sogn og Fjordane har høy eksporttilbøyelighet.

6.4.1 Type innovasjonspartner

Det er også interessant å se hvilke typer innovasjonspartnere som bedriftene samarbeider med. I spørreundersøkelsen spørres det om hvorvidt partnere er kunde, leverandør, konkurrent, universitet, FoU-institusjon eller forskningsinstitutt.

Tabell 23: Andel som har innovasjonssamarbeid med ulike typer partnere i 2010.

Fylke	Har samarbeid	Eget konsern	Forskningsinstitutt	Konkurrenter	Konsulenter	Kunder	Lab/FoU-foretak	Leverandører	Universiteter
Østfold	8,1	3,1	3,1	0,8	2,3	5,8	3,5	5,4	2,7
Akershus	11,9	4,8	4,2	4,2	4,4	7,1	2,8	6,3	4,0
Oslo	10,0	0,7	0,5	0,7	0,7	0,7	0,6	0,7	0,6
Hedmark	11,3	1,9	3,1	2,5	2,5	7,5	2,5	6,3	3,1
Oppland	15,9	7,7	4,4	3,3	6,6	7,7	6,0	8,8	4,9
Buskerud	8,8	5,3	4,9	2,5	4,2	8,8	4,9	8,1	4,6
Vestfold	8,7	8,3	4,0	2,0	4,3	7,1	5,1	9,5	2,8
Telemark	11,3	7,9	7,3	1,1	5,1	10,7	5,1	9,0	7,3
Aust-Agder	10,9	4,7	3,9	7,0	4,7	11,6	3,9	13,2	3,9
Vest-Agder	11,0	7,2	5,5	2,2	4,4	6,6	8,3	9,4	7,7
Rogaland	11,0	4,5	3,3	4,1	4,1	7,2	3,5	6,7	3,7
Hordaland	10,3	2,1	2,3	1,4	2,7	3,1	2,7	3,5	1,9
Sogn og Fjordane	12,1	7,3	4,8	4,0	9,7	10,5	2,4	11,3	4,8
Møre og Romsdal	16,1	7,0	5,5	3,3	4,9	10,6	4,6	10,9	5,5
Sør-Trøndelag	17,7	2,6	3,5	2,9	2,9	6,1	2,3	3,9	3,5
Nord-Trøndelag	11,6	2,3	5,4	2,3	5,4	11,6	3,9	13,2	8,5
Nordland	9,6	3,8	2,9	3,3	1,9	10,5	1,9	7,2	5,7
Troms	15,0	1,4	2,0	2,7	4,1	7,5	2,7	5,4	4,1
Finnmark	5,5	2,7	2,7	0,0	2,7	4,1	1,4	2,7	0,0
<i>Norge</i>	<i>11,4</i>	<i>3,9</i>	<i>3,3</i>	<i>2,5</i>	<i>3,4</i>	<i>6,3</i>	<i>3,1</i>	<i>6,1</i>	<i>3,5</i>

Det er kunder som det er flest som har innovasjonssamarbeid med. 6,3 prosent av utvalget har samarbeid med kundene sine. Dernest er det leverandører som har nest høyest hyppighet, med 6,1 prosent. Universiteter, konsulenter, forskningsinstitutter og FoU-foretak har henholdsvis mellom 3 og 4 prosent av utvalget innovasjonssamarbeid med. Konkurrenter har lavest hyppighet for innovasjonssamarbeid, kanskje ikke så overraskende. Det er likevel 2,5 prosent av bedriftene som har innovasjonssamarbeid med konkurrenter. Samarbeid innen eget konsern er også en kategori. Her er det mange bedrifter som ikke inngår i konsern, slik at av denne andelen er nok ganske høy for de bedriftene som inngår i konserner, naturlig nok.

Det er ganske stor variasjon mellom fylkene når det gjelder hvem bedriftene samarbeider med. Bedriftene i Sogn og Fjordane har mye innovasjonssamarbeid med konsulenter, kunder og leverandører.

7. Utdanning

Det er stor interesse for utdanningsnivået, både generelt i befolkningen og i næringslivet. Et høyt utdanningsnivå regnes ofte som en kvalitet i seg selv, samtidig som mange antar at et høyt utdanningsnivå også er vekstfremmende for næringslivet. I regionale utviklingsstrategier, både blant fylkeskommuner og primærkommuner, er det ofte selvstendige målsettinger om å oppnå økt utdanningsnivå. Derfor har vi tatt med dette temaet i denne rapporten. Telemarksforskning har fått tilgang til data fra SSB om utdanningsnivå for alle sysselsatte fordelt på arbeids- og bokommune, og etter sektor og næring. Vi vil først presentere noen data om utdanningsnivå i befolkning, deretter konsentrerer vi oss om utdanningsnivået i næringslivet.

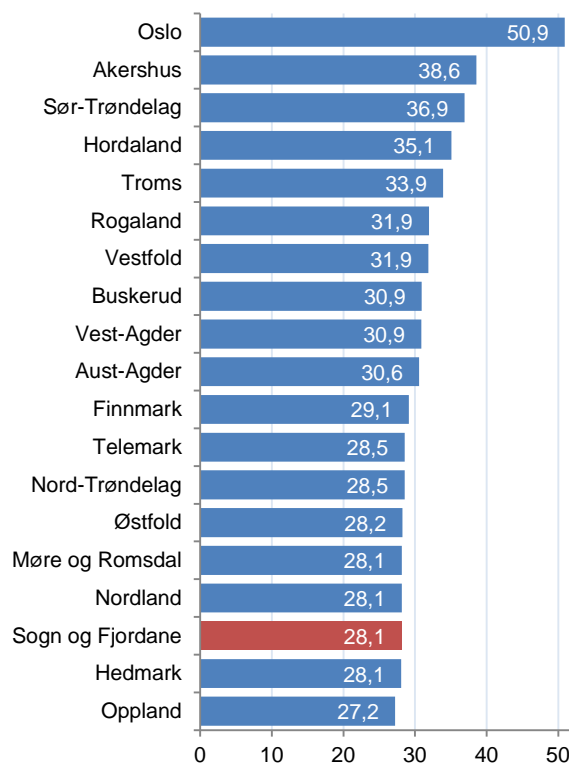
7.1 Utdanning i befolkning

Utdanningsnivået i befolkningen varierer ganske mye mellom fylkene. Oslo har klart høyest utdanningsnivå i sin befolkning. 50,9 prosent av den sysselsatte befolkningen i Oslo har høyere utdanning, dvs. minst tre år på universitet eller høyskole. Da regner vi ut andelen blant den delen av befolkningen som er registrert som sysselsatt.

Etter Oslo er det Akershus, Sør-Trøndelag, Hordaland og Troms som har høyest andel av de sysselsatte med høyere utdanning.

Etter disse fylkene er det relativt små forskjeller i andelen med høyere utdanning. Oppland og Hedmark har den laveste andelen med høyere utdanning.

Sogn og Fjordane er tredje sist av fylkene når det gjelder utdanningsnivå i befolkningen. I Sogn og Fjordane har 28,1 prosent av den sysselsatte befolkningen høyere utdanning.

Figur 66: Andel av den sysselsatte befolkningen med minst tre års utdanning på høyskole eller universitet.

7.1.1 Utdanningsnivå i arbeidsliv og befolkning

På forrige side så vi hvordan utdanningsnivået varierte i den sysselsatte befolkningen. Når vi beregner andelen med høy utdanning etter arbeidssted i stedet for etter bosted, får vi et litt annerledes resultat. Oslo har fremdeles den høyeste andelen med høyere utdanning, men nå er nivået 48 prosent. Det er lavere enn da vi målte etter bosted. Det betyr at andel med høyere utdanning blant de som arbeider i Oslo er lavere enn andelen av de som har arbeid og bor i Oslo. Etter Oslo er det Sør-Trøndelag, Akershus og Hordaland som har det mest kompetanseintensive arbeidslivet.

Sogn og Fjordane er fjerde sist av fylkene når det gjelder utdanningsnivå blant de som arbeider i fylket. Utdanningsnivået er litt høyere for de som arbeider i fylket enn for de som bor i fylket.

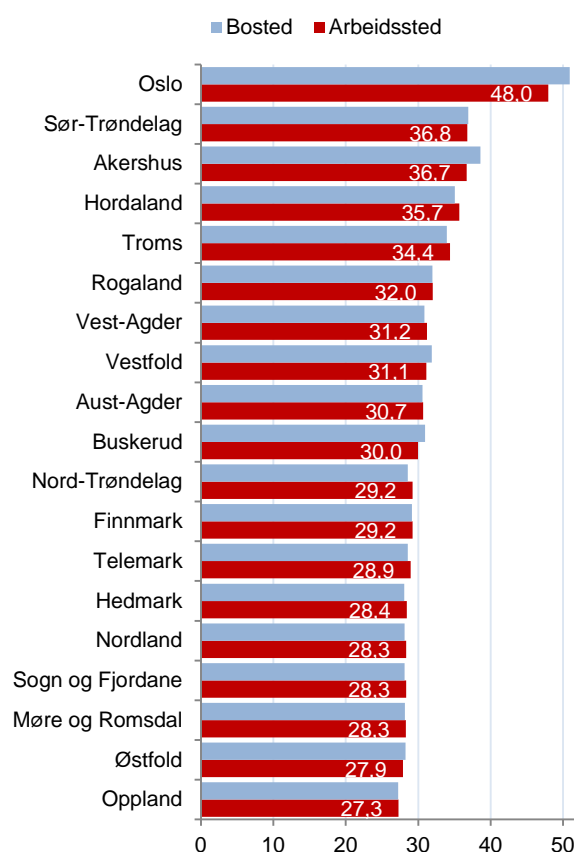
7.1.2 Utdanningsnivå blant pendlere

Det kan være interessant å se på utdanningsnivået til de som pendler ut og inn av fylkene.

Oslo har et ganske mye høyere utdanningsnivå for de som pendler ut enn de som pendler inn. Det samme gjelder Akershus, Buskerud og Vestfold. På Østlandet har Østfold, Hedmark, Oppland og Telemark høyere utdanningsnivå blant de som pendler inn. Kanskje betyr det at fylker som Oslo og Vestfold er attraktive steder som bosted for folk med høyere utdanning? I så fall vil Hedmark og Telemark vært tilsvarende mindre attraktive for personer med høy utdanning. Kanskje har de med høyere utdanning større preferanse for å bo urbant? Eller bedre råd til å bo i de relativt dyrere byene?

På Vestlandet er det Rogaland som har høyere utdanningsnivå blant de som pendler ut, mens de andre fylkene har lavere.

Nord-Trøndelag har spesielt stor forskjell mellom ut- og innpendlere. Her er det mange som pendler mellom Nord- og Sør-Trøndelag, og det kan se ut til at det er mer attraktivt for de med høyere utdanningsnivå å bo i Sør-Trøndelag, antakelig Trondheim.

Figur 67: Andel sysselsatte med høyere utdanning, etter bosted og arbeidssted 2012.

Tabell 24: Andel med høyere utdanning hos pendlere i 2012.

	Pendler ut	Pendler inn	Differanse
Østfold	32,0	34,2	-2,2
Akershus	45,0	41,8	3,1
Oslo	51,0	43,0	8,0
Hedmark	29,4	35,9	-6,5
Oppland	29,7	32,6	-2,8
Buskerud	37,7	35,8	1,8
Vestfold	36,1	31,0	5,1
Telemark	30,9	35,4	-4,5
Aust-Agder	34,1	36,9	-2,9
Vest-Agder	32,8	33,5	-0,8
Rogaland	33,9	28,2	5,7
Hordaland	32,2	36,1	-3,9
Sogn og Fjordane	30,8	31,3	-0,5
Møre og Romsdal	29,9	30,1	-0,2
Sør-Trøndelag	40,2	37,8	2,4
Nord-Trøndelag	30,9	41,9	-11,0
Nordland	29,0	32,3	-3,3
Troms	30,7	37,3	-6,7
Finnmark	31,4	33,6	-2,1

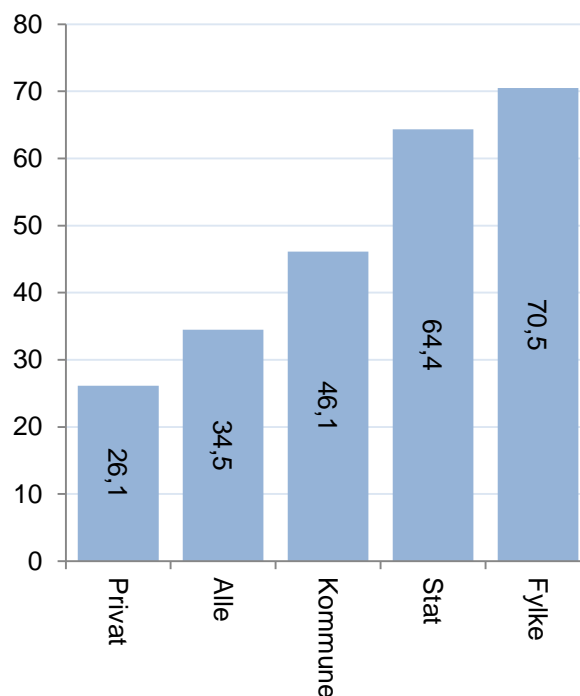
7.1.3 Utdanningsnivå sektorer

Det er stor forskjell på utdanningsnivået i de ulike sektorene. Fylke og stat har mye høyere andel med høyere utdanning enn de andre sektorene. Over 70 prosent av de som arbeider i fylkeskommunene har høyere utdanning, mens 64,4 prosent av de statsansatte har minst 3-årig utdanning.

Blant kommuneansatte er også utdanningsnivået høyere enn gjennomsnittet. Her har 46,1 prosent av arbeidstakerne høyere utdanning.

Næringslivet har mye lavere andel utdannede enn i offentlig sektor. 26,1 prosent av de som jobber i næringslivet har høyere utdanning.

Sektorsammensetningen har naturligvis stor betydning for den regionale variasjonen i utdanningsnivået. Steder hvor en stor andel av sysselsettingen er i offentlig sektor vil naturlig få et høyere utdanningsnivå i arbeidslivet, og sannsynligvis også i befolkningen.

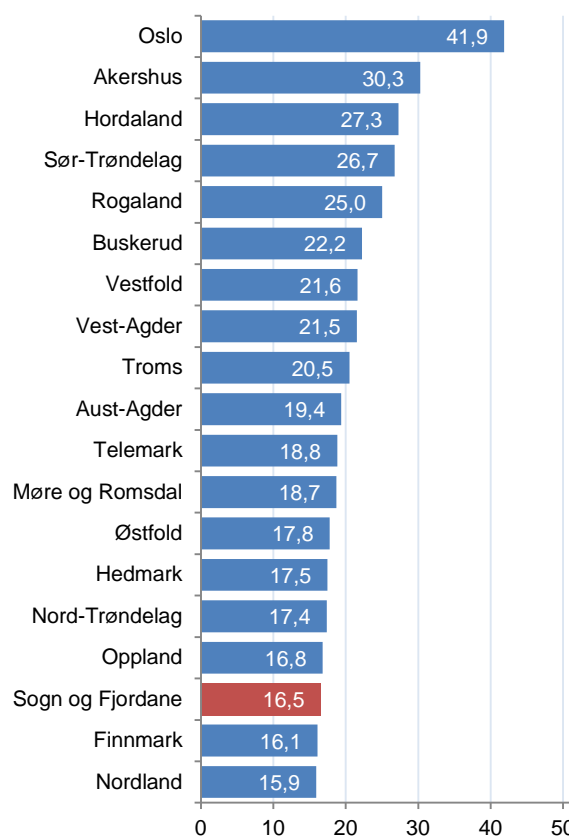
Figur 68: Andel med høyere utdanning etter sektor, 2012.

7.1.4 Utdanningsnivå næringslivet

I resten av kapittelet skal vi se spesielt på utdanningsnivået i næringslivet. Variasjonen i utdanningsnivå i næringslivet er vist i figuren ved siden av.

Oslo har klart høyest utdanningsnivå i sitt næringsliv. 41,9 prosent av de som arbeider i næringslivet i Oslo har høyere utdanning. Akershus, Hordaland og Sør-Trøndelag har også et høyere utdanningsnivå i næringslivet enn tilsvarende tall på landsbasis, som vi i figuren over så at er 26,1 prosent. Alle de andre fylkene har et lavere utdanningsnivå i næringslivet enn landet som helhet. Umiddelbart kan det synes som om det ikke er spesielt sterk sammenheng mellom utdanningsnivå og innovasjon. Møre og Romsdal, som utmerket seg da vi målte innovasjonsklima og internasjonalisering, er på den nedre halvdelen når det gjelder utdanningsnivå.

Sogn og Fjordane er tredje sist av fylkene når det gjelder utdanningsnivå i næringslivet.

Figur 69: Andel med høyere utdanning i næringslivet, etter arbeidssted i 2012.

7.1.5 Utdanningsnivå regioner

Hvordan varierer utdanningsnivået i næringslivet i regionene? I tabellen under ser vi hvordan utdanningsnivået i regionene på Vestlandet og i Agder har utviklet seg.

Tabell 25: Andel med høyere utdanning i næringslivet i regionene, etter arbeidssted i år 2000, 2005, 2010, 2011 og 2012.

Rang 2012	Region	2000	2005	2010	2011	2012	Rang 2000	Forbedring rang
4	Bergen	24,3	27,3	30,1	30,3	33,0	4	0
6	Stavangerregionen	19,7	22,6	24,0	24,0	27,9	6	0
9	Kristiansandregionen	15,3	18,0	21,0	21,4	23,4	12	3
13	Ålesundregionen	13,9	16,1	18,6	18,8	21,6	20	7
18	Arendalregionen	14,2	16,0	18,0	18,3	20,3	16	-2
25	Søre Sunnmøre	11,2	13,7	16,6	17,1	19,1	37	12
26	Haugesundregionen	12,0	14,1	16,3	16,5	18,9	32	6
28	Hordaland Vest	10,3	12,4	16,1	16,0	18,3	49	21
29	Romsdal	11,6	13,2	15,8	15,8	18,1	35	6
31	Sogn	12,3	13,5	16,2	16,3	18,1	29	-2
37	Bjørnefjorden	10,6	11,9	13,9	14,1	16,9	44	7
38	Sunnhordland	10,3	12,6	14,3	14,8	16,9	47	9
39	Voss	12,7	14,3	15,7	15,7	16,8	26	-13
42	Sunnfjord	12,2	13,5	14,9	14,9	16,5	30	-12
43	Mandalsregionen	10,6	13,6	14,6	14,7	16,4	43	0
45	Nordmøre	10,0	12,1	14,1	14,5	16,1	52	7
46	Hardanger	11,2	13,0	13,1	12,9	15,9	36	-10
49	Setesdal	8,1	9,9	12,6	13,0	15,7	68	19
51	Nordfjord	10,0	12,0	12,8	13,0	15,6	51	0
54	Nordhordland	9,3	11,7	12,8	13,1	15,5	57	3
55	HAFS	8,0	9,3	11,0	12,2	15,3	72	17
56	Storfjord	9,8	10,8	12,4	12,7	15,1	54	-2
62	Lister	9,3	11,1	12,6	12,6	14,1	56	-6
69	Dalane	7,6	9,4	11,4	11,5	13,5	74	5
71	Ryfylke	8,3	10,3	11,0	10,7	13,2	65	-6
74	Osterfjorden	7,4	9,3	9,9	10,6	12,7	77	3

Akershus Vest, Oslo og Kongsberg/Numedal har det høyeste utdanningsnivået av regionene i Norge. Det har de hatt i hvert fall tilbake til år 2000. Byregionene Bergen, Stavangerregionen, Kristiansandregionen og Ålesundregionen har høyest utdanningsnivå av regionene på Vestlandet og i Agder.

Sogn har et høyere utdanningsnivå enn middels av regionene i Norge. Sunnfjord er akkurat middels av de 83 regionene. Nordfjord og HAFS har et utdanningsnivå under middels, men ikke mye under.

Sunnfjord har falt 12 plasser på denne rangeringen siden 2000, mens HAFS har rykket opp hele 17 plasser.

Tolkningen av dette er tvetydig. Dersom det har vært en vekst i antall kompetansearbeidsplasser er det naturligvis bra, men dersom utviklingen skyldes at mange lavkompetansearbeidsplasser har forsvunnet, er det mindre positivt. En måtte ha gått inn i disse tallene i mer detalj for å finne ut hva som har skjedd for å kunne forstå drivkreftene.

7.1.6 Utdanningsnivå i kommuner

Vi kan også se på utdanningsnivået i næringslivet i kommunene.

Tabell 26: Andel med høyere utdanning i næringslivet i kommunene, etter arbeidssted, 2000 - 2012.

Rang 2012	Navn	2000	2005	2010	2011	2012	Rang 2000	Forbedring rang
22	Balestrand	22,2	20,8	22,4	22,3	24,8	9	-13
24	Fjaler	13,3	16,8	19,3	20,9	24,4	69	45
45	Sogndal	15,5	15,6	19,3	18,8	21,1	39	-6
46	Leikanger	20,8	21,2	25,1	24,3	21,0	11	-35
49	Aurland	12,7	14,0	16,5	16,3	20,2	81	32
76	Gloppen	13,4	15,0	16,6	16,1	19,2	66	-10
90	Luster	10,8	12,6	16,2	16,4	18,2	139	49
91	Førde	13,8	15,1	17,2	16,9	18,1	58	-33
106	Vågsøy	9,7	12,6	14,8	15,0	17,6	177	71
122	Eid	11,0	12,7	14,5	14,8	17,0	131	9
152	Vik	9,7	10,2	13,0	13,2	16,0	184	32
160	Flora	11,5	13,0	13,8	13,9	15,8	113	-47
164	Årdal	9,7	12,2	13,0	13,2	15,6	180	16
175	Lærdal	10,9	13,7	16,0	15,1	15,4	134	-41
184	Gaular	10,7	12,6	12,1	13,0	15,2	147	-37
198	Stryn	9,1	11,3	11,5	12,0	14,8	222	24
257	Gulen	7,0	7,8	8,3	9,1	13,4	310	53
283	Askvoll	6,0	6,7	9,0	10,4	12,8	360	77
308	Bremanger	10,6	11,3	8,5	9,0	12,2	150	-158
314	Solund	5,9	7,4	7,9	9,2	12,1	364	50
322	Høyanger	8,5	9,7	10,7	12,4	11,8	245	-77
325	Jølster	9,3	8,1	9,2	9,2	11,8	206	-119
351	Hornindal	7,3	7,2	8,7	7,9	10,9	298	-53
384	Hyllestad	5,9	5,8	7,3	7,6	9,8	363	-21
393	Naustdal	6,7	8,3	9,6	8,5	9,3	329	-64
415	Selje	5,6	6,3	6,9	7,4	8,1	373	-42

Balestrand, Fjaler og Sogndal har det høyeste utdanningsnivået i næringslivet av kommunene i Sogn og Fjordane. Flertallet av kommunene i Sogn og Fjordane har faktisk høyere utdanningsnivå i næringslivet enn middels av kommunene i Norge. Noen har likevel et lavt utdanningsnivå, som Selje, Naustdal og Hyllestad.

Askvoll, Vågsøy, Solund, Gulen og Fjaler har økt utdanningsnivået kraftig og rykket opp mange plasser.

Bremanger, Jølster, Høyanger og Naustdal har falt spesielt mange plasser.

7.2 Hvorfor varierer utdanningsnivået?

Det er stor forskjell på utdanningsnivået mellom de ulike bransjene. Vi kan derfor gjøre en bransjustering på samme måte som vi har gjort tidligere i denne rapporten, og få fram om regionene har mer eller mindre høyt utdanningsnivå gitt den bransjestrukturen de har. Resultatene er vist i tabellen til høyre. I tabellen har vi først vist normalisert andel med høy utdanning, der vi har sett på differansen mellom andel med høy utdanning i næringslivet i regionen og den tilsvarende andelen på landsbasis. Dernest har vi regnet ut hvor mye av dette avviket som kan forklares av bransjestrukturen, og til slutt en bransjustert utdanningsandel.

Da ser vi at det bare er noen få regioner som har en bransjestruktur som tilsier at utdanningsnivået i næringslivet skal ligge høyere enn gjennomsnittet for Norge. Det er bare Bergen og Stavangerregionen som har en bransjestruktur som tilsier at utdanningsnivået skal være høyere enn landet.

Når vi justerer for bransjestrukturen, ser vi at rangeringen med hensyn til utdanningsnivå blir litt annerledes enn når vi bare ser på andelen uten å ta hensyn til bransjestrukturen.

Sogn har en bransjestruktur med mange arbeidsplasser i bransjer med lavt utdanningsnivå, og det bransjusterte utdanningsnivået er ganske høyt, faktisk 14. høyest i landet, og bedre enn f eks Stavangerregionen.

Nordfjord har også et høyt bransjustert utdanningsnivå, og er ranket på 22. plass av de 83 regionene. Nordfjord har en spesielt lite utdanningsintensiv bransjestruktur, som vi ser ved at bransjeeffekten er sterkt negativ.

Sunnfjord har en høyere andel med høy utdanning i næringslivet enn Nordfjord, men har en bransjestruktur som er mer kompetanseintensiv, og kommer ut som under middels for bransjustert utdanningsandel.

HAFS har lavest bransjustert utdanningsnivå av regionene i Sogn og Fjordane, men er ikke spesielt lavt rangert med sin 57. plass.

Tabell 27: Normalisert andel med høyere utdanning i næringslivet, bransjeeffekten, og bransjustert andel med høyere utdanning. Rangering blant landets regioner etter bransjustert utdanningsnivå til venstre.

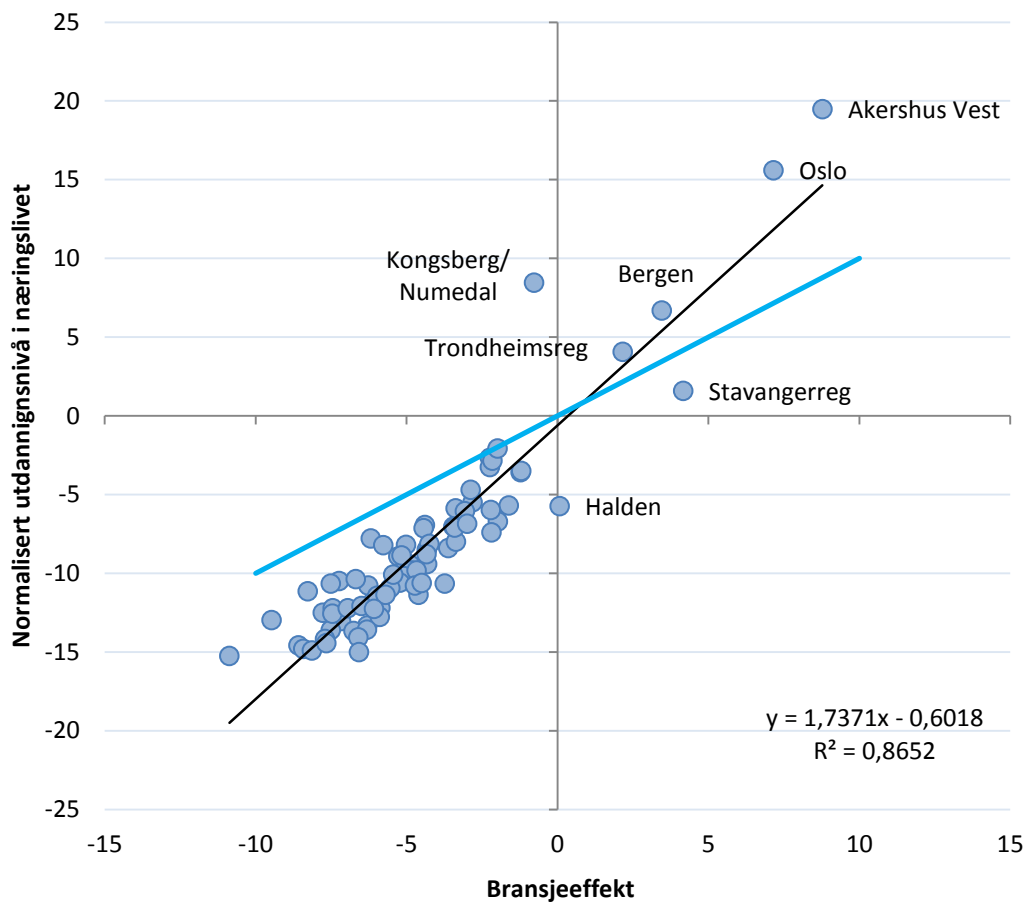
Rang	Region	Normalisert andel	Bransjeeffekt	Bransjustert
4	Bergen	6,7	3,5	3,2
8	Kristiansandregionen	-2,8	-2,2	-0,7
11	Ålesundregionen	-4,7	-2,9	-1,8
14	Sogn	-8,2	-5,8	-2,4
17	Stavangerregionen	1,6	4,2	-2,6
19	Søre Sunnmøre	-7,1	-4,4	-2,7
20	Storfjord	-11,1	-8,3	-2,9
22	Nordfjord	-10,7	-7,5	-3,1
30	Hardanger	-10,4	-6,7	-3,7
31	Arendalregionen	-6,0	-2,2	-3,8
33	Romsdal	-8,1	-4,2	-3,9
36	Bjørnefjorden	-9,4	-5,0	-4,3
40	Voss	-9,5	-4,9	-4,6
41	Hordaland Vest	-8,0	-3,4	-4,6
48	Mandalsregionen	-9,8	-4,9	-5,0
50	Sunnhordland	-9,4	-4,3	-5,1
51	Nordmøre	-10,2	-5,1	-5,1
53	Sunnfjord	-9,8	-4,7	-5,2
54	Haugesundregionen	-7,4	-2,2	-5,2
56	Setesdal	-10,6	-5,2	-5,4
57	HAFS	-10,9	-5,5	-5,4
64	Ryfylke	-13,0	-7,2	-5,9
66	Nordhordland	-10,8	-4,7	-6,1
67	Osterfjorden	-13,6	-7,5	-6,1
71	Lister	-12,2	-5,9	-6,3
77	Dalane	-12,8	-5,9	-6,9

Når en betrakter tabellen, vil den oppmerksomme leser oppdage at de som har høy utdanningsandel i næringslivet også ser ut til å få høy bransjustert andel. Bergen er for eksempel høyest på begge målene, mens de med lavest utdanningsnivå også har lavest utdanningsnivå etter bransjustering. Storfjord, Nordfjord og Hardanger er regioner som ikke faller helt inn i dette mønsteret, ettersom de kom vesentlig bedre ut etter bransjustering, men tendensen er likevel ganske klar.

Det betyr at bransjestrukturen ikke helt ut forklarer hvorfor noen regioner har et høyere utdanningsnivå i næringslivet, men at det også må være andre forhold som påvirker utdanningsnivået.

Det skal vi se litt mer på, på neste side.

I figuren under har vi satt inn alle regionene etter utdanningsnivå og bransjeeffekten:

Figur 70: Utdanningsnivå, normalisert, og bransjeeffekten på utdanningnivå i norske regioner i 2012.

Av denne figuren kan en lese seg til flere forhold. For det første er det bare seks av 83 regioner med en andel av næringslivets ansatte med høy utdanning som er over andelen på landsbasis. Det er de største byregionene, Akershus Vest og Kongsberg/Numedal. Det er dermed hele 77 regioner som har lavere utdanningsnivå i sitt næringsliv enn gjennomsnittet for Norge.

For det andre er det bare seks regioner som har en bransjestruktur som tilsier en høyere utdanningsandel. Halden er en av disse, mens Kongsberg/Numedal ikke har en slik bransjestruktur.

Når vi legger inn en regresjonslinje (den sorte streken), ser vi at korrelasjonen mellom bransjeeffekten og utdanningsandelen er svært høy, hele 0,852. Bransjestrukturen forklarer dermed svært mye av variasjonene, tilsynelatende. Problemet er at bransjestrukturen overforklarer forskjellene.

Regresjonsformelen, som vi kan lese av diagrammet er y (utdanningsandel) = $1,7271 \cdot x$ (bransjeeffekt) - $0,6018$. Betaværdien, som er tallet 1,7371 burde ligge nært verdien 1. Da skulle regresjonslinjen vært som den blå streken i diagrammet. Når vi regner ut bransjejustert utdanningsandel er det avstanden til den blå streken som gir svaret.

Når vi går inn og ser på utdanningsnivået i regioner som Oslo og Akershus Vest, ser vi at de har mye høyere utdanningsnivå enn landet i alle bransjer. Så hvis en region har en bransjestruktur med en stor andel i kompetanseintensive bransjer, så blir også utdanningsnivået i lite kompetanseintensive bransjer også høyere.

ⁱ Alle tall om arbeidsplasser og sysselsetting er fra registerbasert sysselsettingsstatistikk fra SSB.

ⁱⁱ Progressivt gjennomsnitt er et gjennomsnitt for de siste ti årene, der de siste årene gis størst vekt, siste år teller 10, nest siste 9, osv. Dette er en metode som vi bruker for å rangere utviklingen mellom ulike geografiske områder for en rekke indikatorer, fordi vi da ikke bare måler utviklingen i tiårsperioden, men også får med om trenden er positiv eller negativ.

ⁱⁱⁱ Vi bruker begrepet *vekstimpuls* om arbeidsplassvekst, når vi måler veksten i arbeidsplasser i en bransje, eller sektor i prosent av samlet sysselsetting i et område. Dette til forskjell fra prosentvis vekst i antall arbeidsplasser i den samme bransjen fra et tidspunkt til et annet. Da vil bransjer med høy prosentvis egenvekst, men som utgjør en liten andel av samlet sysselsetting komme ut med lav vekstimpuls. Dette gjør at vi slipper å forklare av sektorer og bransjer som har høy prosentvis egenvekst egentlig ikke betyr så mye for utviklingen.

^{iv} Les mer om *shift-share-analysis* og *industry mix effect* og *local share effect* på denne Wikipedia-artikkelen: http://en.wikipedia.org/wiki/Shift-share_analysis

^v Alle tall for nyetableringer, vekst og lønnsomhet baserer seg på data som Telemarkforskning har fått levert fra Brønnøysundregistrene.

^{vi} Rent teknisk måler vi innovasjonsklima gjennom en binær logistisk regresjonsanalyse der avhengig variabel er om bedriften har innovasjon (0/1) og uavhengige variable er størrelse (lineær av antall ansatte), bransje (dummyvariable for hver 2-siffer NACE-bransje) og dummyvariable for regioner. Betakoeffisienten for regionvariabelen vil da være et uttrykk for om regionen har høy eller lav tilbøyelighet for å ha innovasjon. Denne regresjonsanalysen er kjørt for alle de 11 innovasjonstypene, og deretter veid på samme måte som vi veier for frekvenser.

^{vii} Eksportklima måles gjennom en binær logistisk regresjonsanalyse der avhengig variabel er om bedriften har eksport (0/1) og uavhengige variable er størrelse (lineær av antall ansatte), bransje (dummyvariable for hver 2-siffer NACE-bransje) og dummyvariabel for regioner. Betakoeffisienten for regionvariabelen vil da være et uttrykk for om regionen har høy eller lav tilbøyelighet for å ha eksport.

Regioninndeling for Sogn og Fjordane i 2013:

Region	Kommune
HAFS	Gulen
	Solund
	Hyllestad
	Askvoll
Nordfjord	Fjaler
	Bremanger
	Vågsøy
	Selje
	Eid
	Hornindal
	Gloppen
Sogn	Stryn
	Høyanger
	Vik
	Balestrand
	Leikanger
	Sogndal
	Aurland
	Lærdal
Sunnfjord	Årdal
	Luster
	Flora
	Gaular
	Jølster
	Førde
	Naustdal